

KOBEL-E

KÜLTÜR SANAT E DERGİ

Sayı 7 / NİSAN 2026

Biz buradayız.

YAŞAMI DOĞURAN SANAT

Kibele Kültür Sanat E-Dergi

Nisan 2026 – 7. Sayı

İmtiyaz Sahibi

KİBELE KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK LİMİTED ŞİRKETİ

Yazı İşleri Müdürü

Hatice DÖKMEN

Genel Yayın Yönetmeni

Metin TURAN

Genel Koordinatör

Vedat AKDAMAR

Yayın Koordinatörleri

Çağdaş Cengiz KADIKIRAN – Ertuğrul BİRİNCİ

Matbu Dergi Yayın Yönetmeni

Behiç ERDAĞI

E- Dergi Yayın Yönetmeni

Didem ALKAN

Site ve Mail Yönetim

Canel IŞIK – İrem ALKUŞ – Selcen GEZGİN

Sosyal Medya Yönetim

Tuba BELENAY

Metin Analiz Ekibi

Ayfer KAYAALTI, E. Burcu BİLGİLİ, Canel IŞIK, Çağdaş Cengiz KADIKIRAN, Ebru YILMAZ, Fatoş BİRİNCİ, İclal DOĞAN, İrem ALKUŞ, Şeyda İLHAN, Tuba BELENAY

Editör Ekibi

Aksu ÜNAL, Bahar UMURTAĞ, Beyza Şans ATILKAN, Burçin KITIR, Canel IŞIK, Çağdaş Cengiz KADIKIRAN, Ebru YILMAZ, E. Burcu BİLGİLİ, Gülnar KANDEYER, İrem ALKUŞ, Neslihan BAĞLAÇ, Nezaket SÜMER, Selcen GEZGİN

Genel Tasarım

Canel IŞIK – Ertuğrul BİRİNCİ – İrem ALKUŞ – Tuba BELENAY

Ankara Bölge Temsilcilikleri

Fatoş BİRİNCİ – Çağdaş Cengiz KADIKIRAN

Hosting / SEO / SEM / FEM ve Güncelleme

Fedora Bilişim Teknolojileri İnternet Danışmanlık Hizmetleri Basım Yayın Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. www.fedora.com.tr

Mali Müşavirlik Hizmetleri ve Muhasebe

Mirror Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Ltd. Şti. www.mirrorsmmm.com

Marka ve Patent Danışmanlık

Açılım Marka Patent ve Danışmanlık Hizmetleri Ltd. Şti. www.acilimpatent.com

“Yazıların sorumluluğu yazarına aittir.”

Bizlere Ulaşın

kibelekultursanat

K İ B E L E Resmi Mail adresi: info@kibelekultursanat.com.tr

Kitap Çalışmalarınızı göndermek için: kitap@kibelekultursanat.com.tr

Kibele Dergi Dosyalarınızı göndermek için: dosya@kibelekultursanat.com.tr

Reklam vermek için telefon numaramız +90 (216) 606 23 81 ve +90 (553) 423 00 17

WhatsApp İletişim +90 (216) 606 23 81

Web Sayfası: www.kibelekultursanat.com.tr

Yıllık Abonelik 1000 TL / PTT Kargo ile ücretsiz

Abonelik Hesap Adı / IBAN No: KİBELE KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK / TR 92 0004 6000 2088 8000 5890 87

KİBELE KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK LİMİTED ŞİRKETİ

Acıbadem Mahallesi Sarayardı Caddesi No:34/1 İç Kapı No: 26 Kadıköy/ İSTANBUL Tel: +90 (216) 606 23 81 / +90 (553) 423 00 17

KADIKÖY V.D. : 5620988928 / Tic. Sic. No: 1080027 / Mersis No: 0562098892800001

İÇİNDEKİLER

Tımların Sessizliği – Ezel Altunışık	7
Firuze, Kaç Kabuk Feda Ettin? – Edanur Turcan	8
Dali'nin Sürrealist Evrenine Düşünsel Bir Yolculuk – Zerrin Keskin	13
Ziyankâr – Ayfer Kayaaltı	17
Phil Earle ile Söyleşi – Serpil Meriç	19
Gidelim Aysun Hanım – Ersin Kurt	21
Geç Gelen Ölüm ya da Sineklerin Dansı – Mikail Çağlar	23
Bir Öykücünün Ardından – Yekbun Erdoğan	26
Mahşerin İki Yaylısı – Merve Balcıoğlu	27
Giyotin – Şaziment Yazıcıoğlu	29
Dil Yaşayan Bir Canlıdır – Hatice Dökmen	30
Limon ile Zeytinin Dostluğu – Nevin Erkan	33
Bir Kalbin İktidarı: Hürrem Sultan – İclal Doğan	35
Aceleci Ayaklar – Filiz Tiken	40
Konuşmak Anlamaktır – Akman Gedik	43
İnsan Sever Bir Kere – Çilem Kılıç	44
İncir Ağacı – Erkan Karakaş	49
Aralık Kalsın – İbrahim Şaşma	52
Kibrin Feryadı- Kibele Öldü – Ayça Özgöztaş	53
Şiirist Yarışması 2 Kazananlar –	54
1. Zafiyet – Ömer Bayram	
2. İnsan İçinde İnsan – Duygu Yılmaz	
3. Termodinamiğin Üçüncü Yasası – Çiğdem Bilgin	
Yankılarla Tuvale Yansıyan Çılgınlık – Dilek İşcen Akışık	58
İsimsiz – Selma Gül Aksin	65
Deniz ve Yolcu – Figen Günlü	68
Rengin Hafızası – Gökşen Erata	69
Edebiyatta Bronte Kardeşler – Başak Altuğ	71
Işığın Yolculuğu – Mustafa Ferhan	79
Aldandı – Salih Melikoğlu	80

İÇİNDEKİLER

İnsan İnatla Yaşar – Nükhet Eren	81
Yanık Türkü – Canan Tümen	86
Halat – Serhan Pakdemir	87
Ölümlerden Bir Ölüm – Ebruh Yılmaz	88
İsyan / Bilge – Tekin Okay	90
Andy Warhol'dan Refik Anadol ve Ötesi – Çağdaş Cengiz Kadıkıran	91
Tüylü Şapka – Neşe Snaet	95
Nehirler Boyunca Adamlar Gördüm – Selcen Akkuş	98
Ufuk Sezer ile İç Dünyanın Kıyısında – Meltem Güdemezoğlu	99
Karikatür Sanatı Nedir? – Hasan Ali Çölük	102
Anlaşılmanın Parçacıkları – Rümeyza Beris Dost	106
Kahveden Önce – Semra Üstün	107
Belki Tanırsın Beni-Tanırsan Kendini – Erkan Eren	110
Sahnedeki İnceki Gerçeklik – Derya Uygun Can	112
Bir Travma Yolculuğu – Neslihan Bağlaç	117

EDİTÖRDEN

Sevgili Kibele Okuyucuları

Kelimelerin yükü bazen dünyayı taşımaya yetmiyor. Bazen de tüm dünyayı bir cümlenin içine sığdırmak zorunda kalıyoruz. İşte bu sayıyı hazırlarken tam olarak böyle bir eşikte durduk. Bir yanda üretmenin, yazmanın, birbirimize dokunabilmenin umudu diğer yanda her gün biraz daha ağırlaşan bir dünyanın sessiz çöküşü. Gündem, artık yalnızca takip edilen bir şey değil; içimize sızan, uykumuzu bölen, kalbimizin ritmini değiştiren bir gerçeklik. Her değişen olguyla beraber biraz daha daralan bir nefes alanı...

Kibele ailesi olarak biz, bu sayıda da sözün gücüne inanıyoruz. Çünkü biliyoruz ki bazı şeyler değişmeden önce görünür olmalı. Görünür olmak için anlatılmalı. Anlatılmak için de cesaretle yazılmalı. Her satır unutmaya karşı küçük bir direniştir. Her metin, "biz buradayız!" demenin başka bir yoludur. Belki dünya bugün biraz daha karanlık. Belki umudu taşımak her zamankinden daha zor. Ama yine de yazıyoruz. Çünkü biliyoruz ki karanlığın en yoğun olduğu yer ışığın en çok gerektiği yerdir.

Didem Alkan
Kibele E-Dergi Yayın Yönetmeni

*Bir düş gördüm
Kim bilir nasıl, nerede
Gerçek kıldım ellerimle
Bir düştü, gerçek oldu Kibele
Birazı dün, birazı bugünde
Birazı hayal, birazı gerçeğe
Benim adım Kibele...*

Dinlemek için kodu okutunuz.

Tınların Sessizliği

Ezel Altunışık

Tınların içinde bir sessizlik edindim kalbime.
Uğraksız bilinmez, korunaklı m¼zik gibi duru
Kendi içimde bir türk¼yd¼ hislerimden
örg¼lerim.
Anlatılmaz safi yaşanır.

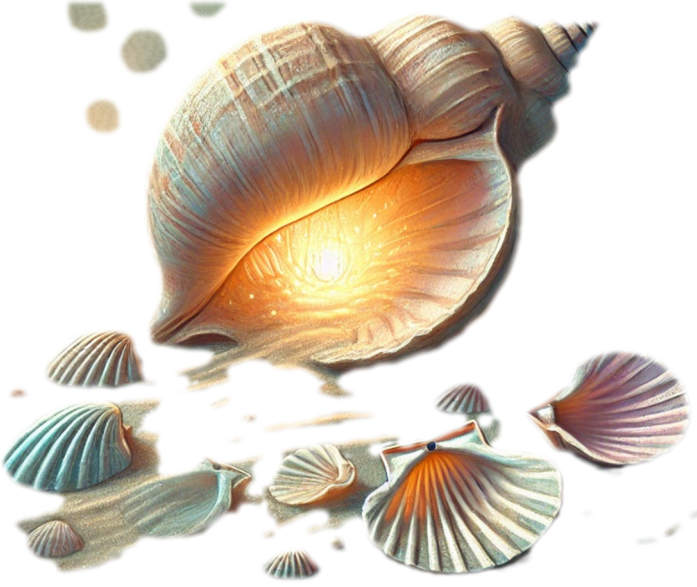

Tınların içinde bir sessizlik edindim
kendime.
Dokuz hece on c¼mlelik bir d¼ş¼nce
edindim.
Meyvemsi bir ekşilikte aynada y¼z¼m ile
denk geldim.
Odur beri saklamaktayım sesleri.
Kimi duyar duygulu, kimi duyar duygusuz.
G¼n be g¼n bakan bende g¼r¼r kendini.

Firuze, Kaç Kabuk Feda Etti?

Edanur Turcan

“Yaşam, ilk şaşkınlıkları çabucak eskitir. Kaldı ki ‘canlı’ bir kabuk uğruna ne kadar kabuk öldü? İçinde yaşanan bir kabuk uğruna, acaba ne kadar kabuk boş kaldı?”
(G. Bachelard)

Bir sonbahar sabahı, uyanır uyanmaz öyle bir can sıkıntısı peyda oldu ki içimde, apansız, dermansız bir sancı gibi saplandı bedenime. Ruhumda oluştu, bedenimde hissettim verdiği rahatsızlığı.

Kahvaltı dahi etmeden, sıkıntının nedenine düşmeden attım kendimi dışarı. Yağmur atıştırdı.

Yanıma aldığım şemsiyeyi açma zahmetine girmedim, canım o yağmurun altında ıslanmak istedi. Üşüyen ellerimi paltomun ceplerine soktum ve caddelerde aheste aheste yürüdüm.

Yüksek ve sık aralıklarla dikilmiş, gökyüzüne çirkin bir set çekmiş binaların arasından, sararmış ve kurumuş yaprakları süs yapan ıslak yollardan, rüzgârda salınan kuru dalların arasından, terk edilmiş gibi duran ıssız çocuk parklarının yanından yöresinden yürüdüm. Üşüyüp birbirine sıkı sıkıya sokulan kediler gördüm, kaldırım kenarındaki su birikintilerinden su içen kuşlar... Bezgin ve muhtemelen aç aç dolaşan sokak köpeklerine denk geldim. Birkaç insan geçti yanımdan, benim aksime hızlı ve şemsiyesi açık olan. Arabalar su sıçrata sıçrata ilerledi; kimileri ıslandı, kimileri ise arkasından hırsla küfretti.

Acıktığımı hissedince yol üzerinde bir kafeye girdim, menüden rastgele bir sandviç sipariş ettim. Siparişimi beklerken çantamdan kitabımı çıkardım ve kaldığım sayfayı araladım. Ne kadar zaman geçti bilemiyorum ama sandviçimi yiyip bitirmiş, üzerine iki kupa kahve tüketmiş, üçüncüsüne geçmiştim bile. Adımı işittim.

“Firuze!”

Omzumun üzerinden arkama döndüğümde onu gördüm. Hakan’ı! Şaşkın bir gülümseyişle geldi yanıma.

“Uzaktan anlayamadım başta ama benzettim de öte yandan. Öyle bir gömmüşsün ki başını kitaba.”

O karşımda neredeyse heyecanlı olduğunu düşüneceğim bir dizi söz sıralarken ben ne yapacağımı, nasıl tepki vereceğimi bilemedim. İçimden, derinden bir yerden bir kıpırdanış hissettim. Parmaklarımın arasındaki kalem, kitabımın sayfalarının arasına düştü. Etrafımı ateşler sarmış gibi, can havliyle ayağa kalktım.

“Hakan!” dedim, gülümsemeye çalışarak. “Ne hoş bir tesadüf.”

Ne yapmalıydım? El mi sıkışmalı yoksa sarılmalı mı? Belki de temasa gerek yoktu, uzaktan sohbeta devam etmeliydim. *Ah, cidden ne yapmalı?*

“Vaktin varsa eşlik et istersen bana.” diye mırıldandım. Bir anda. Alelacele. Gözlerim kaçak göçek tutundu yüzüne. Yıllar yaramıştı ona. Daha göz alıcı daha yakışıklı. Yıpranmamış, yorulmamış, zaman hoyrat davranmamış besbelli.

“Olur, otururum biraz.” dedi sandalyeyi çekip karşıma yerleşirken. Ellerimi dizlerime sürterek oturdum. Avuç içlerim terliyordu. Bir süre manasızca inceledik birbirimizi. Ne tuhaf bir atmosferdi.

“Ben de” dedim kitabı masanın üzerinden ona doğru iterken “Kitaba çok sarmışım, gözüm görmedi hiçbir şeyi.”

İsmine baktı. Dudaklarındaki tebessüm daha da belirginleşti. Kitap bombeli duruyordu, çünkü arasında parmaklarımdan kayıp giden kalemim vardı. Araladı sayfayı, bir de kaldığım yerde gezdirdi gözlerini. Hiçbir şey demeden geri itti kitabı ama altını çizdiğim satırları okuduğunu biliyordum. İster istemez bir sıkıntı bastı içimi. Okumasa iyiydi.

“Ne zaman döndün?” diye sordum.

“Bir ay oluyor.” dedi.

“Tekrar dönüş ne zaman? İsviçre’desin hâlâ değil mi?”

“Dönmeyeceğim artık. Buraya yerleştim, işimi de buradan yöneteceğim.”

“Geri dönmene engel bir sebep buldun demek hayatında.”

“Sebepten sayılır mı bilmiyorum ama ait hissedemedim kendimi bir türlü.”

Ait hissetmemek... Ne garip. Aradan yıllar, yollar, bambaşka yaşamlar geçmiş olmasına rağmen bir zamanlar birçok duyguya ortakken şimdi bir yabancı gibi hasbihâl ettiğimiz bu ortamda yalnızca bu hissiyatın ortak olması ne garip.

“E?” dedim bozuntuya vermemeye çalışarak, “Var mı hayatında biri?”

“Yok.” dedi. İçimde bir şeyler kıpırdadı. “En azından şu an için yok. Evlenip boşandım. Yaklaşık iki sene oluyor, boşanalı. Sevmiştik başta birbirimizi ama zamanla işler değişti.

Sende bilirsin... sevgi bitince her şey daha çok batıyor göze, sudan sebepler de dahil. Anlaşamayınca ayırdık yollarımızı. Aşktan yana gülmese de yüzüm, kariyer bakımından güldü. Kendi işimi kurdum, iyi de gidiyor gibi şu anlık.”

Mideme kramp girer gibi oldu. Ne yapacağımı şaşırdım, tepkisiz durmak çok zordu. Evlenmişti meğer. Sevmiş, evlenmiş, anlaşamamış ve boşanmıştı.

“Anlıyorum.” diye mırıldandım. Bir bok anladığım yoktu oysa. “Hayalindeki işi mi yapıyorsun?”

“Evet.” dedi gururla. “Ya sen? Neler yaptın görüşmeyeli? İyi misin?”

“Ben.” Birkaç saat evvel altını çize çize okuduğum o satırlar düştü aklıma, *‘Yaşam, ilk şaşkınlıkları çabucak eskitir. Kaldı ki ‘canlı’ bir kabuk uğruna ne kadar kabuk öldü! İçinde yaşanan bir kabuk uğruna, acaba ne kadar kabuk boş kaldı?’*

“Evlenmedim ben hiç. Birileri oldu tabii ama o kadar ciddi olmadık hiçbiriyle. Bir evlenme teklifi aldım, iyi bir insandı da aslında ama kabul etmedim. Bilmiyorum, evlilik ciddi bir mesele, korktum belki de. Muhasebeci olarak çalışıyorum bir şirkette. Mimarlığı bırakmak durumunda kaldım.”

Gülümsemeye çalıştım konuşmam bitince.

“Mimarlığı bırakmana şaşırdım. Yaşayacağın evi kendin yapmak isterdin?”

“Öyle gerekti.”

“Anladım.” diye mırıldandı. Karşılıklı gülümsedik birbirimize nezaketen. Yıllar beraberinde o eski samimiyeti de yok etmişti işte. Hoş, zaten düşman gibi ayrılmamış mıydık? O da demişti ya, sevgi bitince her şey batmıştı gözümüze. En azından onun gözüne. Demek ki zaman, samimiyet bir yana kırgınlıkları ve öfkeyi de eritiyordu. Ses olsun, söz olsun diye sanırım, “Dünyayı gezmek isterdin eskiden. Başladın mı bir yerden?” diye sordu.

“Yok. Fırsat olmadı aslında.”

“Zor zaten başka memleketlerde yaşam sürmek. “

“Sen daha iyi bilirsin tabii.” Terk edip gittin beni vakti zamanında diyecektim, zor tuttum kendimi, ısırıldım dilimi, ufaladım kelimeleri sonra bir güzel yuttum afiyetle.

Başını salladı anlıyorum der gibi. Sessiz kaldık bir süre. Sonra aklına bir şey gelmiş gibi canlandı gözleri. “Hâlâ dans ediyor musun peki? Sahnede devleşirdin, hayran bırakırdın herkesi.”

“Bıraktım dans etmeyi ben.”

Güldü. “Hiç değişmemişsin Firuze,” dedi.

Burnumun direği sızladı. O derinlerdeki hissiyat kıpır kıpır oldu nedensizce ama başka bir yandan da cız etti içim, bir huzursuzluk sardı tüm hücrelerimi. Sanki küfretti gibi hissettim zoruma gitti.

“Değiştim.” dedim ansızın.

Gülümseyişi yüzünde dondu kaldı. Ağlayacak gibi oldum. “Hemen dönerim.” diyerek lavaboya koştum.

Aynanın karşısına geçtim. Defalarca su çarptım yüzüme. Değişmiştim. Ne sanıyordu? Hâlâ aynı Firuze mi sanıyordu beni? Anlattıklarımın sonradan bile mi? Hiç mi düşünmüyordu geçmişi? Ona bahsettiğim hayallerim gelmemiş miydi aklına bir an olsun? Oysa ben geçmişte yaşamaktan bugünüme odaklanamıyordum uzun zamandır.

“Değil misin?” dedi bir ses.

Öylesine dalmıştım ki korkuyla irkildim. Aynanın aksinde yansımamı göreceğimi tahmin dahi etmemiştim. Ürkerek birkaç adım geriledim. Güldü kahkahayla.

“Korkma korkma.” dedi alaycı bir tavırla. “Senin zihninin içindeki bir gölgeyim ben yalnızca.”
“Söylesene Firuze.” dedi,
“Değiştin mi sen sahiden?”

“Çok değiştim.” dedim savunmaya geçerek.

“Bok değiştin!” diye bağırdı aniden.
İrkildim.

“Adam haklı değişmemişsin derken. Hâlâ ipleri başkalarının elindeki Firuzesin sen çünkü. İstedikğin hiçbir şeyi elde edememiş olmana şaşmamalı.”

Bir çocuk ağlayışı duydum. Aynı anda sese çevirdik başımızı. Bir kız çocuğu, kucağında tanıdık bir bez bebek taşıyordu.

“Hakan, ne çabuk unutmuş bizi.” dedi hıçkırarak. “Ne çabuk uyum sağlamış bizden sonrasına.”

“Saçma sapan konuşma!” diye çemkirdim. “Duygular da karşılıksız olabilir. Öğrenemedin mi bunu hâlâ?”

“Senin yüzünden.” dedi yansımam.

“Benim yüzümden mi?”

“Evet. Büyütemedin bunu bir türlü. Doyuramadın sevgiye. Unutturamadın korkularını. Gerçekleştiremedin hayallerini. Dik duramadın, sınır çizemedin. İki koşullu sevgi kısıntısı gördün diye her şeyden vazgeçtin. O yüzden böyle yüz­süz oldu işte. Böyle sevgi arsız oldu. Başkasından sevgi dilendin de kendin sevemedin bizi.”

Daha fazla duramadım. Koşar adımlarla çıktım lavabodan. Islak yanaklarımı sildim. Tekrar ıslandılar. Tekrar sildim. İçeride duyduğum her söz, bıçak gibi saplandı zihnime. Hakan, geri döndüğümde yüzüme dikkatle baktı.

“İyi misin?” diye sordu.

“İyiyim.” dedim. Sesim bana bile yabancı geldi.

O konuştu, ben dinledim. Bir noktada ne dediğini takip etmeyi bıraktım. Sesler kahvenin buharına karıştı. Bir süre sonra saate baktım.

“Geç kalıyorum.” dedim. Geç kaldığım falan yoktu ya, dedim öylesine işte. Var mıydı yoksa? Vardı muhtemelen ama neye? Eve olmadığı kesin. Masadan kalktım.

“Tekrar görüşelim.” dedi.

“Bakarız.” dedim, el sıkıştık. Asla görüşmeyecektim oysa.

Dışarı çıktığımda yağmur durmuştu. Islak kaldırımlar hâlâ parlıyordu ama gökyüzü açılmıyordu. Bir vitrine takıldı gözüm. Camda yansıyan yüzümle karşılaştım. Tanıdıkta ama yabancıydı. Firuze, kaç kabuk feda ettin?

Eve döndüm. Birkaç parça eşya aldım yanıma. Telefonumu tamamen kapattım. Bir tren garında buldum kendimi. Gişeye yanaşp bilet istedim.

“Nereye?” diye sordu görevli.

Bir an düşündüm.

“Fark etmez.” dedim. Rastgele bir bilet aldım.

Peronda beklerken kitabı çıkardım çantamdan. Altını çizdiğim satıra bir kez daha baktım.

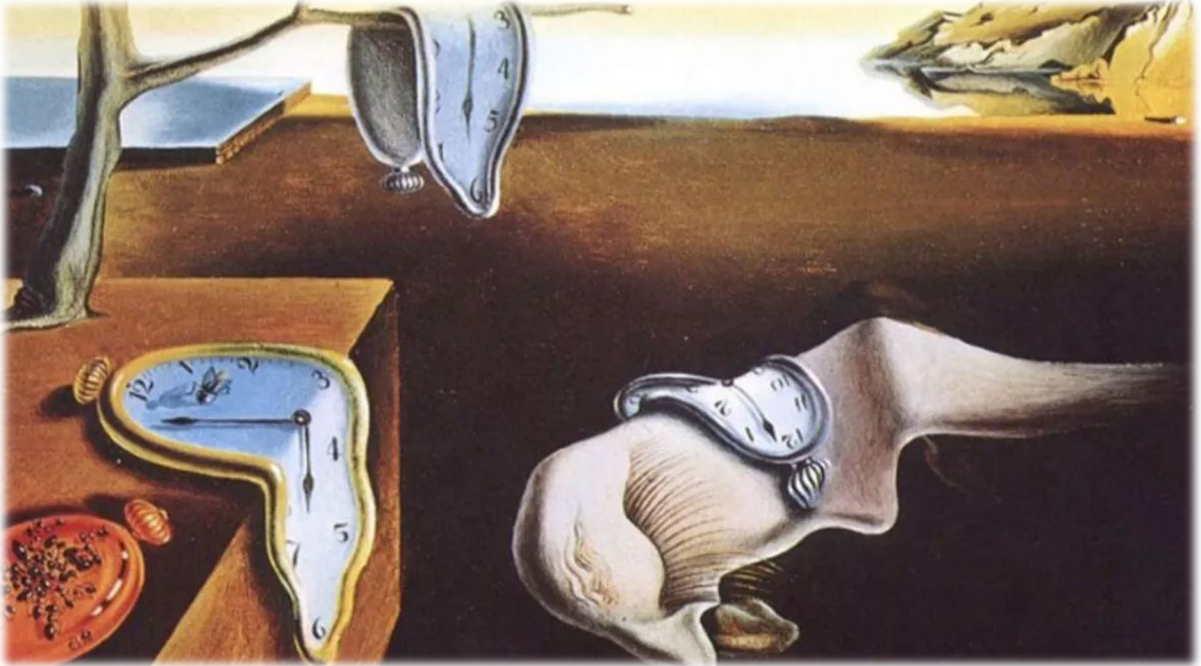

Dali'nin Sürrealist Evrenine Düşünsel Bir Yolculuk

Zerrin Keskin

Yıllar önce Resim Sanatının Tarihsel Gelişimi isimli bir kitabın sayfaları arasında gezinirken onun bir eseriyle karşılaştım. Resminin adı bile ilhamın sonsuz kapılarını aralıyor; insanı, düşünce denizinin en karanlık ve büyüleyici derinliklerine dalmaya yüreklendiriyordu: La persistència de la memòria... Belleğin Azmi.

Eserin arkasındaki hikâyeyi merak ettim. Bir akşam yemeği sonrasında, tabakta eriyen bir peynir görüntüsünden etkilenerek başlattığı yaratım sürecinde, Einstein'ın 1905'te ortaya koyduğu Görelilik Teorisi'nden yola çıkarak bilimin nasıl sanata evrildiğini...

Resimdeki eriyen saat, bir taşın üzerine yığılmış; akrebi yelkovanını takip ederken yorgun düşüp öylece kendini bırakmış gibi duruyordu. Zamanın bilinçaltımızda nasıl eğilip bükülebildiğine dair yaptığı bu gönderme, ancak Dali gibi bir dehanın elinden çıkabilirdi. Resimdeki diğer saatin üzerinde toplaşan karıncaların; ölüm ve yıkıcılığı, gözleri kapalı sanki uyuyan bir yüzün; rüya alemini ve bilinçaltını çağrıştırması, arka plandaki manzaranın da yaşadığı bölgeden esinlenildiği düşünüldüğünde bizleri felsefi dünyasına davet eden bir sanatçının muhteşemliği karşısında kelimelerim son derece cılız kaldı.

Diğer eserlerinin ve altında yatan hikayelerinin peşine düşünce anladım ki Salvador Dali, yalnızca resim yapan biri değil; zamanın, kimliğin ve gerçekliğin sınırlarını eriten bir düşünce mimarıydı. Onun evreni, mantığın çözüldüğü, rüyanın hüküm sürdüğü bir yerdi.

Böyle bir dehanın yaratım sürecindeki derin izleri keşfedebilmek için hayatının gölgelerinde gezinmem gerekiyordu.

Salvador Dali'nin doğumu bile başlı başına bir metaforu. 1904' te Figueres' te doğduğunda, ölen ağabeyinin adını almıştı. Ailesi onun farklı bir bedenle abisinin ruhunu taşıdığına inanıyordu. Bu trajik miras, tabii ki Dali'nin kimlik algısını derinden sarsmıştı. "Ben, ben değilim," diyordu. Bu cümle, onun sanatında sıkça karşımıza çıkan benlik bölünmesinin ilk izleriydi. Aynalar, çift imgeler, yansıyan figürler hepsi bu içsel çatışmanın görsel yankılarıydı.

Çocukluğu; katı bir baba ve hayal dünyasının sınırlarını zorlayan, takıntılı bir annenin yanında örselenerek geçmişti. Babası rasyonel, annesi mistikti. Bu iki zıt kutup arasında büyüyen Dali, kendi gerçekliğini yaratmak zorunda kaldı.

Madrid' deki sanat akademisinde Federico García Lorca ve Luis Buñuel ile tanıştı. Bu dostluklar, onun entelektüel ve sanatsal gelişiminde belirleyici oldu. Ancak Dali, hiçbir akıma tam olarak sığamadı. Empresyonizm, kübizm, fütürizm...

Hepsini denedi ama hiçbiri onun zihninin derinliklerine inemedi. Ta ki Freud'un psikoanalitik kuramlarıyla tanışana kadar.

Freud'un rüya analizi, Oedipus kompleksi ve bastırılmış arzular kavramları, Dali'nin sanatında devrim yarattı. Aynalar; kimliği, çekmeceler; bastırılmış arzuları, yumurtalar; doğumu, karıncalar ise onun dünyasında çürümeyi simgeliyordu. Dali, bilinçaltını tuvale taşıyarak rüyalarını resmetti, arzularını şekillendirdi ve korkularını renklendirmeyi başardı.

Eserlerinde sıklıkla kullandığı, dikkatli gözlerden kaçmayan gül sembolü de derin anlamlar taşımaktaydı. Kanayan Güller, Gül Başlı Kadınlar ile 1930'lardan son dönemine kadar karşımıza çıkan gül imgesi, kimi zaman eşine duyduğu özlemi, kimi zaman babasıyla olan travmatik ilişkisini, kimi zaman da güzellik, ölüm ve Hazreti Meryem gibi evrensel kavramları ifade etti. Ses getiren eserlerine ilham kaynağı olan tek çiçek gül değildi. Nergis Metamorfozu isimli eserinde, narsizmin mitolojik hikayesinin baş kahramanı Narcissus'u kendi dünyasından tuvale yansıtmıştı. Tuvalin yarısında Narcissus suya bakarken, diğer yarısında aynı formu tekrarlayarak bu sefer Nergis çiçeğinin filizlendiği çatlak bir yumurtayı tutan el olarak Narcissus'u ifade etmekteydi. (Finkel, Campbell, Buffardi, Kumashiro & Rusbult, 2009).

Modern sanatın ve antik mitin iki karşıt türünün nasıl bir araya getirilebileceğinin en güzel örneklerinden biri olan eser, Freud' un "Dali teknik bir usta" derken ne denli haklı olduğunun bir ispatı gibidir.

Hayatına geri dönecek olursak; 1929' da Paris' e gittiğinde sürrealist akımın kalbine adım attığını görüyoruz. André Breton' un öncülüğündeki bir grubun Dalı'yi benimsemesine rağmen dışlanmasına hiç şaşkırmamak gerek. Çünkü Dalı, sürrealizmi yalnızca bir estetik değil; bir yaşam biçimi olarak görmekte, "Paranoyak-eleştirel Yöntem" adını verdiği yaklaşımıyla gerçekliği parçalıp yeniden kurgulamaktaydı.

Hayat ona, sanat dünyasının zorlayıcı etkisinin yanı sıra hoş sürprizler de yapmaktaydı. Aynı yıl, Gala ile tanışması bunun en güzel örneğidir. Gala'yı ilham perisi, koruyucusu ve yönlendiricisi ilan eden Dalı, aşkı tanımlayarak birçok eserinde onu kutsal bir figür olarak resmetti. Onun varlığı, Dalı'nın sanatına hem erotik hem de mistik bir boyut kazandırdı.

Dalı'nın dehası, resim sanatından taşarak birçok sanat koluyla etkileşimli çalışmalar yapmasına da yol açtı. Amerika yıllarında Dalı, Disney ile "Destino" adlı animasyon filmi üzerinde çalıştı. Hitchcock' un "Spellbound" filminde rüya sekanslarını tasarladı. Moda dünyasında Elsa Schiaparelli ile kıskırtıcı tasarımlar yarattı. Dalı'nın nasıl bir ikona dönüştüğünü gözlemlemek için reklam kampanyalarına, tasarladığı parfüm şişelerine, hazırladığı mücevher koleksiyonlarına bakmak yeterli olur sanırım.

Son dönemlerinde Katolikliğe göstermiş olduğu ilgiyle Corpus Hypercubus adlı eserindeki İsa figürünü dört boyutlu bir hiper küp üzerinde resmetti. Bu, Dalı'nın Tanrısal olanı bilimsel bir düzlemde arama çabasının bir örneğiydi. Ancak Gala'nın ölümüyle içine kapandı. Parkinson benzeri bir hastalık nedeniyle resim yapamaz hale geldi.

1989' da İspanya'nın Katalonya bölgesine bağlı Figueres kentinde bulunan Teatro-Museo Dalı' de öldü. Aynı zamanda bir tiyatro merkezi olan müzesinde, onun hem mezarı hem de zihninin mimarisi; dev yumurtaları, kırmızı duvarları, altın heykelleri, optik illüzyonları ve tabii ki resimleri gelen ziyaretçilerini ağırlamaya devam etmekte.

Zamanı alt eden eserlerinde yalnızca görsel değil; aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik bir metin vardır. Bu metin bize bilinçaltını, çocukluk travmalarını, kimlik bölünmelerini imgeler yoluyla aktarır. Savaş, din, toplumsal cinsiyet gibi temalarla hesaplaşarak parçalanmış figürler, yanan zürafalar, boş mekanlarla toplumun bastırđı duyguları dışa vurmuştur.

Hiper gerçekçilik, optik illüzyonlar, malzeme çeşitliliği... Hepsi onun zihninin görsel karşılıklarıydı. Velázquez, Vermeer, Rafael gibi ustalardan etkilenmiş; onların eserlerini bilinçaltının labirentlerine çekerek kendiyile yoğurmayı başarmış, Rönesans ruhu taşıyan bir sanatçıydı.

Günümüzde Dalı'nın etkisi hâlâ yoğun bir biçimde sürmektedir. Damien Hirst, Takashi Murakami gibi çağdaş sanatçılar onun izinden gitmekte; popüler kültürde eriyen saatler, çekmeceli figürler, yanan zürafalar sanatçılara esin kaynağı olmaya devam ederek saygınlığını korumaktadır.

Zamanı aşan, insan zihninin evrensel sorularını görselleştirmeyi başaran Salvador Dalı, hayranlarına "Zaman nedir?", "Kimlik nasıl oluşur?", "Gerçeklik ne kadar güvenilirdir?",

"Hayal gücü nerede başlar?" gibi birçok sorunun cevabını fısıldıyor.

Hakkında ne yazılsa eksik kalacak, gerçeküstü ve çarpıcı imgeleriyle resim, heykel, fotoğraf ve film yapıtlarıyla insani sınırları aşan Salvador Dalı; yerçekimine başkaldıran bıyıkları, muzip duruşu, evcilleştirip "Babou" adını verđi karıncayiyeniyle, ilham perisi Elena Dmitrievna Diakonova, namıdığer Gala'sını da yanına almış, Paris sokaklarından bilinçaltımıza doğru sonsuz yürüyüşüne devam etmekte.

Ziyankâr

Ayfer Kayaaltı

Güneşin doğmaya utandığı
sabahların birinde;
Bir çocuk doğdu, demir
parmaklıkların gölgesinde.
Masum bir süt kokusu sindi paslı
demirlere.
Annesinin suçu çok düşünmek,
Babasının ki ise düşüncelerini dile
getirmektir.
Annesi Ziya koydu adını, babasının
adıydı.
Ama gardiyanlar ona; hep
“Ziyankâr” derdi.

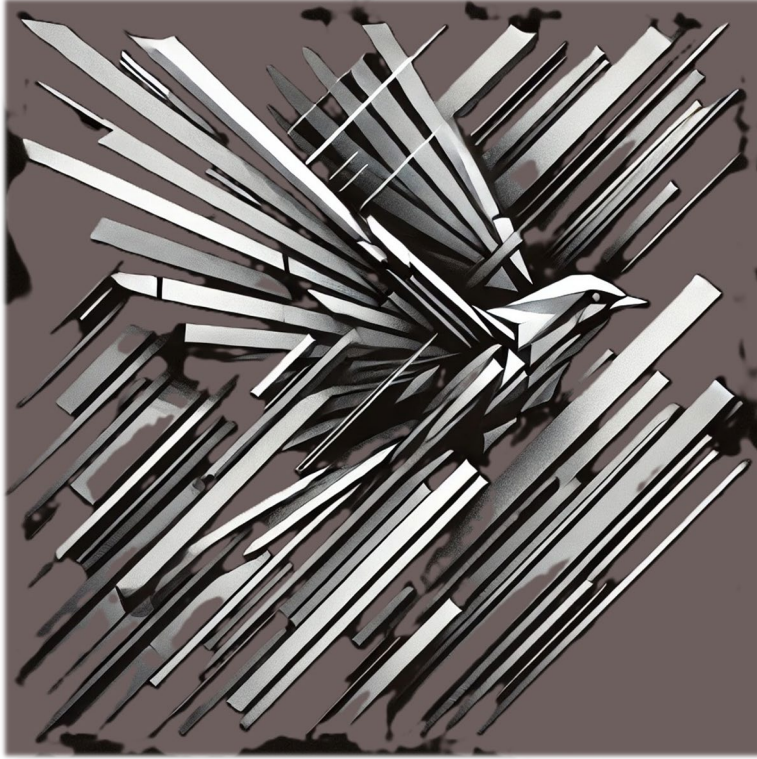
Çocukların bile kapıdan geçerken
üstünün arandığı,
Kırpıkların başını öne eğerek geçtiği
günlerde
Gökyüzü ile arasına yıllar girdi.
Rengi solmuş bölük pörçük bir
güneşin süzüldüğü
Kırık camlı bir pencere önünde,

Zamanın sürünerek aktığı
Gri bir avluya bakarak büyüdü Ziyankâr.

Yirmi adımlık bir odanın
Duvarlarında düşünmekten yorgun kırk göz asılı,
Demir ranza çok sert,
Burada insanın omurgası bile sorgudan geçerken
Kırk el birleşip beşik oldu Ziyankâra
Annesi hep uzaklara bakardı,
Ziyankâr merak etti, sordu: Orada ne vardı?
Dışarıymış meğerse öğrendi ama hiç görmedi.
Annesi derin bir “ah” çekti, inledi...

Geçtiği tüm sorguların en ağırı bu olsa gerekti.
Tek oyuncağı vardı Ziyankârın:
Bezden bir güvercin, annesi yapmıştı
Beyaz çarşafı kesmiş, içine pamuk basmıştı.
Burada herkes anne bakışlı, anne sesliydi.

Bir gün;
Rüyaları yarıda kesen tanıdık bir gürültüyle açıldı paslı kapı
Gardiyan bağırdı adını yine yüksek sesle
Burada isimler hep yüksek sesle çağrılırdı, nedense?
'Tabucusun; hadi hadi acele et" dedi
Sanki geçen yılları geri verecekmiş gibi.
Taburcu ne demekti korktu Ziyankâr

Ağladı annesi:
"O daha çocuk, henüz düşünmemeyi öğrenemedi" dedi
Ziyankâr ağladı.
Kırk gözün kırkı birden ağladı...

"Gittiği yerde öğrenir" dedi gardiyan sertçe
Anahtarlar şakırdadı sabırsızca cebinde
Duvarlar aynı duvar, yasaklar aynı yasak,
Taburcu olmanın özgürlük olmadığı
Sadece anahtar seslerinin değiştiği
Bir mekâna daha ürkekçe adım attı Ziyankâr.

“Kalbinde Sevgi ve Umut Olmayan Bir Kitap Yazmayı Hayal Edemiyorum”
Phil Earle:

Çocuk ve gençlik edebiyatının sevilen yazarlarından Phil Earle, samimi anlatımı, güçlü karakterleri ve hayatın içinden süzülen hikâyeleriyle dünyanın dört bir yanında okurların kalbine dokunuyor. Okurlarına yalnızca macera dolu sayfalar değil; umut, cesaret ve sevgiyle örülü bir dünya sunan Earle, edebiyat yolculuğunu her yaş grubuna hitap eden eserleriyle sürdürüyor.

Türkiye’de ise Yediveren Yayınları tarafından yayımlanan Gök Kubbe Yanarken, Fırtına Yaklaşırken ve Yolun Sonuna Kadar adlı kitaplarıyla geniş bir okur kitlesine ulaşan yazarla; yazarlık serüvenini, ilham kaynaklarını ve hikâyelerinin arkasındaki duygusal derinliği konuştuk.

— Bize biraz kendinizden bahseder misiniz?

Ben Phil Earle. 51 yaşındayım. Kuzey İngiltere’de yaşıyorum. Çocuk yayıncılığı alanında çalışıyorum ve bugüne kadar çocuklar için 29 kitap yayımladım.

— Yazarlık yolculuğunuz nasıl başladı? İlk kıvılcım neydi?

Aslında yazarlık tutkum hayatımın ilerleyen dönemlerinde başladı. 26 yaşına kadar okuma alışkanlığım pek yoktu. Bir kitapçıda çalışırken bana Louis Sachar’ın Holes kitabını okumam için verdiler. O kitap, çocuk edebiyatına olan tutkumu başlatan ilk adım oldu.

— Kitaplarınızdan bahseder misiniz?

Resimli kitaplardan erken okuma kitaplarına, ortaokul düzeyindeki romanlardan genç yetişkin kitaplarına kadar her yaş grubuna hitap eden eserler yazdım. Ayrıca çizgi roman projeleri üzerinde de çalışıyorum.

— Çocukluğunuz yazarlığınızı nasıl etkiledi?

Romanlar açısından çok fazla etkilediğini söyleyemem. Çocukluğumda çizgi romanlara büyük bir ilgim vardı. Özellikle futbolla ilgili olanlara... Benim okuma dünyam daha çok bu yöneydi.

— **Yazar olmasaydınız bugün ne yapıyor olurdunuz?**

Muhtemelen yine çocuk yayıncılığı alanında çalışıyor olurdum. Bu iş beni çok mutlu ediyor. Gerçekten büyük bir heyecanı ve enerjisi var.

— **Bir günlüğüne karakterlerinizden biriyle yer değiştirebilseydiniz, kimi seçerdiniz?**

Until The Road Ends (Yolun Sonuna Kadar) kitabımdaki Beau ile yer değiştirmek isterdim. O köpeğin cesareti gerçekten hayranlık uyandırıcı.

— **Yazarken en çok nereden ilham alıyorsunuz?**

İlham her yerden geliyor. İnsanların bana anlattığı hikâyelerden, internette okuduğum haberlerden, hatta bazen insanların hayatlarını fark etmeden dinlemekten bile besleniyorum.

— **Gerçek hayattaki gözlemleriniz kitaplarınıza nasıl yansıyor?**

Başka türlü yazmayı bilmiyorum. Günlük hayatın içinde o kadar büyük dramlar var ki, onları hikâyelerime dâhil etmeden edemiyorum.

— **Çocukluğunuzda en sevdiğiniz kitap ya da karakter neydi?**

Favori bir romanım yoktu, ancak çok sevdiğim bir çizgi roman vardı: Roy of the Rovers. Oyunun en sert şutuna sahip kurgusal bir futbolcunun hikâyesini anlatıyordu.

— **Kitaplarınızda savaş teması yer alıyor ama merkezde her zaman sevgi ve dayanışma var. Bu bilinçli bir tercih mi?**

Kalbinde sevgi ve umut olmayan bir kitap yazmayı hayal edemiyorum. Zaten okumak isteyeceğim bir kitap da olmazdı. Sevgi üzerine yazılmış kitapları çok seviyorum. Çünkü sahip olduğumuz en büyük değer bu.

— **Son olarak Türk okurlarınıza iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?**

Türk okurlardan gördüğüm destek beni gerçekten çok etkiledi. Bu kadar nazik ve ilgili okurlar için kitaplarımın yayınlanmasından dolayı kendimi inanılmaz şanslı hissediyorum. Umarım yakında Türkiye'yi ziyaret edebilirim. Bunu gerçekten çok isterim. Her şey için tekrar çok teşekkür ederim.

Phil Earle ile gerçekleştirdiğimiz bu samimi söyleşi, onun yalnızca üretken bir yazar değil, aynı zamanda hayata sevgi ve umut penceresinden bakan güçlü bir hikâye anlatıcısı olduğunu bir kez daha gösteriyor. Kitaplarının merkezine insanı, duyguyu ve yaşamın içindeki küçük ama anlamlı anları yerleştirirken; hayvanlara da özel bir yer açan Earle, empati duygusunu ve merhameti hikâyelerinin vazgeçilmez bir parçası hâline getiriyor. Türk okurlarından gördüğü ilgiden duyduğu mutluluğu ise içtenlikle dile getiriyor.

Yediveren Yayınları'ndan çıkan eserleriyle Türkiye'de her geçen gün daha fazla okura ulaşan yazarın, ülkemizi ziyaret etme hayali bu güçlü bağın en güzel göstergesi. Onun kaleminden çıkan her hikâyeye, okurlarını yalnızca sevgiye ve cesarete değil, aynı zamanda doğaya ve tüm canlılara karşı daha duyarlı olmaya da davet etmeye devam ediyor.

Gidelim Aysun Hanım

Ersin KURT

Uyandık Aysun Hanım
Sahipsiz kapıların
Özgürlüğe açılması gibi aralandı gözlerimiz
Apaydın her yer
Gökyüzü bizi uyutunca
Geceliğini çıkarmış üzerinden
Ve böylece tekrardan gücün büyüüne kapılıyoruz
Günahsız, yaş bir ağaçmışçasına alev alıyoruz
İnsan içine girince.
Pusatsız tütünsüz ve mutsuz
Göz göre göre yanıyoruz Aysun Hanım.

Buralarda kahrolmaktansa
Gidelim Aysun Hanım
Ayaklarımızın,
Aklımızın,
Kalbimizin götürdüğü yerlere gidelim
Kuş ölülerini doldurup ceplerimize;
Kaçıp kurtulalım bu itiş kakaştan.
Hüzünlü ve huzurlu da yaşanılabilir Aysun Hanım
Kendimiz ve kelebekler için ağlayalım en çok
Ve ağlayalım uzun uzun Dünya için
Dünya: Yazık ki bizim yüzümüzden kocaman bir enkaz
Telaş etmeyin Aysun Hanım
Aramamıza gerek yok
Nasılsa huzur kendiliğinden gelir bulur bizi
Siz de fark ettiniz mi Aysun Hanım?
Az ağlamamız gereken şeyler ne kadar da az.

Yola koyulmadan önce bilmelisiniz
İlkyaz bitmedikçe ben düzelmem Aysun Hanım
Ayrıca söylemiş miydim
En çok kışı sevmeseydim Hıdırellez ateşi olacaktım
Güzel kızların üzerimden atlaması olacaktı ödülüm
Hep kırdığım gönlümü alacaktım böylelikle
İlk kez söylüyorum ve

Bana inanmak zorundasınız Aysun Hanım
Yavaş yavaş tükeniyorum çayda eriyen şeker gibi
Gün gelince boşluğumu doldurmak için
Bir ağaç dakin yokluğumun yerine
Bilmiyorum söylemeli miyim ama
Boşuna değil cesarettime hayranlığım

Yıllardır tehditlere boyun eğmeyen kumdan kaleyim
Ve kör karanlıkta yapayalnız dolaşıyorum edebiyatın sokaklarında
Kimsenin kale almadığı,
Şiirlerden kovulmuş şair eskisiyim

İnanır mısınız?
Allah bilmezler güneş doğmak üzereyken
Kalleşçe ellerimi kestiler Aysun Hanım
Ancak yazamıyor olsam da dilime güvenebilirsiniz
Dilim; toplamı öfkelerimin
Dilim kalbimin sözcüsü

Bana sorarsanız
Hiç oyalanmayalım Aysun Hanım
Arkamdan dönen dolaplara aklınız ermez
Herkes dış biliyor bana
Namlunun ucundayım
Erketedeyim sabah akşam
Ecelim yakın,
Ensem kurşun gözcüsü.

Bu günlere kadar gelmişken
Gidelim Aysun Hanım,
Hayallerimiz kundaklanmadan gidelim
Toplayacaklarımızı hayatımızdan çıkararak
Gidelim ereceğimiz ilk cumartesi gününde, gün batarken
Gidelim Aysun Hanım, gidelim...
Kaçıp kurtulalım 'insan' düşmanı diyarlardan,
Gidelim, ayaklarım henüz yerindeyken.

Geç Gelen Ölüm ya da Sineklerin Dansı

Mikail Çağlar

Seksen yaşını devirmiş kadın yatağında seker at halindeydi. Yaklaşık kırk gündür bu böyleydi. Gözleri yarı kapalı, ağzı yarı açık vaziyetteydi. Bilinci yerinde değildi. Kır saçları yastığın üzerine gelişi güzel dağılmıştı. Üzerindeki buruşmuş ince çarşaf, çalı gibi bacaklarını ve hastalıktan dolayı şişmiş iri ayaklarını açığa çıkarıyordu. Bu erimiş ve incelmış beden belli aralıklarla, güçlü titremeler eşliğinde üzerindeki çarşafı yatağından aşağıya düşürüyordu.

Çevresindeki diğer kadınlar gözleri yaşlı, ağlamaklı halleriyle çarşafı tekrar yaşlı kadının üzerine dikkatlice örtüyorlardı. Köy evinin en geniş odasına yatırılan, ölümü yaklaşmış olan bu kadının ziyaretçisi bitmek bilmiyordu. En yakınındaki şiltelerde kardeşleri, kızları, oğulları, gelinleri ve yaşlı kocası oturuyordu. Halka genişledikçe kan bağı azalıyordu. Komşular ve meraklı akrabalar ise adeta bir sirk gösterisi izlemeye gelmişlerdi. Köy yerinde konu komşu, çoluk çocuk düğünlerde ve ölümlerde bu bozkır yaşantısının tekdüzeliğinin dışına çıkıyordu.

Bir de her namaz vaktinden sonra hastanın başında Kuran okumak için gelen imam vardı. İmam efendi Kuran'ı okudukça fısıltılar azalıyordu. Yaşlı kadının en yakınları ağlamaktan kuruyup kan çanağına dönen gözlerle ak saçlı, ölümü bekleyen kadına bakıyor ve sonra birkaçı üzüntüden olduğu yere bayılıyordu.

Bu adet köyde ezelden beri devam etmekteydi ve ağlayanı ne kadar çok olursa günahlarının o kadar döküleceği düşünülüyordu. Her gün bir yakını bu merasim eşliğinde vazifesini yerine getirmeye çalışıyordu. Bayılanı ayıltmak

için evi telaşa veren kuru kalabalık arasında yapılanlar artık ritüele dönüşmüştü, lakin bugün farklı bir ses yükseldi:

“Kolonya getirin!”

“Su getirin!”

“Kelime-i şehadet getirin! Hepinizin sonu böyle olacak!”

Açık pencerenin parmaklıklarından içeriye bakan köyün delisi kahaahalarla gülüyordu. Oda içerisindeki ahali önce ani bir korku, sonra belli belirsiz bir öfke duydu. En sert tepki yataktaki yaşlı kadının ortanca oğlundan geldi. Yerden aldığı su dolu bakır tası pencereye doğru fırlattı. Demir parmaklıklardan tok bir ses yayıldı odaya. Kabin içerisindeki su yere döküldü. Ortanca oğul hisimla kapıya doğru koştu. Son anda ağabeyi onu kolundan yakaladı:

“Delidir o, kendine gel!”

“Deli meli, öldüreceğim o yarım akıllı gavatı!”

“Otur oturduğun yerde, akıllı ol! Dedi ağabeyi.”

Burnundan soluyarak gerisin geri yerine oturdu. Aynı şeyi tekrarlayan delinin sesi evden uzaklaştıkça daha az duyuluyordu:

“Hepinizin sonu böyle olacak!”

Neyse ki bu gece de bayılan kişi uzun sürmeden ayılmıştı. Odadan çıkarmak üzere iki kişi koluna girmiş ona yardımcı oluyordu.

“Açık hava iyi gelir, dedi yaşlı bir adam.”

“Lambayı getirin hele, önümüzü göremiyoruz, dedi ayılan kadının koluna giren ağabeyi.”

Yıllardır kireç üstüne kireç çalınan duvarda asılı duran orman, nehir ve geyik tasvirli yadigâr halıya sarı ışığı akseden gaz lambası alelacele çivisi ile yerinden söküldü. Lambanın etrafına üşüşen sineklerden oluşan cümbüş dağılıverdi. Gaz lambası elden ele, çocukların meraklı bakışları arasında lambayı isteyene eline ulaştırıldı. Ahşap kapının kapanırken çıkardığı gıcirtılı ses kesildi. Daha derinden dış kapının açılma sesi duyuldu.

Ayaktakiler oturdu. Oturanlar gevşedi. Gaz lambasından çıkan is ve cılız ışık tavandaki mertekler arasından süzülerek odayı aydınlatıyordu. Sinek vızıltılarının yer yer bozduğu sessizlik odaya yeniden hâkim oldu.

Kimi gözler kilimdeki desene, kimi gözler tavandaki örümcek ağına, kimi gözler ise yataktaki yaşlı kadına takılıp kalmıştı.

“Defteri dürülmedi gitti,” dedi, fısıltıyla konuşanlardan biri. Bu iri yarı, fistanlı kadın delinin annesiydi.

“Öyle deme günahdır. Allah kolay can vermeyi nasip etsin,” dedi diğer kadın.

“Ne demeyeceğim, bu mendebur karı yüzünden delirmedi mi benim oğlum? İblisin aklına gelmez kurnazlıklarla oğlumun sevdiceğini, kendi oğluna yamamadı mı? Delirtmedi mi benim aslanımı? Günahlarının bedelini nasıl inim inim ödüyor bak hele! Rabbim sen büyüksün,” dedi ve gözyaşlarını başındaki tülbentinin omuzlarına düşen ucuyla sildi.

Hıçkırıklarla ağlayarak odadan çıkarken peşi sıra orta yaşlı birkaç kadın da onu takip etti.

Ortalıktan el ayak çekilmişti. Ziyaretçiler gitmiş, döşekler çoktan yere serilmişti. Ev ahalisi uykuya dalmıştı; bakır tasa su dolduran evin gelinlerinden birisi hariç... Elindeki tülbenti ıslatıp ölmeye yüz tutan ihtiyar kaynanasının kavlamış dudaklarına sürüyordu. Bu nöbeti gözünü kırpmadan tutması gerektiği öğütlenmişti kendisine. Çünkü köylülerin inancına göre, ölümü yaklaştığı için çok susayan hastaya İblis musallat olurmuş. Onu su vereceği vaadiyle kandıran İblis, imanını elinden alır; ölüm döşeğindeki hastayı Azrail imansız olarak öbür tarafa götürürmüş.

Gaz lambasının titrek ışığı bakır tastaki suya aksediyordu. Gelin tastaki suya gözlerini dikmiş bir yandan İblis’ in oyununu düşünürken bir yandan da delirmesine sebep olduğu sevdiği adamın sözleri aklından çıkmıyordu. Yıllardır ızdırabını çektiği bu olay, göz çukurlarından sızan yaşları yanaklarından sicim gibi döküyordu.

“Cahilliğimin bedeli, bir ömür boyu pişmanlık,” dedi kısık bir sesle.

Yaşlı kadının göğüs kafesinden yükselen hırıltılı sesler şiddetini artırmıştı. Ayaklar ani seğirmelerle çarşaftan dışarı fırlıyordu. Gelin kızı üzerini tekrar tekrar, sıkılmadan, bıkmadan örtüyordu. Sabaha kadar böyle geçmişti gelin kızın nöbeti. Ne zaman olduğunu bilmeden uyuyakalmıştı. Sabah ezanı ile irkildi birden. Yaşlı kadın kaskatı kesilmiş. Gözleri ve ağzı sonuna kadar açık kalmıştı.

Gece boyunca gaz lambasına üşüşen sinekler, kadının açık kalan ağzının etrafında duymadığımız bir melodiyle danslarına devam ediyorlardı.

Bir Öykücünün Ardından: Necati Tosuner

Yekbun Erdoğan

Bir öykücünün ölümü, gürültülü bir vedadan çok, yavaşça sönen bir ışık gibidir. Hele ki kelimelerle küçük ama derin dünyalar kurmayı bilen biriye... Necati Tosuner'in ardından duyulan hüznün de tam böyle: Sessiz, içe işleyen ve insanın içinde uzun süre kalacak bir sızı. Öykücüler hayatın büyük olaylarını değil, çoğu zaman kimsenin fark etmediği küçük kırılmaları anlatırlar. Bir masanın üzerindeki yarım kalmış çay bardağını, akşamüstü pencereden süzülen solgun ışığı, içinden konuşan ama kimseye sesini duyuramayan insanları...

Necati Tosuner de kelimeleriyle bu kırılan anları yakalamış, sıradan görünen hayatlara derinlik kazandırmıştı. Onun ölümü, yalnızca bir insanın aramızdan ayrılışı değil; o dikkatli bakışın, o sabırlı anlatımın, o incelikli suskunluğun da eksilmesidir.

Bir öykücünün ardından duyulan hüznün biraz da yarım kalmış cümlelerin hüznüdür. Sanki masasında açık duran bir defter vardır hâlâ; bir cümlenin sonu henüz konmamış, bir karakterin kaderi henüz tamamlanmamıştır. O defter artık kapanmıştır ama içindeki dünyalar yaşamaya devam eder. Çünkü öykücüler, öldükten sonra da okurlarının zihninde fısıldamayı sürdürür.

Ölüm, yazarı susturur belki; fakat öyküyü susturamaz. Her yeniden okunuşta, her satırda yeniden kurulan o sessiz bağda, yazarın sesi geri gelir. Necati Tosuner'in ardından duyulan hüznün, aynı zamanda minnettir de: Hayata biraz daha dikkatli bakmayı, insanın içindeki yalnızlığı daha iyi duymayı öğreten bir kalemin varlığına duyulan minnet.

Mahşerin İki Yaylısı

Merve Balcıoğlu

Güneşli bir havada sahilde uzanan, sıcağın tadını çıkaran insanlar ve onların sesinden rahatsız olan, denizde tek başına büyümüş kimsesiz bir köpek balığı...

Ari'nin denizlere bu kadar yakışmasının sebebi belki de buydu. Onu deniz büyütmişti. Evet, o kesinlikle denizin oğlu olmalıydı. Bazen, hiç yaşanmamış bir anın içinde, kadının zihninde bir cümle yankılanırdı: "Sevişmemizin bu bölümü bana ait," derdi kadın. "Sen sakinleşene kadar böyle kalacağım. Kucağında oturacağım; başım göğsünde sola dönük olacak, ellerin sırtımda kalacak. Sen hazır olduğunda yönetimi sana bırakacağım."

Bunları yüzüne söylemeyi ne kadar çok isterdi. Ama sınırlar vardı. Kırmızı çizgilerle çizilmiş, aşılamaz olan o sınırlar...İmkânsızlığın ve hayalciliğin zorla iç içe geçtiği bu düşünce onu zorluyordu. Ari'nin bütün kötülükleri içinde taşıdığına emindi; ama arzularını yönetemiyordu. Adı gerçek miydi, bunu bile bilmiyordu.

Adamın gözlerindeki karanlığa çekilmişti işte. Neredeyse hiç tanımadığı bu adam için kurşun yiyebilir, amansız bir kırım başlatabilir, şehirlerin yok oluşunu izleyebilirdi. Kadın bazen, "Lanetlenmiş olabilir miyiz?" diye düşünürdü. Son günlerde kulağından hiç çıkmayan o ses cevap verirdi: "Evet, olabiliriz. Ama yalnızca bizim hikâyemizde lanetlenmiş olabiliriz."

Artık kurulan her cümlenin büyüüne inanıyordu. Birlikte lanetlenmiş olabileme ihtimali bile ona bir aidiyet duygusu veriyordu. Normal olanın sıradanlığında tutku yaşanmıyordu. Tüm bu ihtimaller arasında, toprağı ve kimliğı olmayan bir adamın peşinden gidecek kadar kaybolmuştu.

"Ben buradan nasıl çıkacağım?" diye düşündü. Üstelik yanına gitse bile kaç gün kalacaktı? Ari, büyük camlı bir akvaryumda evcilleştirilmiş bir balık olamayacak kadar geçmişti. O bir insandı; ama gözlerindeki ateş, insanı başka boyutlarda kurtuluş aramaya

sürüklüyordu. Bir gece yarısı karar verdi. Uçakla iki saat sürecek bir yol için bu kadar çaresiz hissetmesi aptalcaydı. Yanına gidecek, kalabildiğı kadar onunla kalacaktı. Birlikte uyurken bildiğı tüm o büyücülük numaralarını ona da öğretecekti. Sonra, hiç istemeden, bildiğı gerçeğı hatırladı. Hiçbir zaman kendi topraklarında birlikte yürüyemeyeceklerdi. O sırada saksıdan aşağı düşmüş, kurumuş bir çiçek avucunda duruyordu.

Bir anda vücudundan kan çekilmiş gibi hissetti. Bir eliyle masaya tutundu; diğer elinde sıkıca tuttuğu kurumuş menekşe vardı. Yüzünde fiziksel acı çeken bir taşralı ifadesiyle çiçeği kalbine doğru götürdü. Ari hiçbir zaman gelemeyecekti. Onun yanına gitse bile, bir süre sonra dönmek zorunda kalacaktı. Çünkü Ari bir lejyon birliğine katılmaktan bahsediyordu. Onun yanından döndüğünde, Ari hiç tanımadığı insanlarla birlik olacak ve savaşa gidecekti. Belki de başkalarının kavgasında ölecekti. En acımasız olanı da şuydu: Her gün beklediği iyi haberler bir gün gelmediğinde, onun artık yaşamadığını anlayacaktı. Kimse Ari'nin ölüm haberini bile vermeyecekti.

Kadın her sabah erkenden uyanıyordu. Yalnızca on dakika... On dakika yanında olabilseydi. Gözlerini açtığı anda on dakika kollarında kalabilseydi... Son günlerde aklında başka hiçbir düşünce yoktu.

“Ari'nin kolları insanı delirtir,” diye düşündü. Her kıvrımında ayrı bir kasaba kurtulmuştu sanki. Güçlü ve sağlam kasabalardı; en azından öyle görünüyordu. Ses tonu, yarı kırık aksanı... Her şeyi insanın kanını hızlandırıyor. Nereden gelmişti? Neden çıkmıştı karşısına? Her şeyin içinde gizli bir bilgi aramak, bir hastalık hâline gelmişti artık. Ari'nin sert duruşu, kendinden emin ve pürüzsüz bakışları ortalığa hızlıca nizam getirmişti. Etrafta sürekli gezinen cılız sinekleri bir anda yok etmişti. İki gün boyunca ondan haber alamadı. Ciddi şeylerle uğraştığını bildiği için onu aramaya da cesaret edemedi. Sert adamların şefkat noksanlıkları olurdu; bu normaldi. Ama söz konusu Ari olunca, tehlikeli olan her şeyi göğsünde yumuşatıyordu. Sevdiği insanların kusurlarını zihninde ve tüm benliğinde yok edebilmek gibi tuhaf bir yeteneği vardı.

Bir öğle vakti sıçrayarak uyandı. Sonsuz anlayışla pamuklara sararak uyuduğu ruh hâli, yerini öfke ve değersizlik duygusuna bırakmıştı. Bazı insanlar gerçekle yüzleştiği anlarda acımasız olurdu. Kadın, tüm isteklerini kumların üzerine yazarken denize nasıl bu kadar güvenebildiğini düşündü. Deniz sadece güzel görünüyordu; hepsi o kadardı. Tuzlu suya olan düşkünlüğü ortaya çıkmıştı. Eskiden olsa ihtiyaç duyduğu tuzlu suyu kendi vücudundan temin edebiliyordu. Artık yapamıyordu. En son ne zaman ağladığını bile hatırlamıyordu. Her şey yarım bırakılmış bir kahvaltılık sofrası gibi görünüyordu.

“O yüzünü kanla yıkarken, ben pişirmek için tavuk bile kesemiyordum,” diye düşündü. Banyodaki musluğun altındaki çatlağın içinde gülen yüz, bir süre sonra silindi. Su durduğunda geriye sadece kendi ayaklarını ve çamaşır makinesi üzerine dizilen deterjanları gördü. Bir fırtınadan sonra geride kalan, sahip olunamayan bir parça kalmıştı.

Giyotin

Şaziment Yazıcıoğlu

Bir duygusal direniş saçıldı
Usumun kaygısız mezarına
Kırıldı kamburlu ismimin ayinsel ezgisi
Alkışlandı -insanlık güldürüsü- ayakta
Manastıra kapandı
İkircikli rahibenin şekilsiz kanseri
Ve çıldırdı yandan çarklı yüzyıl hastalığı

Doldurduk çoğulcu düşleri dünyanın karnına
Bedenim boşluğa konuşuyordu
Toz toprak içinde
Göğe yükselen insan bayağılığı
Kralcı eylemlerin kanat çırpın ülküsünde
İmbikten geçirilmiş binlerce satırın özüsün

Ey ben ve öteki benler
Bizi doğuran ayrık bir tufan
Sezdiğimiz
Kusurun çiçeğini büyüttüm
Efsunlu, bütüncül bir yalınlıkta
Tanrısal bir ceza ile süpürdüm evimi
Ökeler ökesi, gökten kuruntuyu çağır
Ruhum sızmakta bir şehrin başlangıcına

Saçı kısdır özlemlerimin
Bazen ucundan kısaltıyorum
Yoktur bahanesi kaygılarımın
Dinsel yalnızlığın güzelliğini bağışla soyuma

Resmini izliyorum
Vedaların, hüzünlerin, kırılışların, ıslak gri mevsimlerin
Var olmak dudaklarımda ışıklı perde
Bir kuş ötüyor ruhumun penceresinde
Görünmüyor yıllar
Görünmüyor yaşamın tefsiri
Hayal meyal gövdemi yutan bir sihir sanki

Lahzaların başında giyotin
Öylece bekliyorum
Çıplak, sağır toprağın dibinde
Kim bilir
Belki bir gün
"Yağmur yerden yağar."

Dil Yaşayan Bir Canlıdır

Hatice Dökmen

Dil; insanların, duygularını, düşüncelerini ifade etmeleri için kelimeler ya da işaretler yardımıyla yaptıkları anlaşmadır ve diğer insanlarla iletişimi sağlar. 'Dil' sözcüğünün eş anlamlısı 'lisan' sözcüğüdür.

Literatürde dilin sözcük anlamı her ne kadar bu kadar kısa cümlelerle anlatılsa da hayatımızdaki yeri oldukça büyüktür. Doğduğumuz anda başlayan ağız ugarının çevremizdeki ebeveynlerimizin kullandığı dile dönüşmesi, kendimizi ifade edebilmemizin, derdimizi

anlatabilmemizin en önemli unsuru dildir ve dil yaşayan bir canlıdır. Her dil doğar, gelişir, değişikliğe uğrar ve bazı sözcükleri yok olarak kullanılmamaya başlar. Hatta dünya üzerinde toplumlarıyla birlikte var olup sonradan o toplumun yok olmasıyla unutulmuş diller de vardır. Dolayısıyla kullanılmayan dil de tıpkı diğer canlılar gibi sonuçta ölür.

Dil canlı bir varlık mıdır, sorusu tarih boyunca tartışıldı ve tartışılacak. Ancak; dilin sürekli değişmesi, dönüşmesi, üremesi, yok olması yani ölmesi ve toplulukları etkilemesi, toplumlardan etkilenmesi dilin canlı bir varlık olduğunun göstergesidir. Dilin insanların düşünce sınırları içerisinde sürekli değiştiğini görmezden gelemez. Tıpkı insanlar gibi sürekli üretim ve üreme halinde olan dilin içerisinden o güne kadar hiç kullanılmamış sayısız sözcüklerle sayısız cümleler doğar. Bu bile dilin canlı bir varlık olduğunun en önemli kanıtıdır. Ve bir dilin yeterince konuşanı yoksa gelecek kuşaklara aktarılması oldukça zordur. İşte tam da bu noktada birçok dil tıpkı canlılar gibi ölümle karşı karşıya kalır.

Türk Dil Kurumu dili; toplum paydaşları arasındaki sosyal ve millî bir anlaşma olarak tanımlamaktadır. Dilin varlığı ve gelişimi o dile ait olan edebiyatı da doğrudan etkiler. Zengin bir dil yapısına sahip olan ülkelerin edebiyatları da zengindir. O dilde yazılan eserler zevkle okunur ve geleceğe kalır.

Dilini kaybeden bir millet, tarihini, belleğini, benliğini hatta inancını kaybeder. Ne yazık ki iletişim araçlarının oldukça üst düzeye çıktığı çağımızda, sosyal medya dili, gençlerimizin arasındaki iletişim dili görünür bir şekilde erozyona uğramış gibi görünmektedir. Gereksiz kısaltmaların, aralarına serpiştirilen yabancı kelimelerin, bozuk cümlelerin giderek olağan bir hal aldığı açıktır. Dilimizi kısırlaştıran, nesiller arasındaki iletişimi yok eden; Türkçe'den ziyade karmakarışık bir dil yaratan, bozuk bir lisan görülmeye başladığını görmezden gelmek olası değildir. Bunun içindir ki özellikle edebi metin üretenlerin metinlerde dilimizi korumaya, yaşatmaya, üretmeye yönelik çalışmalar yapmaları gerektiğine inanıyorum.

Kendi adıma bir şey söylemem gerekirse; bunu seve seve yapmaya çalışıyorum. Çünkü yazı dilimizi gelecek kuşaklara aktaracak en önemli unsur edebiyattır. Tıpkı ayak izlerini takip ettiğimiz ustalarımız gibi bizler de kültürümüzü, tarihimizi, dönem geçişini bizden sonrakilere aktarmakla mükellefiz diye düşünüyorum. Ve bu inançla kurgu metinlerimin satır aralarına yaşadığım dönemin tarihsel olaylarını sıkıştırıp bolca atasözleri ve deyimler kullanıyorum,

Atasözleri ve deyimler konusuna gelince, yeni neslin bu anlamda oldukça zayıf olduklarını birebir görenlerdenim. Atasözleri ve deyimler dilimizin zenginliğidir. Atalarımızdan bize kadar gelmiş en büyük mirasımızdır. Biz eli kalem tutanlar bu zengin mirasımıza sahip çıkıp gelecek kuşaklara aktarmazsak ne yazık ki geçmişte ölümlerle sonuçlanmış başka diller gibi biz de Türkçemizi ölüme terk etmiş oluruz.

Konuşma dilinde her ne kadar farklılıklar olsa da yazı dili bir ülkenin her tarafında aynı kalmalıdır. Örneğin trafik kurallarının olmadığı bir ülke düşünelim. Böyle bir ülkede herkes canının istediği gibi, canının istediği yoldan gitmek istese tahmin edebileceğimiz gibi trafik arapsaçına döner ve kilitlenir. Sonuç olarak ulaşımda trafik kuralları nasıl ki olmazsa olmazımızsa, dilimizin de aynı şekilde çeşitli kurallarla belirlenmiş kodlaması olmazsa olmazımızdır. İmla kuralları ve noktalama işaretleri de dilimizi kontrol altına almak için var olmuştur. Bu kuralların olmadığını düşünmek bile istemem. Noktalar, virgüller, soru işaretleri olmasa, imla kuralları olmasa özellikle yazı dilimiz birbirine karışmış kargacık burgacık karalamadan ileri gidemez sanırım. Dolayısıyla gerek ülke içinde gerekse ülke dışında kendi dilimize has kurallar çerçevesinde belirlenmiş dilimize sahip çıkmazsak, içeride ve dışarıda bir dilimiz olduğu savını yeterince haykıramayız.

Konfüçyüs, dilin önemiyle ilgili şöyle demiş. *“Bir ülkenin yönetimini ele alsaydım, yapacağım ilk iş, hiç şüphesiz dilini gözden geçirmek olurdu. Çünkü dil kusurlu ise kelimeler düşünceyi iyi ifade edemez. Düşünce iyi ifade edilemezse, görevler ve hizmetler gereği gibi yapılamaz. Görev ve hizmetin gerektiği şekilde yapılamadığı yerlerde âdet, kural ve kültür bozulur. Âdet, kural ve kültür bozulursa, adalet yanlış yollara sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte, bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir.”*

Dilimizde ciddi devrimler yapan Atatürk ise dilin önemini şu sözlerle anlatır; *Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini kısaca bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.* Bir Kafkas özdeyişi ise şöyle der; *Dil bir ulusun aynasıdır. Bu aynaya baktığımız zaman orada kendimizin gerçek yankısını görürüz.*

Schiller de Kafkas özdeyişine benzer olarak; *“Dil, bir ulusun aynasıdır”* der.

Daha önce de dediğim gibi yeni nesille birlikte bırakın konuşma dilini yazı dili de oldukça erozyona uğradı. By, ok, slm, nhbr, mrb, cnm, kib, mck... gibi gibi pek çok kısaltılmış sözcüklerle yazışmayan adeta alaya alınır oldu. Hiç unutmam küçük kızım üniversitedeyken beni tiye alırdı. “Annem ya! Senin mesajlarını arkadaşlarıma gösteriyorum da gülüyorlar. Noktasından, virgülüne üşenmeden yazıyorsun ya...”

Sosyal medya yazışmalarının yanı sıra dilimizin yok olmasına yol açacak en az onlar kadar tehlikeli bir şey daha var ki o da şu meşhur tabela kirliliği. Ramada Plaza İstanbul City Center, King Oto Care, Dentis City Center, Antiaging-Dermavita Sağlık Hizmetleri, Crowne Plaza, Airlines, Clup Resort Atlantis, HospitalTürk, Plaza Premium, Clup Resort Atlantis Jolly, Coiffeur Mabelle, Zipcar Rent a Car, Daildrive Rent a car. Gıza Nişantaşı, Room, Knitss Nişantaşı, Jasmine, Mybestfriends Showroom, Discrete, Rue, Brandroom, Bej Fine Factory, Fistan by A Boutique, Wish Store, V2K Desingers...

Örneklerden de anladığımız üzere sokaklarımızda, caddelerimizde sanki Türkiye sınırları içinde değil de yabancı bir ülkede yaşar hale geldik. İlk bakışta ‘e ne olmuş yani bunlarla dilimiz mi ölecek’ gibi düşünenler olabilir. Bence ölür. Bir gün bir bakmışız ki bu Türkçe olmayan sözcükler halka mal olmuş ve insanlar artık bu sözcükleri kullanıyor halde bulabiliriz kendimizi. Örneğin ‘hastane’ sözcüğü kullanılmadığı için unutulup ‘hospital’ yerine kurulmuş olabilir. ‘Dişçi’ sözcüğü ölüp onun yerini ‘dentis’ sözcüğü almış olabilir.

Dilimizi erozyona uğratan bir sorun daha var ki belki en başta dilimizin yok olmasına neden olacak olan etken bu denebilir. Bu da beyaz yakalılarda görülen dil sorunu. (Hepsi ya da çoğu gibi bir genelleme yapmak istemem ama daha yumuşak bir şekilde bazıları diyebilirim.) Bazı beyaz yakalılar gerek konuşma dillerinin ve gerekse yazı dillerinin içinde bolca yabancı sözcük kullanıyorlar. Kullandıkları birçok sözcüğün Türkçe karşılığı olduğu halde, onlar yabancı sözcüklerle konuşmayı tercih ediyorlar. Bu olağan gibi görünen eylem sonunda insanlar, konunun otoritesi olarak gördükleri o kişinin sözcüklerini benimsiyorlar. Görüldüğü gibi bence bu alanda çalışanların da dilimizi yaşatmak adına özen göstermeleri gerekiyor. Örneğin; ‘sürrealizm’ sözcüğünün Türkçe’de ‘gerçeküstücülük’ olarak çok net bir karşılığı varken ille ki dilimize Fransızca bir sözcüğü yerleştirmeye çalışmaktaki direnci anlamakta zorluk çekiyorum.

Uzun sözün kısası dilimiz olmazsa olmazımız ve kimliğimizdir. Dilimiz yaşayan canlı bir varlıktır. Dilimizi erozyona uğratmadan; üretmek, geliştirmek ve ölümsüzleştirmek için duyarlı davranıp üzerimize düşeni fazlasıyla yerine getirmeliyiz.

Dilimizin nice nice asırlarda, nice nice Türkçe sözcüklerle yaşaması dileklerle esen kalınız.

Limon ile Zeytinin Dostluğu

Nevin Erkan

Kadim zamanlarda, Akdeniz'in bereketli topraklarında yaşayan bilge ağağlar vardı. Bu topraklarda asırlık zeytin ağağları ve mis gibi kokan limon ağağları yan yana büyür, rüzgârın şefkatli elleri onların dallarını birbirine dokundururdu.

Bu ağağlardan biri, kökleri toprağa derinlemesine uzanan Bilge Zeytin Ağacı idi. Yıllar boyunca gördüğü her şeyi hafızasına kazımış, savaşları, barışları, insanların sevinçlerini ve hüzünlerini sessizce izlemişti. Diğeri ise Genç Limon Ağacı idi. O, dallarında ışıldayan sarı meyveleriyle çevresine neşe sağan, hayat dolu bir fidan olarak büyüyordu. Birbirine Zıt İki Ağaç.

Bilge Zeytin Ağacı, yıllara meydan okuyan gövdesiyle rüzgâra ve kuraklığa dayanıklılığıyla tanınırdı. Ona göre hayat sabır, direnç ve zamandı. Genç Limon Ağacı ise yağmurlara bağımlıydı, rüzgâr onu salladıkça dalları titrerdi.

Bir gün Genç Limon Ağacı heyecanla sordu, “Bilge Zeytin, neden hep sakınsın? Hiç rüzgârdan korkmaz mısın?” Zeytin Ağacı, gülümsercesine yapraklarını hışırdattı,

“Köklerin güçlü olduğunda, rüzgâr seni deviremez. Büyüdükçe sen de bunu anlayacaksın.”

Limon Ağacı, Bilge Zeytin’in sözlerini düşündü ama hâlâ anlamıyordu. Onun için yaşam, tatlı yaz yağmurlarında çiçek açmak ve baharın sıcak kollarında meyve vermektir.

Zorlu Kış ve Gerçek Dostluk: O yıl kış erken geldi. Sert rüzgârlar esti, kara bulutlar gökyüzünü kapladı. Soğuk, Limon Ağacı’nın narin dallarını titretiyor, sarı meyvelerini düşürüyordu. Kökleri sığ olduğu için toprağa sıkıca tutunamıyordu.

Bilge Zeytin Ağacı, dostunun zorlandığını gördü. Dallarını uzatarak onu kucakladı ve fısıldadı, “Köklerin zayıf olsa da ben buradayım. Yanımda ol, seni koruyacağım.” Limon Ağacı, Zeytin’in gölgesine sığındı. Onun sağlam gövdesi rüzgârın şiddetini kırıyor, dalları limonun genç fidanını sarıyordu. Zorlu kış boyunca Zeytin Ağacı, dostunu koruyarak bahara ulaşmasını sağladı.

Dostluk Sonsuza Dek: Bahar gelip güneş toprağı tekrar ısıttığında, Limon Ağacı hayata daha güçlü sarıldı. Zeytin Ağacı’nın öğrettikleriyle köklerini derinleştirdi, dallarını daha sağlam uzattı. O günden sonra, zeytin ağaçları ve limon ağaçları hep yan yana dikildi. Çünkü bu kadim dostluk, insanlara şu öğüdünü vermişti: “Gerçek dostluk, güçlü olanın zayıfı koruması, zor zamanlarda birbirine destek olmaktır.”

Ve Akdeniz’in dört bir yanındaki bahçelerde, zeytin ve limon ağaçları hâlâ birbirlerine yaslanarak büyümeye devam eder. Zeytin ve limon, Akdeniz’in iki kadim dostu...

Biri dallarında huzuru, diğeri dallarında ferahlığı taşır. Zeytin, sabrın ve bereketin simgesiyken; limon, tazeliğın ve canlılığın müjdecisidir. Aynı sofrada buluştuklarında ise lezzete dönüşen bir ahenk yaratırlar biri derinlik katar, diğeri ışık saçar.

Bazı kadınlar vardır; adları anıldığında hem tarih hem de kalpler konuşur. Aşkın yalnızca bir duygu değil, bir kudret biçimi olduğunu onlarla öğreniriz. Hürrem Sultan, sevmenin bile iktidara dönüşebildiği nadir kadınlardandır. O, bir padişahın kalbine girerek yalnızca sarayın işleyişini değil, tarihin yönünü ve yüzyılların dengesini değiştiren kadındır.

Kadınlar Saltanatı'nı başlatan bu zarif ama sarsıcı figür, aşkı bir silah gibi değil, bir kader gibi taşımıştır. Onu anlatmak, bir aşkı anlatmaktan fazlasıdır. Bir kadının tarihe nasıl hükmettiğini fısıldamaktır.

Asıl adının Aleksandra (ya da Anastasia) Lisovska, batı kaynaklarında ise La Rossa ya da Roxelena olarak geçtiği kabul edilir. Bugünkü Ukrayna topraklarında, Rutenya'nın Rohatyn kasabasında, bir Ortodoks papazın evinde dünyaya geldi. Henüz hayatın başındayken kader, onun yolunu sert bir rüzgârla savurdu. Kırım Tatarları tarafından esir alındı ve bilmediği diyarlara doğru sürüklendi. Bu yolculuk, yalnızca bir yer değişikliği değil, eski hayatının kapandığı ve bambaşka bir kaderin aralandığı andı. Kaynaklarda anlatıldığı kadarıyla kızıl saçlarıyla hemen ayırt edilen, açık tenli bir kadındı. Boyu orta, bedeni zarif ve dengeliydi. Ne zayıflığıyla dikkat çeker ne de ağırlığıyla göze batardı. Bakışları yumuşak, yüz hatları sakin bir uyum taşırdı. Onu güzel kılan şey, söylenene göre ilk anda çarpan bir ihtişamdı çok, bakıldıkça insanda kalan bu sessiz zarafetti.

Saray nice kadını silmiş, nice sesi yutmuştu ama Hürrem sessizliğe razı olmadı. O, susarak değil hissederek, anlayarak ve sezerek var oldu. Taş duvarların arasında kendine bir iç dünya kurdu. Kelimelerle örülmüş, düşünceyle beslenen bir dünya... Diller öğrendi, şiiri tanıdı, insan ruhunun derinliklerine inmeyi bildi.

Feminenliği kırılğan bir zarafet değil, bilinçli, uyanık ve dönüştürücü bir güçtü. Bakışıyla yön veren, varlığıyla dengeleri değiştiren kadınlardandı.

Ve Kanuni Sultan Süleyman... Dünyaya hükmeden bu büyük padişah, çağının en güçlü hükümdarıydı. Ordular onun adıyla yürür, şehirler onun adaletiyle nefes alırdı. Kanunlar koyar, düzen kurar, imparatorluklara şekil verirdi. Onun kudreti yalnızca kılıcında değil, aklındaydı. O, çağları titreten bir hükümdardı. Fakat yüreğinde kopan fırtınanın adı Hürrem'di. Cihan onun emrindeydi, ama kalbi bir tek bakışın esiriydi. Kılıcıyla imparatorluklar kurdu, kelimeleriyle Hürrem'e sığındı. Aşk onun kudretini inceltmedi, aksine altın gibi işledi. Çünkü gerçek güç, tahtta değil kalbe hükmetmektir. Gerçek saltanat, sevdiğinin eşiğinde diz çökmeyi bilmektir. Kanuni, dünyayı ayakta tutan bir padişahtı ama Hürrem'in karşısında gönlünü tahttan indiren bir aşıktı.

Benüm cânım, benüm cânânım
Benüm sultânım, benüm hünkârım
Cemâlin şem'ine pervâneyim
Yolunda cân u ser kurbânım
Benim canımsın, benim sevgilimsin,
Benim sultanım, benim hükümdarımsın.
Güzelliğinin mumuna pervane olmuşum,
Yolunda canımı da başımı da feda ederim.

Hürrem Sultan, yalnızca bir kalbi fetheden kadın olmadı. Anlayan, sükûnet veren oldu. Kanuni'nin karşısına çıkan sayısız güzellikten farklıydı Hürrem. O, padişahın gözlerinde yalnızca hayranlık uyandırmadı dinlenilecek bir liman oldu. Bu yüzden bu aşk ateşli bir tutku değil, derin bir bağdı. İki ruhun birbirini tanması, birbirinde dinlenmesiydi. Hürrem, Kanuni'nin dünyasında bir sığınaktı.

Kanuni, onu gördüğünde yalnızca bir kadın görmedi. Kendisini tamamlayan bir eksikliği fark etti. Ona verilen isim bile başlı başına bir şiirdi. Hürrem... Neşeyi çağırın, gülüşüyle karanlığı delen bir ses. Bir unvan değil, kalbin attığı yerdı. Ve o andan sonra Kanuni'nin dünyası ikiye ayrıldı. Hürrem'den önce ve Hürrem'den sonra. Çünkü bazı karşılaşmalar, insanın kaderini ikiye böler.

Şâd eder âlemi varlığın
Hürrem olmağa sebep sensin.
Varlığın âlemi neşelendirir,
Neşenin (Hürrem oluşun) sebebi sensin.

Bu aşk, sıradan bir saray hikâyesi olarak kalmadı. Kelimelere sığmadı, şiire dönüştü. Kanuni Sultan Süleyman, "Muhibbi" mahlasıyla yazdığı dizelerde artık bir padişah değildir. Tahttan iner, kalbini konuşurur. Hürrem'e yazdığı satırlarda kudret yerini teslimiyete bırakırdı.

Ne firdevs isterem sensüz
Ne hûrî, ne gılmân
Muhibbî der ki ey cânân
Sana kuldur bu sultân
Sensiz cenneti bile istemem,
Ne hurileri ne nimetlerini.
Muhibbî der ki ey sevgili,
Bu sultan sana kuldur.

Devlet artık toprak değil, sevgilidir. Hürrem, Kanuni için fethedilen şehirlerden daha geniş, kazanılan savaşlardan daha değerlidir. Onun iç dünyasında kurduğu görünmez ama sarsılmaz devlettir. Kanuni'nin gücü savaş meydanlarında sınanmıştır fakat aşk karşısında aynı sertlikte duramaz. Çünkü aşk kılıçla yenilmez. Seferlerde, zafer anlarında bile Hürrem'in yokluğu hissedilir. Ayrılık bu bağı zayıflatmaz ancak inceltir ve derinleştirir. Ve Özlem, şiirin en saf haline dönüşür.

Sensüz gönül ne bilsün safâdan
Sensüz bana cihân zindândur
Gülşende gül bitmez sensüz
Bahâr bana hazândur
Muhibbî sabr eyle derler
Ne mümkün, hicrân yamandır
Canân hayâli gönlümde
Gece gündüz mihmândur

Sensiz gönül mutluluğu nereden bilsin?
Sensiz bu dünya bana bir zindandır.
Sensiz gül bahçesinde gül açmaz,
Bahar bana sonbahar olur.
"Sabret" derler Muhibbî'ye,
Ama mümkün mü; ayrılık çok ağırdır.
Sevgilinin hayali gönlümde
Gece gündüz misafirdir.

Bu sözlerde bir hükümdarın değil, bekleyen bir aşğın sesi vardır. Kanuni burada gücünden sıyrılır ve sıradan insana dönüşür. Belki de Hürrem Sultan'ı ölümsüz kılan tam olarak budur. Dünyanın en güçlü erkeğini, aşk karşısında kırılğan kılabilmiş olması. O aşkın içinde eriyen bir kadın değildir. Aşkı yöneten, ona yön veren bir ruhtur. Kanuni'yi kendine bağlayan şey güzelliği değil, onunla kurduğu zihinsel ve duygusal ortaklıktır. Birlikte düşünmüş, birlikte susmuş, birlikte beklemişlerdir. Bu yüzden bu bağ dedikodulara, entrikalara ve zamana rağmen ayakta kalır. Çünkü kalbe kök salan bağlar, zamanın baltasına bile boyun eğmez. Bu sevda, tarihte eşi benzeri az görülen bir cesarete dönüşür.

Osmanlı sarayında padişahlar severdi ama evlenmezdi. Aşk resmiyet kazanmaz, kalpte yaşanırdı. Hürrem Sultan ise bu sessiz geleneği bozan kadındır. Kanuni'nin onunla nikah kıyması, yalnızca bir evlilik değil aşkın tarih sahnesine ilk çıkışıdır. Bir kadının yalnızca hissedilen değil, tanınan ve kabul edilen bir varlık haline gelişidir.

Hürrem Sultan'ı güce aşık sananlar, onun mektuplarındaki titreyen kalemi görmezden gelir. Oysa güç hesap yapar, aşk dua eder.

Ben ki dergâh-ı âlînin kemter cariyesi ve duâgûyun Hürrem'im sultanım.

Mübarek cemâlin görmeyeli gönlüm gam ile dolmuşdur.

Gecem gündüzüm ah u figân ile geçer, sabrım tükenmişdür.

Hakk Teâlâ hazretlerine her dem duâ ederim ki,

Devletin kaim, ömrün uzun, düşmanların makhûr ola.

Senin selâmetin benim canımdan azîzdir.

Sultanım, sensiz geçen vakit bana zindân olur.

Bir nâme-i şerîfin gelsin diye gözüm yollardadır.

Lütfedip hâlimi suâl buyurursan,

Bu bîçâre kulunun gönlü şâd olur.

Hasretinle ağladım, gözyaşım kâğıda döküldü.

Kalem elimde titredi, sözüm nâtamam kaldı.

Lâkin sana olan muhabbetimde zerre noksan yokdur.

Ben ki senin eşîğinde toprak olmaya râzıyım.

Ayağının tozunu sürme edinmek bana devletdir.

Emrin başım üzre, hükmün canım üzredir.

Hakk Teâlâ seni başımızdan eksik etmeye.

Bu kulunu da duâlarından mahrum koymaya.

Ben ki yüce huzurunun en değersiz cariyesi, sana daima dua eden Hürrem'im sultanım.

Mübarek yüzünü görmeyeli kalbim kederle doldu.

Gece gündüz ah edip inliyorum, sabrım tükendi.

Yüce Allah'a her an dua ederim ki

Devletin daim olsun, ömrün uzun olsun, düşmanların kahrolsun.

Senin sağlığın benim canımdan daha değerlidir.

Sultanım, sensiz geçen her an bana zindan olur.

Mübarek bir mektubunun gelmesi için gözüm yollardadır.

Lütfedip hâlimi sorarsan,

Bu zavallı kulunun gönlü ferahlar.

Hasretinle ağladım, gözyaşlarım kâğıda aktı.

Kalem elimde titredi, sözlerim yarım kaldı.

Ama sana olan sevgimde zerre kadar eksilme yoktur.

Ben senin eşîğinde toprak olmaya razıyım.

Ayağının tozunu sürme yapmak bana büyük bir onurdur.

Emrin başımın üstünde, hükmün canım üzerinedir.

Yüce Allah seni başımızdan eksik etmesin.

Bu kulunu da dualarından mahrum bırakmasın.

Hürrem Sultan, Kanuni Sultan Süleyman'ın yalnızca nikâhlı eşi değil, kalbinin yegâne sığınağı ve evlatlarının anası olmayı başarmış nadir bir kaderdir. Mektuplarında ve dualarında sıkça, Sultan'dan önce göçmeyi dilediğini söyler. "Allah'ım bana bu ayrılık acısını yaşatma" diye niyaz eder. Çünkü O, iktidarın soğuk hesaplarına değil, sevdanın ağır yüküne talipti. Kader, duasını kabul eder ve Hürrem Sultan 15 Nisan 1558 tarihinde vefat eder ve Kanuni'den önce toprağa düşer. Ardında yalnız bir padişah, sessiz bir saray ve tarih boyunca konuşulacak yarım kalmış bir aşk bırakır. Yüzyıllar sonra bile Hürrem Sultan'ın adının aşkla anılması tesadüf değildir. Çünkü bazı aşklar yaşandığı dönemde bitmez, zamanın içinden geçerek büyür. Hürrem ile Kanuni'nin bağı da böyledir. Bir padişahın şiirlerinde, bir kadının sezgisinde ve aşkın hiç eskimeyen dilinde yaşamaya devam eder. Belki de bu yüzden Hürrem Sultan'ı anlatırken yalnızca geçmişi konuşmayız. İnsanın değişmeyen hallerini, gücün sınırlarını ve aşkın dönüştürücü kudretini de anlarız. Hürrem Sultan, tarihin yazdığı bir kadın değil, tarihi kendi kalbiyle yazan bir aşktır.

İşitdim kim cemâlin gülşeninde
Açılmış gonca-i maksûd
bana
Senin aşkınla âlem şâd u handân
Sensin hem derdime dermân
bana
Ne var ise cihânda hep senindir
Ne istersen fedâ olsun
sana
Muhıbbî her du'âda adın eyler
Kabûl eyle bu sultân kuluna

Duydum ki güzelliğinin gül bahçesinde
Muradımın goncası bana açılmış.
Senin aşkınla bütün dünya neşeli,
Derdime de derman olan sensin.
Bu dünyada ne varsa hepsi senindir,
Ne istersen sana feda olsun.
Muhıbbî her duasında adını anar
Bu sultan kulunun duasını kabul et

Aceleci Ayaklar

Filiz Tiken

Bölük pörçük, yarı uyur yarı uyanık bir gecenin sabahında, bütün gün kendisine ayırabileceği son bir saatin hevesiyle mutfağa girdi Zeynep. Az şekerli duble kahvesini yapıp doğan günün renksiz hayatına bir ışık olması umuduyla oturdu mutfak penceresinin önüne. Yüzünü güneşe dönüp gözlerini kapattı. Güneşten gelen ışığın ve sıcaklığın yüzüne değmesine izin vermişti ki, içeriden gelen bir haykırış kulaklarını tirmaladı,

“Zeynep, Zeynep buraya gel! Çişim geldi.”

Kulaklarını tıkamak istiyordu. Duymak istemiyordu bu sesi. Tam iki yıldır aynı bağırsılla yerinden sıçramaktan bıkmıştı.

Tekrar bağırdı annesi: “Zeynep!”

“Ah anne! Şu kahveyi bile reva görmüyorsun. Zaten neyi gördün ki?” diye söylendi, “Tamam geliyorum anne,” deyip bezgin ve yorgun oturduğu yerden kalktı.

“Niye bu kadar geciktin? Az daha altıma kaçıracaktım.”

“Yapsaydın anne altında bezin vardı.”

“Tut tut, kaldır beni tuvalete götür!” dedi annesi sinirle.

Bin bir zorlukla koltuk altlarından tutup kaldırdı, tuvalete götürdü. Annesi, “Ah sırtım, ah bacaklarım, ah ayaklarım!” diye inlerken yatırdı onu yatağına. İki yıl önce başlayan rahatsızlığın şimdi dönüştüğü halde annesi artık yataktan tuvalete gitmek için bile tek başına kalkamıyordu.

“Şu yüzünün haline bak. Hiç bakmıyorsun kendine. Saçlarını da boyatmıyorsun. Yaşlı kadınlara döndün iyice,” deyiverdi annesi birdenbire, çatallı dilinden zehir saçarak.

“Ne varmış yüzümde? Kırk yaşımı geçtim ben de. Öyle olması normal değil mi?”

“Bir sürü yöntem var artık. Yaptırsana botoks motoks bir şeyler. Daha genç görürsün. Hem belki bir kısmetin de çıkar. Kim bilir? Ama bu gri saçlarla zor biraz.”

Öfkelenilmeye bayılıyordu annesi Zeynep’i bu haldeyken bile. Çocukluğundan beri annesinin sevgisinden şüphe ederdi. Bu şüphe tohumunu annesi atmıştı içine, herkesin yanında hiç bıkmadan defalarca anlattığı doğum hikayesiyle.

Hikayedeki bebek öyle çirkin öyle biçimsiz doğmuştu ki annesi ondan çok korkmuştu. Kucağına bile alamamıştı ilk birkaç gün, sütü de gelmemiş emzirememişti Zeynep'i. İşte belki bu sebepten hiç yakın hissedememişti annesini kendine. Hayatı onun sevgisini kazanmaya çalışmakla geçmişti.

“Ben halimden memnunum. Sana ve suretleri giderek birbirine benzeyen arkadaşlarıma inat yaptırmayacağım bir şey. Her yerden üstüme üstüme gelen bu genç kalma pompalamasından bıktım artık,” dedi Zeynep öfkeyle.

“Tamam tamam. Sana da bir şey söylenmez zaten. Bu dik kafalılığın yüzünden kaldın evde. Dün gece ayaklarımın ağrısından hiç uyuyamadın yine. Hadi ayaklarımı ov biraz!” diye buyurdu annesi bu defa.

Zeynep yatağın ayak ucuna oturdu, önce sağ ayağını alıp kucağına koydu. Ovmaya başladı, elinde zımpara kâğıdı hissi uyandıran, çorak topraklar gibi derin çatlaklarla dolu ayak tabanını. Mantarın yok etmeye başladığı başkalaşmış tırnaklara bakınca içinde hafif bir tiksinti hissetti.

Annesi kadar acımasızlaşıp, “Sen yıllarca yüzünü gözünü şişirttin de ne oldu? Engelleyebildin mi babamın seni genç bir kadın için bırakmasını? Ayaklarının seni terk etmesini engelleyebildin mi?” diyecekti ki “Cennet anaların ayaklarının altındadır. Ne yapsak onların hakkını ödeyemeyiz,” diye fısıldadı kulağına, çocukluğundan kim olduğunu hatırlayamadığı bir ses. Sustu, bir şey demedi.

Annesinin genç ayakları geldi gözünün önüne. Her zaman kırmızı ojeli, bakımlı, pespembe topuklu o güzelim ayaklar. Nasıl olmuştu, ne ara bu hale dönüşmüştü? Zihni onu bırakmadan, şişik dudaklarına, kalkık kaşlarına inat, ayakları aceleci davranmıştı onu terk etmekte sanki. İçinde belli belirsiz bir şefkat duygusu yükseliyordu ki annesi hırsla çaktı ayağını.

“Bırak bırak! İnsan önce biraz topuk kremi filan sürer. Bir işi doğru düzgün beceremezsin zaten. Cemile gelince ovar ayaklarımı. Sen git kahve keyfini yap!” dedi, topuklarının sertliğindeki sesiyle.

Ömrü boyunca güzelliğinden başka sermayesi olmamış, bütün hayatını kuruntularla geçirmiş, bırakıp gidememenin, bir adamın eline bakmanın ve günün birinde terkedilmiş olmamanın acısını ömrü boyunca kızından çıkarmış annesinin yüzüne bakakaldı. Artık tek başına yürüyemez haldeyken bile onunla derdi hala bitmemişti. Zeynep kızı mı yoksa annesini olduğuna bir türlü karar veremediği annesinin yüzüne bir süre daha baktı ve çıktı odadan.

Cemile'nin gelişine daha yarım saat vardı. Gözü bütün gün topuklu ayakkabıların içinde oradan oraya koşturan, nasırlı ayaklarına takıldı. Zihninden önce ayaklarının onu terk etmemesini diledi. "Çıkışta pediküre gitsem iyi olacak sanki," diye düşündü. Buza kesmiş kahvesini kafasına dikti. "Bir an önce gel

Cemile. Sıkıcı işime gideyim de bir süreliğine de olsa annemin sesini duymayayım," diye düşünürken, kapının açıldığını duydu.

Kapıdan giren Cemile'ye sarılıp ağlamak geldi içinden. Gözpınarlarına biriken yaşlar taşıp içini doldurmadan çantasını kaptı, topuklu ayakkabılarını giydi ve çıktı kapıdan.

Konuşmak Anlamaktır

Akman Gedik

Yüksek gerilimli sesleştik hep
Konuşmadık,
Söz tükürdük, ses düşürdük yere
Mirası öfkeli bir bağırtı sokağın yüzünde
İfadesiz yüzlerden donuk bir bakıştı güne düşen
Oysaki; dilden kalbe giden yoldu(r) söz
Kir düşürdü mü bir kere
Kaç yemin kere bertaraf edemez eğrisini...

Gel sözü söz ile takas edelim dostum
Mayası yüreğe ekilecek güzellik olur
Yoksa ağızdan çıkan hafriyat
Öfkeli bi-linçe dönüşür
Ben su/sarsam, sen kur/uyan dal olursun dostum
Sorma mekânımı
Ben soruyor muyum ki rüzgâra, yurdun nere diye
Kurumuş dalın mekânını rüzgâr bilir
Savrulmuştur...

Gel söze ayar verelim dostum
Tartalım yüreğin terazisinde
Çürümüş sözü ayıklayalım yüreğin hanesinden
Konuşalım...gözden yüreğe yol gitsin
Düşün, ikimizin de bir kardeşliği olur sonuçta
Konuşmak, anlamaktır be dostum
Ben söylesem, sen dinlesen...

İnsan Sever Bir Kere

Çilem Kılıç

*Ölümümüzden sonra başka bir ömür gerek.
Ki biz bu ömrü sevgiliye kavuşma ümidiyle tükettik.
Sadi-i Şirazi*

Yirmi koca yılın ardından ilk kez yan yana oturuyorlardı. Akşam güneşi denizin üzerine kızıl bir perde sererken, rüzgâr ikisinin de suskunluğunu usulca okşuyordu. Bankın soğuk demirine rağmen aralarında yıllardır hiç unutulmayan o sıcaklık dolaşıyordu; sanki geçen onca yıl, şehirlerin gürültüsü, kırgınlıklar, başka hayatların ağırlığı o an denizin kıyısında çözülüp gitmişti.

İkisi de konuşmak için acele etmiyordu. Birbirlerinin yüzüne bakmaya çekinircesine ufkun mavisine tutunmuşlardı. Yirmi yıl önce yarım kalan bir cümlemin devamı şimdi havada asılıydı, sadece birinin cesaret edip nefes almasını bekliyordu.

Kadın gözlerini ufka mıhlamış gibi duruyordu ama aslında yıllar öncesinin bir akşamına dönmüştü zihni. Sessizliğin içinde sadece kendi hatıralarının sesi vardı.

Bir evin geniş salonunda, tüm pisliğe rağmen kendilerini kirletmemeyi seçen insanlardan oluşan dost meclisinde. İçten kahkahalar, samimi sohbetler, kızarmış sobanın üzeninde fokurdayan çaydanlık, bolca tütün dumanı... Ve kalabalığın tam ortasında, dizinin üstünde sazla oturan bir adam. Başını hafif yana eğmiş, parmakları tellerin üzerinde gezinirken sanki dünyayı susturuyordu.

Kadının içi o an yeniden ürperdi, o akşamı ilk kez yaşıyormuş gibi. Adamın güzel sesini, söylediği türkünün sözlerini anımsadı:

*Bre Sivas dağları da dağları
Kucak açar dosta giden yolları
Sarsam seni savaş diye aşk diye
Ana diye diye yâr diye diye*

Türkü ağır ağır yükselirken meclis sessizleşmiş, herkes kendi içine dönmüştü. Fakat kadın için o türkü sadece ona söyleniyormuş gibiydi, göz göze geldiklerinde bunu anlamıştı.

Adam da tıpkı kadın gibi, şimdi o bankta otururken, yıllar önce başka bir gece avucunda hissettiği sıcaklığı anımsadı. Bazı hatıralar, üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, insanın içinden çekilip gitmiyordu.

Bir açık hava konserinin ortasında, kalabalığın tozu havaya karışıyor, sahnedeki davulun vuruşları göğüs kafesinde yankılanıyordu. İnsanlar coşkuyla halaya durmuş, parmaklarının ucundan ruhlarına kadar yayılan bir neşe akıyordu. Adam kimsenin çağırmasına gerek kalmadan kendini o dairenin içine bırakmış, ritmin akışına kapılmıştı.

Döne döne, güle oynaya, halayın her adımında kalabalık büyüyordu. Ama adamın gözleri, halka ne kadar genişlerse genişlesin, hep aynı noktayı arıyordu: kalabalığın gerisinde duran, saçları rüzgârla hafifçe savrulan kadını.

Bir döndü, tekrar baktı. Sonra bir daha. Ve o an, bakışlarının içindeki o sessiz çağrı her şeyi susturdu. Elini uzatmadı, seslenmedi. Yapmasına gerek yoktu. Gözleriyle “Gel” dedi yalnızca. “Bu ritme sen de karış.”

Kadın önce tereddüt etti, kalabalığın coşkusu ile kendi çekingen kalp atışları birbirine karışmıştı. Ama adamın bakışlarındaki sıcaklık sanki yıllardır içini ısıtan bir sobanın aleviymiş gibi çekti onu. Adımlarını ağır ağır halayın yanına götürdü.

Adam halkada yeniden döndüğünde kadın artık oradaydı. Müzik yükselirken elleri ilk kez birbirine uzandı ve kenetlendi.

O temas, kalın sesli bir davulun göğü titreten vuruşundan çok daha derin bir şeydi. Halayın ritmi ne kadar hızlı olursa olsun, o an ikisinin dünyası yavaşlamıştı. Avuçlarının arasında yeni bir hikâyenin henüz duyulmamış ilk cümlesi vardı.

Bunlar gibi birçok anı birer kıvılcım gibi ikisinin iç dünyasında ardı ardına parıldadı durdu.

Dergi satışına çıktıkları bir gün küçük bir kahvede, yağmurdan sırlıklam olmuş halde oturup iki çay söylemişlerdi. Kadının saçlarından damlayan suyu izlerken adam, hiç kimsenin yağmuru onun kadar güzel taşıyamayacağını düşünmüştü. Başka bir gün yokuş yukarı yürürken kadın nefes nefese kalmış, adam onun fark etmeyeceğini

düşünerek elini sırtına koyup hızını yavaşlatmıştı. Kadın o an hiçbir şey söylememişti ama omuzlarının ardına gizlediği küçük gülümsemeyi adam hâlâ hatırlıyordu. Sonra bir bayram sabahı kalabalık içinde bayramlaşma sırası kendilerine geldiğinde adam iyi bayramlar dilerken kadının yanağına düşen bir tutam saçını kulağının arkasına yerleştirmişti. İkisinin de kalbi o an öyle hızlı çarpmıştı ki ses dışarıdan bile duyuluyormuş gibi hissetmişlerdi.

Uzun süren sessizliği bozan kadın oldu. Gözlerini denizden ayırmadan sanki dalgalar bile konuştuklarını duymasın diye sesini alçaltarak konuştu.

Biliyor musun, dedi. Nefesi hafifçe titredi. “Hapisten çıktığını duyduğumda içimde bir şey yerinden koptu.” Adam başını hafifçe ona çevirdi ama tek kelime etmedi. Kadın devam etti:

“Aradan bunca yıl geçti. Herkes kendi yoluna gitti. Ben de öyle sandım. Ama senin çıktığını duyunca içimde saklı duran defter yeniden açıldı. Sayfalarını kapatmıştım sanıyordum meğer sadece kimse dokunmasın diye derine saklamışım.” Ellerini bankın kenarında birleştirdi. Konuşurken parmaklarının titrediğini fark etti. “Dünya gözüyle seni bir kez daha görmek istedim.” dedi. “Bir daha görür müyüm bilmeden. Ne sen beni çağırdın ne ben senden bir şey bekledim. Ama yine de geldim. Çünkü içimde bir yer hâlâ seni tamamlanmamış bir cümle gibi taşıyor. Buraya gelmemin tek nedeni buydu.” dedi kadın. “Seni gerçekten iyi misin diye görmek. Hayatta mısın, nefes alıyor musun... Yoksa sadece bir hatıra olarak mı kaldın... Bunu bilmek istedim.”

Adamın yüzüne baktı. Yılların ağırlığı, çizgilere gömülmüş bir hikâye gibi duruyordu. Ama kadın zamanın onun bedenine bıraktığı izleri acı ya da şaşkınlıkla değil müthiş bir hayranlıkla izledi. Zaman onu değiştirmişti, evet. Ama bazı insanlar, ne kadar değişirse değişsin, tanımaktan hiç vazgeçilmeyecek bir yüz taşırdı. Çünkü kadın bir bedene değil o bedenin taşıdığı ruha tutulmuştu. Olması gereken de buydu. Zaman sureti değiştirir; gözler çöker, saçlar dökülür, omuzlar eğilir. Ama ruh, sevildiği yerden eksilmez. Gerçek bağlanmak budur. Hiç değişmeyen özü tanıyabilmektir.

“Sana o günlerde, gençliğimizde, bir kez bağlandım ben, Öyle bir bağ ki, zamanın, şehirlerin, yolların, hatta onca sessiz yılın bile koparamadığı bir şey bu. Ruhuma değen ilk el sendin ve insan ruhuna bir kez dokunulursa o yer hep sende kalır.” “Ben insana yalnızca bir kez ruhen bağlanılabileceğine inanıyorum.” dedi. Yumuşak ama kararlı bir sesle. “İnsan ömründe kaç kez âşık olur, kaç kez yanılır, kaç kez yeniden başlar bilmem ama ruhunun kapısını gerçekten birine açması bir kere olur.”

Kadın, adamın yüzüne bakıp bir süre sustu. Sanki yıllardır kimsenin duymadığı bir gerçeği ilk kez söylemeye hazırlanıyordu.

“Ben kendi yoluma gittim.” dedi sonunda, sakın ama yorgun bir gülümsemeye. Seni de kendimi de hayal kırıklığına uğrattım. Yalnızca bir kez, gerçekten kendi seçimimle bir hayat yaşamak varken, o hayatı da seni de kalbimin derin bir yerine saklayıp devam ettim. Çünkü o genç kadının cesareti gerçek bir hayatın ağırlığına yetmedi.”

“Evet, evlendim. İki çocuğum oldu. Anne oldum, eş oldum. Sorumluluklarım vardı. Yıllarca koşuşturup durdum. Çünkü öyle olması bekleniyordu. Herkesin yaptığı gibi uyum sağlamak gerekiyordu. Ben de sağladım. Kendime bir yuva kurdum ama ruhum hep senin yanımdaydı.

Yirmi yıl böyle geçti işte. Bazen hüzünle, bazen isyanla, en çok da kabullenişle. “Dışarıdan bakınca düzenli bir hayatım vardı. İçeriden bakınca ise yarım kalmış bir cümle gibiydim.” Bir rüzgâr esti, saçının teli yana savruldu.

Bazen düşünüyorum, dedi. Sesi biraz daha derin, biraz daha içtendi. “Eğer seninle olsaydım nasıl olurdu?” Gözlerini adamdan kaçırmadı bu kez çünkü bu hem bir itiraftı hem de içinden süzülen bir gerçeğin nihayet kelimeye dönüşmesiydi.

“Seninle olsaydım hiçbir zaman kendimi kanıtlamak zorunda kalmazdım. Sesimi kısmam gerekmezdi.” Parmaklarını dizlerinin üzerinde birbirine kenetledi. Konuşurken gözleri hafifçe parladı. “Bizim aramızda güç yarışı olmazdı, kim daha çok verecek, kim daha az isteyecek. Böyle hesaplar olmazdı bizde. Eğer seninle olsaydım belki daha cesur bir kadın olurdu. Belki kendimi hiç saklamazdım. Hayat bana yük değil yol olurdu. Senle olsaydım, kendimi hiçbir zaman tamamlanmamış bir cümle gibi hissetmezdim. Çünkü sen beni yarım bırakmazdın.”

“Benim sana olan sevgim kavuşmaya değil yalnızca sevmeye yaslanıyor.” diye devam etti.

“Bugünün insanı aşkı seçerken artık kalbine değil cüzdanına bakıyor. Para, mülkiyet, kariyer...

Bunlar öyle baskın ki kimse bir insanı insan olduğu için sevmiyor artık.

Herkes kendini bir yatırım aracı olarak görüyor. Benliğini sermayeye çevirip duygularından bile maksimum kâr elde etmeye çalışıyor. Bu çağda birini gerçekten sevmek insan kalmanın tek yolu gibi geliyor bana. Çünkü herkes kazanç peşinde. Herkes maddi olarak daha iyi bir hayatın hesabını yapıyor. Kimse kaybı göze almıyor, kimse gönlünü riske atmıyor.”

Yüzünü adama çevirdi. Gözlerinde hüznün değil derin bir açıklık vardı.

“Ben seni sevmekle aslında kendimi korudum. Bu dünyanın kirlenmiş hesaplarından, görünmez ticaretlerinden, insanların birbirine kâr-zarar tablosu gibi bakmasından uzak kaldım. Seni sevmek içimde insan olduğumu hatırlatan tek güçtü. Çünkü insan insanı kalbiyle seçtiğinde kendi özünü de bulur.”

Adam hâlâ susuyordu ama kadın başını ona çevirdiğinde yüzündeki o tanıdık ifadeyi gördü. Zamanın yirmi yıldır üzerine serdiği gölgeyi yaran bir şey oldu: Adam gülümsedi. Sessizce, derinden. Tıpkı gençliğinde olduğu gibi. Aynı gülümseme. Kadının içi bir anda ısındı. O gülümseme hiçbir çizgiye, hiçbir yaşa, hiçbir uzaklığa yenilmemişti. Yüzüne düşen kumral ton, dudak kenarlarından hafifçe aşağı doğru sarkan gür bıyığı, gülümserken hala aynı şekilde kıvrılıyordu. Ama en çok da gözleri. Ela gözlerindeki yeşil hâreler, hiç solmamış, gençliğinde bakarken insanın içine yürüyen o ışık, şimdi daha durgun ama daha derindi. Kadın bu hareleri görünce kendi içindeki genç kızın bir anlığına yeniden uyandığını hissetti.

Sonra birden adam olanca ağırbaşlı tavrıyla elini hareket ettirdi. Sessizliğin içinde bir sıcaklık uzandı kadına doğru. Kadın da tereddütsüz uzattı elini. İki el bankın üzerinde buluştu, parmak uçları ürperdi. Adamın eli eskisine göre daha kemikli, daha zayıf ama hâlâ aynı tanıdık sıcaklıktaydı. Kalın çerçeveli gözlükleri, gömleğinin üzerine giydiği tek renk kazağı, kanvas pantolonu, siyah botlarıyla eski zaman romanlarından fırlamış gibiydi. Hiç konuşmadı. Konuşmasına da gerek yoktu.

Bir zamanlar kadının kalbine yol yapan o ses kelimeler yerine yine bir türküyle geri döndü:

*Bir fırtına tuttu bizi, deryaya kardı.
O bizim kavuşmalarımız a yârim mahşere kaldı.
Mahpushanede yata yata her yanım çürüdü.
Yollarına baka baka a yârim ela gözler süzüldü.*

İncir Ağacı

Erkan Karakaş

Babası pantolonunun cebinde arabanın anahtarını ararken Cenk gözlerini kısmış, kollarını iki yana açmış, babasının etrafında heyecanla dönüp duruyordu. Az önce izlediği film hâlâ gözlerinin önündeydi. Babası anahtarını buldu. Cenk'i durdurdu. Öne oturmak isterken babasının bakışını gördü. Yüzü düştü. Dudaklarını büzüştürerek arka koltuğa yerleşti. Babasının dikiz aynasından kendisine baktığını gördü. Gülümsüyordu. Emniyet kemerini taktı. Cenk de babasını taklit ederek emniyet kemerini taktı. Dün avucuna batan kıymığın yara yeri sızladı. Araba hareket edince arkalarında küçülen sinemaya ve filmin afişine uzun uzun baktı.

Adını söyleyemediği film uzayda baba oğul arasında geçiyordu. Elektrik süpürgesine benzeyen robotlar, yaratıklar, uzay gemileri ve en önemlisi ışın kılıçları vardı. Cenk'in de tahtadan uydurma bir kılıcı vardı. Ve

avucuna hep kıymık batardı. Gökyüzünü tam göremediği için emniyet kemerini çıkardı. Koltuğa sırt üstü yattı. Camdan yıldızlara bakıyordu. Tüm uzay gözünün önündeydi adeta. Ağzından lazer tabanca sesleri ve ışın kılıcının "woowun" sesini çıkarıyordu. Bir ara dikiz aynasına baktı. Babası onu izliyordu. Utanıp uyuyormuş gibi gözlerini kapattı.

Araba durdu. Eve varmaları yaklaşık otuz dakika sürdü. Evleri apartman dairesi olmasına rağmen müstakildi. Mutfak tarafında bahçeye açılan giriş kapıları vardı. Cenk mış gibi yaptığı uykusundan uyandı. Araçtan indi. Kapıda bekleyen annesine doğru yürüyecekti ki babası farları açtı. Geceyi aydınlatan ışığın önünde uçuşan tozların arasında incir ağacı tüm ihtişamı ve heybeti ile ortaya çıktı. Cenk "İşte bu!" diye bağırdığında saat gece yarısını geçmişti. Ertesi sabah annesi, "Kahvaltını bitirmedin." diye arkasından seslendi.

Doydum anne şimdi uzay gemim beni bekler, derken koşarak evden çıktı. O kadar heyecanlıydı ki daire kapısını bile kapatmayı unuttu. Annesi bir şey söylemeyecek misin dercesine, sakince gazetesini okuyan kocasına baktı. Göz ucu ile olan biteni izleyen baba gazetenin iç sayfasını çevirdi. "Bırak eğlensin çocuk." dedi. Abisi eliyle avuçladığı balı ağzına götürürken "Salak işte." dedi. Sonra da şak diye bir tokat sesi açık bırakılan daire kapısından bahçeye yayıldı.

Seçtiği incir ağacı bahçenin hemen girişinde eve en yakın olundu. Gövdesi kalın, sert, öne eğik, kıvrımlı ve epey uzundu. Cenk daha yukarı bakmak için kafasını kaldırdı. Ağacın uç noktasında küçük boynuzlar şeklinde dallar gördü.

Oradan kumanda edebilirim, diye geçirdi aklından. O an tüm görüş açısı hayal gücünün derinliklerine teslim olmuş bir gezegene dönüştü. Önünde duran incir ağacı ise uzay gemisi şeklini almıştı. Büyük incir ağacının üç ayrı yöne uzayan geniş kuvvetli dallarından biri kurumuştur.

O dalın ortasında dışa sarkmış halat parçası vardı. O bölge arızalıydı. Tüm mürettebata ikinci bir emre kadar o çürümüş dala çıkmama talimatı verdi. Mürettebatı günlük işleriyle meşguldü. Tırtıllar koza yaparken birkaç kaçak karınca kışın ortasında yük taşıyordu. Kurtlar ağacın gövdesine girip çıkıyor, iniş takımlarını kolaçan ediyordu. Salyangozlar ağaç gövdesinin sağlamlığı için yapışkan sıvı salgılıyorlardı.

Cenk uçuş için hazırlıklar devam ederken incir ağacına ilk adımını attı.

Ayağı kaydı. Sendeledi. İkinci denemesinde tekrar ayağı kaydı. Üçüncü denemede yine başarısız oldu. Poposunun üstüne yere düştü. Vazgeçecekti ki esintiyi hissetti. Ayağa kalkarken rüzgâr onu ve ağacın gövdesini yalayıp geçti. İncir ağacının geniş gövdesinde sürünen ve gezinen hiçbir hayvan rüzgârdan etkilenmedi. Düşündü.

Aradığı cevabı bulunca olduğu yerde çocuksu sıçramalarla dönmeye başladı. “Evet! İşte bu şekilde pilot kabinine çıkabilirim.” dedi içinden. Rüzgârla hareketlenip kendisini selamlayan incir ağacının yeşil geniş yapraklarına gülümsedi. Kocaman gövdeye sarıldı. Yavaş, temkinli bir şekilde kendisini yukarı doğru çekmeye başladı. Üzerindeki mavi kapüşonlu mont, ağacın gövdesinde bulunan kırılmış, ucu sivri bir dala takılıp yaklaşık bir karış el mesafesi kadar yırtıldı. Geriye baktı. Gövdeyi neredeyse yarılamıştı. Hayallerine kimse engel olamazdı. Duramazdı. Cesurdu. Dizlerinin arasına aldığı gövdeyi sıkıştırdı. Kayganlığın sebebi olan incir ağacına özgü süt beyazı, yapışkan ve tadı acı olan sıvıya rağmen sürünerek zirveye ulaşmayı başardı.

Pilot kabinindeydi. Yerden oldukça yüksekti burası. Boynuzlara benzettiği kısa çıplak dallara sıkıca tutundu. Terlemişti. Hemen montunu çıkarıp fırlatıp attı. Abisinin dolabından yürüttüğü kulaklığı kafasına yerleştirdi. Dünya ile iletişimi kesilmişti. Yüzünü göğe döndü. Hayalindeki rotayı belirledi. Çıt yoktu doğada. Ama düşmanları pusudaydı bunu hissede biliyordu. Özellikle üçüncü kattaki yaşlı Zeliha teyze oradaydı. O bir İmparatorluk casusuydu. İşinde de çok iyiydi. Zaman incir ağacı ile uzayda gezinirken hızla akıyordu. Hava kararmaya başladı.

Annesinin yorgun sesini duydu. “Baban birazdan gelir oğlum. Gir içeri artık.” Yine aynı taktikle ağacın gövdesine yapışıp, sürüne sürüne aşağıya indi. Yerden montunu alıp salya sümük eve koştu. Uykudan önce yarınki uzay macerasının notlarını aklına kazıdı.

Sabah erkenden kapılarına Zeliha teyze geldi. Cenk şikâyet edildiğini hissediyordu. Genelde kapıya gelen komşular içeri girer, annesinin yaptığı karanfilli çayı öve öve içer ve sohbet ederlerdi. Bazıları da yaptıkları börek poğaçaya ya da kekleri getirirdi. Zeliha teyze öyle değildi. Hayat emerdi o. Avını yemeden önce zehirleyip uyuşturan böcekler gibiydi.

Takırdayarak konuşurdu. Konuşarak dakikalarca sizi kapıda tutar, tam cevap hakkınızın doğduğunu düşündüğünüz bir anda da hatalı olduğunuza ikna ederdi. İtirafın ağzınızdan nasıl çıktığını, sürecin bu noktaya hangi ara geldiğini anladığınızda ise, Zeliha teyze omuz

silkerek sırtını size döner ve uzaklaşırdı. Annesi kapıyı düşünceli bir şekilde kapattı. Hemen mutfağa döndü. “Bana bak Cenk! Artık o ağaca çıkmanı istemiyorum. Anlaşıldı mı? Güzel. Şimdi o kahvaltını bitir. Yumurtanı da ye.” dedi.

Cenk cevap vermedi. Annesinin yüzüne uzunca bir süre baktı. Aklından geçenlerle “Sen mi istemiyorsun yoksa o imparatorluk casusu buruşuk kadın mı istemiyor?” düşüncesinin cevabını aradı. Oğlunun üzüldüğünü anlayınca saçını okşadı.

“Cesaretli olmanı takdir ediyorum ama tehlikeye atılmanı sevmiyorum. Ağaç çok yüksek. Düşersen bir tarafını incitebilirsin hatta kırabilirsin.” dedi.

Cenk o gün de mutlu olmak için ağaca çıkmayı tercih etti. Yeni bir görev için tam ışık hızına çıkacaktı ki yabancı bir cisim kafasına çarptı. Mahalle çocuklarının oynadığı futbol topuydu bu. Topun çarpmasıyla abisine ait kulaklık kafasından fırlayıp yere düştü.

Aşağıya baktığında ağacın altında abisinin önderliğinde toplanmış mahallenin çocuklarını fark etti. Ona bakıp sırtıyorlardı. Elllerinde yarısı yenmiş muz ve daha ambalajı açılmamış çikolatalar vardı. Abisi yerdeki kulaklığı fark edip eline aldı. Öfkeli bir şekilde Cenk’e doğru bağırdı. “Bunun hesabını vereceksin! Hemen in aşağıya salak. İn dedim!”

Cenk onlar yokmuş gibi davranıp cesurca kafasını göğe çevirdi. O sırada baş düşmanı Zeliha teyzeyi gördü. Artık gizlenmiyordu bile. Bir elinde sigarası, diğerinde kahvesi, soğuk havaya rağmen balkondan olan biteni seyrediyordu. Hafif kamburuna rağmen dik durmaya çalışıyordu. Omzuna iliştiği şalın pileli uçları pelerin gibi sallanıyordu rüzgârda. Zeliha’nın üçüncü katta olmasına rağmen süreçten keyif aldığını hissetti. Ancak bir düşmana bu kadar yakışır merhametsizce sırtmak.

İncir ağacı sarsılmaya başladı. Abisi ve çetesi ağacı sallıyordu. Korku ile bağırdı. “Yapmayın düşeceğim. Yapmayın lütfen.” Bir umut bahçeye açılan mutfak penceresine baktı. Olur olmadık zamanlarda cama çıkıp eve gelmesini söyleyen annesini aradı gözleri. Yoktu. Annesine seslense ve yardım istese, ne kadar ödlele olduğunu her gün yüzüne vuracaklardı. Sonunda ağaçtan inme sözüyle aşağıdakileri ikna etti. Sürünerek indi.

Abisi dâhil tüm çocuklar onu epey hırpaladı. Yerde yatıyordu ama gözü hala gökteydi. Sızlayan vücuduna rağmen gururluydu. Ağlamadı. Cenk yutkunurken abisi yanına çömeldi. Kulağına dudaklarını yaklaştırıp tehditkâr bir tonda fısıldadı. “Anneme ya da babama şikâyet edersen kulaklığımı çaldığını onlara söylerim. Ve yine dayak yersin. Anladın mı? İyi... Onlara ağaçtan düştüğünü söyleyeceksin. Hadi şimdi eve.”

Zeliha teyzenin, dersini aldın mı bücürük, der gibi baktığını düşündü. Doğrudu. Tüm evrenin altında küçük düşürülmüş ve cesareti kırılmıştı. Zeliha teyze sırtını dönüp balkondan içeri girdi. Balkon kapısının kapanırken çıkardığı o tok ses Cenk’in irkilmesine sebep oldu. Cenk incir ağacının gövdesinden destek alarak yerden kaktı. Dik durarak eve girdi. Ertesi sabah apartman görevlisi incir ağaçlarını budamaya başladı. Akşamüzeri elektrikli testerenin sesi kesildi. Tıraş edilmiş ağaçların içinde, sadece Cenk’in uzay gemisi olan incir ağacının, çürük, kurumuş, işe yaramaz dalı kesilmemişti

Aralık Kalsın

İbrahim Şaşma

Dilsiz ayrılıkların, doğum sancısı tutar;
Kışın ilk göz ağrısı, ruhumda volta atar.
Ayazdan libasını, ilk akşamdan giyerek;
Takvimden son yaprağı, bekler kopar diyerek.
Sırtımda ayak izi, üç yüz altmış beş günün.
Sayımı var, devri var, sensiz yaşanan dünün.
Sordum da in dediler, bu on ikinci durak.
Gönül kapılarını bana, bana aralık bırak.

Güneş utangaç çocuk, aşıyanlar tarumar,
Şu fukara yüreğim, senden bir cemre umar
Kıldan ince bir köprü, gönlüm kalmış arafta
Yeni sene, geçmiş yıl, ümit hangi tarafta
Soframda demli hüznün, safi ayaz ve keder.
Lügatlerde aralık, koca bir mevsim eder.
Şu üryan ağaçlara, birisi giyin desin.

Sen hangi sobadasın, hangi kestanedesin?
On bir ayı denedim, ruhum zinhar sığmadı.
Şehrime kar bu sene, yoksun diye yağmadı.
Hazan mektebindeyim, ben ikmale kalmışım.
Öğrendiğim harfleri, gözlerinden çalmışım.
Aşk usta öğretici, ne bilsin ki bu çırak;
Gönül kapılarını bana, bana aralık bırak.

Bende neden çoktur ki, hicranın hatırası.
Kesilmiştir ruhuma, bir yılın faturası.
Kapanmıyor hesabı, vuslat bana borçludur.
Ki Kânunuevvelde, hep şairler suçludur.
Şehir gri karanlık, nerdeyim kimdeyim.
En çok kara, beyaza, yakışan bir demdeyim.
Ömrümün paydos vakti, vav halini almışım.
Bir sene bir uçurum, kenarında kalmışım.
Bir güz hikâyesini, yazarken göçmen kuşlar.
Gönlüme düşen bahar, o gözlerinde başlar.
Ey yâr ben üşüyorum, bahar daha çok irak.
Gönül kapılarını bana, bana aralık bırak.

Kibrin Feryadı- Kibele Öldü

Ayça Özgözaşı

Kibele bir zamanlar yeryüzünün kalbi sayılırdı. Nerede adımı düşse toprak boyun eğer, nerede nefesi değse yeryüzü filizlenirdi. Uzun saçları göllerin yansımalarına düşer, su onun gölgesine bakarak kendini berrak sanırdı. Sabah, onun kalbinden doğar; akşam, saçlarının kızılığında uykuya çekilirdi. İnsanlar o vakitler azdı. Şükür ağır, hırs hafifti. Ama zaman aktı. Takvimler çoğaldı. İnsan arttı. Ve insan arttıkça kibir kök saldı. Kibele bunu ilk başta sessizce izledi. Çünkü gün doğumu acele etmezdi, gecenin karanlığına uzanan ellerin çekilmesini beklerdi. Toprak ana sabırla beklerdi. Fakat bereket çoğaldıkça insanın açlığı büyüdü. Başaklar altına döndükçe gözler karardı. Toprak artık emanet değil ganimet sayıldı.

Bir gün rüzgârın yönü değişti. Irmaklar duraksadı. Güneş Kibele'nin omuzlarına eskisi gibi sıcak düşmedi. Tanrıça saçlarının kızılını gün batımına bıraktı ve geceden ödünç aldığı karanlıkla örttü bedenini. Çünkü adalet terazisi kırılmıştı. O gece gökyüzü yedi yıldızla titredi. Gökteki yıldızlar yaklaşan felaketi sezmişti. Endiku adında bir insan kadim sırların peşine düşmüştü.

Ona öğretilmişti: "Toprağın kalbinde tanrıçanın gücü saklıdır." Ama kimse ona şunu öğretmemişti: Güç, zorla alınmaz. Nasır tutmuş elleriyle baltasını taşa vurdu Endiku. Her darbe yeryüzünde yankılandı. Toprak inledi. Rüzgâr sustu. Ve o an Kibele ortaya çıktı. "Dur." dedi tanrıça.

Sesi ne fırtınaydı ne şimşek. Ama evrenin ilk yaratılışı kadar ağırdı. Endiku durmadı. Çünkü kibir, kulağı kapayan bir lanetti ve kalbini sessizliğe mühürlerdi. Baltası Kibele'nin göğsüne indiğinde kan değil ışık aktı toprağa. Işık düştüğü yerde karardı, karardığı yerde taş oldu. Gökyüzü bu manzaraya bakamadı, ay yüzünü çevirdi. Yıldızlar korkudan titredi. Kibele yere çöktü. Ama ölmeden önce toprağa fısıldadı: "Beni öldüren el değil insanın kibridir."

Sonra bedeni toprağa karıştı. Ruhu yıldız tozuna dönüştü. Galaksilere doğru yükselirken siyah kuşağını beline doladı, yasını evrene taşıdı. O günden sonra bereket kolay gelmedi. Toprak yoruldu. Su akamaz oldu. İnsan doydukça daha aç kaldı. Geceleri yıldızlara bakanlar içlerinde sebebini bilmedikleri bir sızı hissetti. O sızı Kibele'nin feryatıydı. Ve efsaneler der ki: Bir gün insan toprağa hükmetmeyi bırakıp onu dinlemeyi öğrenirse, bir gün kalbini göğe değil vicdanına çevirirse, Kibele yeniden doğacak. Ama o güne dek kibrin feryadı yeryüzünde yankılanmaya devam edecek.

KİBELE KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

ŞİİR YARIŞMASI

ŞİİRİST -2- KAZANANLARI

Zaafiyet
Ömer Bayram

İnsan içinde insan
Duygu Yılmaz

Termodinamiğin
nc yasası
Çiğdem Bilgin

Zafiyet

Ömer Bayram

Dondurdum mumyaları, sabır kilinde
Aktı hatıramızdan günahkârca hile
Damıttım, pasını kirden ziyâde;
Fark etmez artık, deniz yatağında kurur!

Muhabbet tarlasını muhannet sarmış,
Aşkın damarında kan, incecik zarmış!
Çatladı küheylân, nazarında varmış;
Fark etmez artık, yürek otağında durur!

Lisânım bülbülünün eteğine yapıştı!
Kof dağında delâlet aramaya takıştı,
Vav gibi fermânının acizyeti sıkıştı;
Fark etmez artık, vaadin kibr- i zatında solur!

Yusuף a ışıktır zindan, kuyu ona muktedir,
Hay' dan gelen Huy' a, dostane bir sefir,
Zerresini tadabilsem, ümit mütessir;
Fark etmez artık, hayal zerresinde nurdur!

Gün azap azap, gözler halka halka, tomurcuk!
Çık gel mahzenden kabına sığmayan çocuk!
Bırak kalsın baharlara, baharlara yolculuk;
Fark etmez artık, hancının yolu kurur!

Dar- ı dünyanın boynunda asma kelepçe!
Sallanır, mahkûmuyum verildikçe celse
Yargıç da benim! Suçum onanmaz bile;
Fark etmez artık zindan kabrim de olur!

İnsan İçinde İnsan

Duygu Yılmaz

Önce kendime sordum yaptığım neden diye,
Yaftalamadan-kayıp olan o nedenin duygusunu buldum.
Sonra kalbime sordum, gerçek mi diye,
Gömdüklerinin yasını tuttum!
Acı çekmek en gerçek duygusuydu buhranın,
Bana eserken fırtına önünde durdum.
Önce kendime sordum neden diye,
Nedenin tutunduğu umudu duydum!
Kör müydüm ki onca zaman?
Işık kırıldı rengini gördüm!
Kırılmak mıydı sırrı rengin?
Parçalandıkça dengimi buldum...
Sonra döndüm kalana, gideni sordum,
Gittiği yer uzaktı, yerimde durdum.
Her şeye kucak açtım, benim olsun diye,
Taşıyamadım, hiçliğe döndüm!
Neydi aradığım bulamadım diye,
Kayıp olanın izini sürdüm...
Önce kendime sordum nerde diye,
Uzak değilmiş oysa gönlümü duydum!
Sonra kendime sordum nasıl diye?
Çok düşündüm aklıma döndüm!
Sevmenin gücünü içimde hissettiğimde,
Öfkeye sarılıp, nefrete güldüm!
Güç müydü merhamet mi daha kıymetli?
Kıymetin üstünde toprağı gördüm!
Merhametin merhemini sürünce yaraya,
Yaradan kopup giden kabuklar gördüm!
Önce geceye sordum karanlığı,
Korkma dedi, bekledim, sabahı gördüm.
Yıldızlar mı uzaktı, ellerim mi felçli,
Kollarımı uzatınca semaya,
Üstüme yağan ışığı gördüm!
Önce kendime döndüm neden diye,
Aynaya bakınca kendimi,
Kendime bakınca insanı gördüm!

Termodinamiğin Üçüncü Yasası

Çiğdem Bilgin

Martın ortasındayız
Tenine isli cemreler düşüyor
Ravos'ta geçirdiğin günleri anıyorsun
O kozmik yalnızlığın
Eksilmiyor dudaklarından
Yine de sen
Termodinamiğin üçüncü yasasını
Hep ihlal ediyorsun

Konuşmaya cesaret edemiyorum
Kulakların çetin bir nidayla kavgalı
Duyularında belirgin lezyonlar
Ve Orta Çağ'dan kalma bir bulanıklık

Ne büyük kayıp
Seni doğmadan önce vurmuşlar
Oysa bir kitabeye yazılmalıydı adın
Seninse bir heykelin bile yok
Amorf karanlığın ortasına dikilmiş
Zehirli alışimlerden

Ne kaybedeceksek kaybedelim
Tropikal kederlerinle meşgul etme beni
Bir yerlinin omuzlarına sığınabilirsin yeniden
Ravos'taki günlerin gibi

Hayır
Ağlamak niyetinde değilim
Vakit çok erken
Sabaha üç ışık yılı uzaktayız
Biraz daha bekleyelim

Yankılarla Tuvale Yansıyan Çıgıllıklar

Dilek İşcen Akışık

Rauda Jamis'in kaleminden *Frida Kahlo AŞK VE ACI* adlı muhteşem biyografiyi dilimize kazandıran Hülya Uğur Tanrıöver. İki yazara sonsuz teşekkür. Acılarını sanata dönüştürebilen bu özel kadını tanıdıkça ona şefkatle sarıldım. Dönüşümün büyük bir güç olduğunu; istek, irade, azim, sabır ve çalışma gerektirdiğini yoğun olarak hissettim.

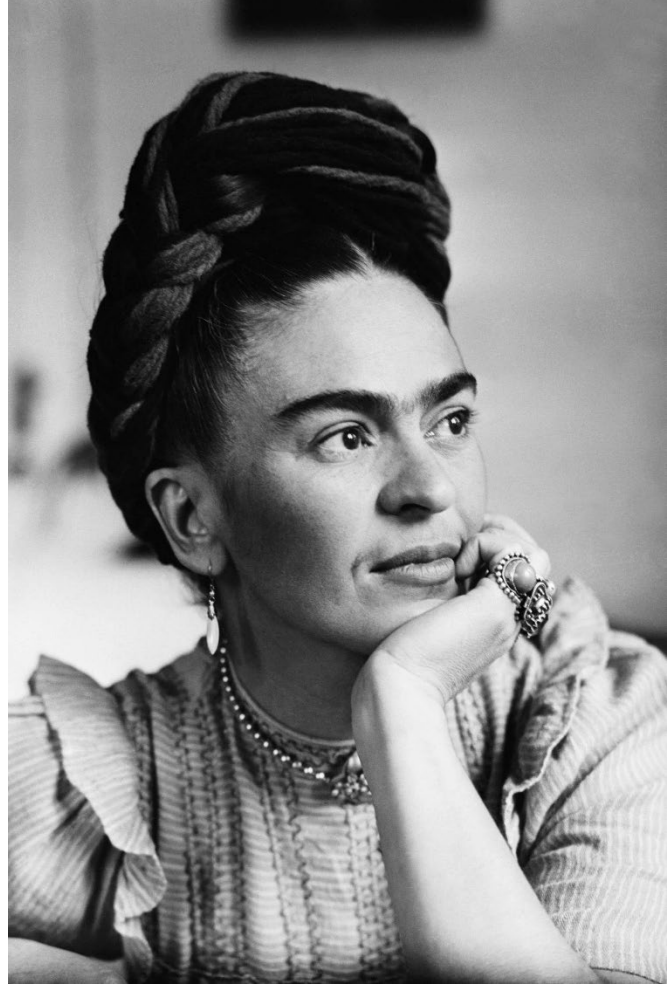
Frida'ya göre, ilginç davranışları, sakin, zeki, duyarlı, yılmak bilmeyen bir kişiliği vardı babasının. Wilhelm Kahlo annesini kaybettiğinde on sekiz yaşındaydı, bir yıl sonra babası evlenince aile bağlarının kopmaya başladığını hissederek Almanya'dan ayrılmaya karar verip Meksika'ya doğru yola çıktı. Babasının son söylediği sözcük, "Yanıdayım..." dışında tüm düşünceleri silindi yolculuğu boyunca Wilhelm'in. Belki bu sözcük belleğinden hiç silinmediği için kızının da yanında oldu, iyi ve kötü günlerinde...

Annesi Matilde Calderon on iki çocuğun en büyüğüydü. Kıvrak zekâlıydı. Öğretimle haşır neşir olacak zaman sunulamamıştı kendisine. Dürüsttü, dimdik yürürdü.

Frida onu şöyle anlatıyordu: "*Küçük, esmer bir kadındı; çok güzel gözleri, ince bir ağız vardı. Çarşıya çıktığında kemerini güzelce sıkar ve sepetini büyük bir zarafetle taşırdı. Çok sevimli, faal ve akıllıydı. Ne okuma ne yazma bilirdi, tek bildiği para hesabıydı.*"

Meksika'da adı Guillermo olarak değişen Wilhelm'in yolu Matilde ile kesiştiğinde Almanya'dan ayrılalı yedi yıl olmuştu. Meksikalı karısı ikinci kızlarının doğumu sırasında ölmüştü. Frida'nın babası yasını tutarken annesi de yas içindeydi, Alman nişanlısı intihar ederek onu derin acılar içinde bırakmıştı. Yoluna çıkan kişinin Alman olması acısını biraz hafifletmişti belki...

1898'de Matilde Calderon ile Guillermo Kahlo evlendiler. Profesyonel fotoğrafçıydı Guillermo, üçüncü kızının resimle bütünleşmesine vasıta olacak, yaptırdığı "Mavi Ev", yarım yüzyıl sonra müzeye dönüşecekti. Frida'nın deyişyle: "*Ben bir devrimle birlikte doğdum.*"

Duyduk duymadık demeyin. Gün ışığını görünceye dek isyanın coşkusuyla dolup böyle bir ateşin ortasında doğdum ben. Gün kavurucuydu ve o gün tüm yaşamım boyunca beni sarıp sarmaladı. Çocukken bir kıvılcım gibi çıtırdadım. Büyüyünce tepeden tırnağa alev kesildim. Ben bir devrimin kızıyım, buna hiç şüphe yok, bir de atalarımın taptığı ihtiyar ateş tanrısının.” Biyografi yazarları 1907’de doğduğunu düşünse de Frida’ya göre,1910’da doğmuş.

Babasıyla yürüyüş yaparken bir ağacın üstünde kalan köklerine takılıp düştüğünde altı yaşındaydı. Ertesi sabah korkunç bir ağrıya uyandı. Çocuk felci teşhisi kondu. Aylar boyunca yatak istirahatinden sonra diğerinden daha ince ve kısa kalacak bir bacak ve ortopedik botlar hayatına girdi. Böylece acıyla tanıştı o küçük yaşında. Hastalığından sonra çok çirkin olduğunu söyleyen çocukların alay konusu oldu üstelik. İhtimal ki merhametsizlikle tartaklanışı onu ölümsüzlüğe hazırlamak içindi...

Babasının en akıllı ve özgün çocuğunu görebilmesi için yılların geçmesine gerek yoktu. Hayatın fotoğraflarını çekebilecek kadar duyarlıydı, başarılı olmasını sağlayacak tüm olanakları sundu kızına. Ulusal Hazırlık Okulu’nun sınavını kazanan Frida, o dönem için şöyle demiş: *“Kimi yeniyetmelere egemen olan ‘Ben kimim?’ sorusunun sıkıntısını yaşamak zorunda kalmadım. Attığım her adım bir olguydu; ben de onunla vardım.”*

1922’de Diego Rivera, Kültür Bakanı tarafından Ulusal Hazırlık Okulu’nun amfisine bir duvar resmi yapmak üzere görevlendirilmişti. Konuşmayı, şaka yapmayı seven, dev gibi şişman, patlak gözlü, kocaman ağızlı bu adamın yemeğini çalmakla yetinmeyen Frida, merdivenleri sabunlayıp onun bir paten pistinde serilircesine düşmesini dört gözle beklemişti. Yavaş, dikkatli adımlarıyla gülümseyerek atlamıştı tuzağı Diego. Sessizce küfredip uzaklaşan Frida arkadaşlarına birdenbire, *“Benim Diego Rivera’dan bir çocuğum olacak...”* dediğinde, aldığı cevap onun kadınlara çok düşkün, çılgın bir adam olduğu, sanatçıların yalnızca sanatçılardan hoşlandıkları, adamın işine yaramayacağıydı. Ayrıca onun doktor olmak istediğini hatırlatmışlardı. Tıp eğitimine sünger çekmek zorunda kalacaktı oysa.

On beş yaşında aşkı keşfetti. O, kızarıp bozaran küçük hanımlardan değildi, çekingen ve karpisli olmaya hiç niyeti yoktu. Kancasını taktığı bir kişi vardı. Alejandro Gomez Arias... Yıllarca upuzun mektuplar yazdı ona; tek istediği unutulmamak, bu aşkı tutkuyla sürdürebilmektir.

17 Eylül 1925’te geçirdiği kazayı şöyle anlatıyordu. *“Alejandro ile otobüse bindim. Kısa zaman sonra Xochimilo hattının treni çarpıştı. Tuhaf bir çarpışmaydı bu; şiddetli değil, ağır ve yavaştı, herkesi sarstı. Beni daha da çok sarstı. Önce başka bir otobüse binmiştik. Ama küçük şemsiyemi unuttuğumu görünce aramak için indik, beni harap eden o ikinci otobüse bindik. Kaza bir kavşakta oldu, San Juan çarşısının karşısında, tam karşısında... İnsanın çarpışmanın farkına vardığı, ağladığı doğru değil. Gözümden tek damla yaş akmadı ve demir çubuk, kılıcın boğayı delmesi gibi beni deldi geçti.”*

Çıplaktı, kan ve yaldızla kaplıydı. “Balerin, balerine bakın!” sözcüklerinin dudaklardan dökülmesi bu sanrısız görüntünün bir yansımasıydı. Kazanın gerçekleştiği kavşak zalim bir dönüm noktası değil miydi? O kurgulanmış yaldızlı balerin, gerçeğe dönüşüp yaşamla dans edecekti. Ya o küçük şemsiye...

Onu aramasaydı o gün, kaza geçirmeyebilirdi. Belki de bir gün sonra bindiği otobüsün freni patlayacaktı. İki olasılık da cevapsız sorulara atılan gereksiz birer çengel...

Hastanede ablası hep yanındaydı, ailenin diğer fertleri yaşadıkları şokun etkisiyle gelemeyecek durumdaydılar. Annesinin dili tutulmuş, babası hastalanmıştı. Kazadan bir ay sonra teşhis kondu. Üçüncü, dördüncü omurga kemikleri kırılmış, kalça kemiğinde üç, sağ ayakta on bir kırık, sol dirsekte çıkık, sol kalçadan giren ve cinsel organdan çıkan bir demir çubuğun yol açtığı derin yara, cinsel organda sol dudak yırtılması, şiddetli peritonit, bir süre sonda konulmasını gerektirecek sistit. *“Karşınızda, yerçekiminden habersiz bir baş dönmesiyle kendini yitirmiş balerin Frida Kahlo. Kloroformla kokain, kanla kan, gözyaşıyla gözyaşı arasında. Dans eden kim mi? Dans eden, yatağımın çevresinde dans eden, ölüm.”*

Bir yıl sonra üç omurga yerinden oynadı, sağ bacağına komplikasyonlar, alçıdan bir korse, sağ bacağı için bir protez aleti verildi. Ağlamaların, inlemelerin ardından yavaşça sakinleşti Frida. Bol bol kitap okuyup hayata kuşbakışı bakarak düşünüyor, sayfaları dolduruyordu çizdiği küçük resimlerle. Hareketsizliğe mecbur kaldığı bu dönemde resme doğru hızla adımlarla yürümeye başlamıştı. Tüm aile fertlerinin toplandığı bir pazar günü, Frida'nın sıradan yatağı krallarinki gibi sütunlu, çok şık bir yatağa dönüştü. Annesinden çıktı bu fikir. Yatağın tavanına asılan ayna en büyük sürprizdi. Frida, aynada yüzünü görür görmez yumdu gözlerini. Korkmuştu çünkü. Sureti karşısında yalnızlığı nasıl bir anlam kazanacaktı? Bir terk edilmişlik duygusuna kapıldı. Gözlerini kaldırdığı anda baktığı kişi kendisiydi. Ayna, tüm gerçeği yüzüne vuran röntgenci bir yoldaşı. Delirme pahasına onu benimsemek, birlikte yaşamaya alışmak -özürlü, kendisine nefretle bakan biri için- büyük bir eşikten atlamak değil de neydi...

Oto portre konusundaki ısrarı hakkında sorular sorulmuştu Frida'ya. Seçme şansı var mıydı? Tam kafasının üstündeki görüntüye takılmaması elinde miydi? Ya bu takıntının kendisini yutmasına izin verecekti ya da cesaretle onun karşısına dikilecekti. Boya tüplerini getiren babasıydı. Renk vazgeçilmeziydi artık, dünya aydınlanıyor, farklı bir boyut kazanıyordu. Geçirdiği kazanın armağanından söz etme vakti gelmiş miydi? Yaşam, bu işte... Ne yaptı Frida? Eziyet edip onu her an sorgulayarak kimliğini elinden almak üzere olan aynadan görüntüyü çaldı. Resim iç dünyasında baskılar sonucu tomurcuklandığında on dokuz yaşındaydı.

Alejandro'ya bir çağrı olarak titizlikle yapılan ilk portre onu getirmese de aylar geçtikçe Frida'nın ressamlığı daha da görünüyor, içinden fıskırıyordu resim. Aklının sularından, belleğinden, benliğindeki imgelemden, açık yaralarından, tarihin içselleştirdiği dış görüntülerinden fıskırıyordu... Bulunduğu durumdan kurtuluşuydu resim dilini seçmek. Güç topladığında hemen tabloları üzerinde çalışırdı, sonuçtan hoşnut olmadığında yapıtlarını yırtacak kadar kuşkucuydu.

Korsesi çıkarılıp yerine kalın bir zarfa benzettiği başka bir korseye alışabilmesi hayli zordu. Bunun yapılmasının amacı yeni bir ameliyatı engellemek ya da en azından tarihini geciktirmektir ancak Kahloların artık bir röntgen çekilmeye dahi paraları kalmamıştı. Öfke ve ailesine yük olmanın getirdiği suçluluk duygusu arasında sıkışıp kalmıştı Frida.

Komünist Parti'ye katılmasıyla akşamların hareketli geçmeye başlaması yepyeni bir dönemdi onun için... Diego Rivera ile bu akşamların birinde kalabalık, gürültülü, dumanlı havasında tanıştı. Sanatı dışında etkileyici fiziği, ölçsüz hareketleriyle de ünlenmiş, yıllar öncesinin o afacan kızını deli dolu hâllerle gene şaşırtmıştı Diego. Anlattıklarında aşırılık vardı, daldan dala atlıyor, kendine özgü tuhaf bir aksanla Fransızca şiirler okuyor, attığı kahkahalar başkalarının gülüşünü bastırıyor, kadınlar etrafında dönüyordu. Çirkindi ama sürekli kendini hatırlattığından, varlığını görmezden gelmek mümkün değildi.

Diego, Frida'nın gözünde bir devdi o zamanlar. Küçük yapıtlarını dikkatle incelediğinde, aynen şöyle söylemişti. "İradenizin sizi özgün ifadenize doğru götürmesi gerekir." Başka çalışmaları olup olmadığını sorduğunda Frida onu evlerine

davet etti. Daha çok dışa açık, toplumsal, kendi boyunda koskoca yapıtlar veren Diego da kendi çalışmaları hakkında onun fikrini almıştı.

Frida'nın eserleri insanın mahremiyetine dönüktü, küçük boyuttaydı. Birbirlerinin ayrı türden çalışmalarına yönelttikleri bakış ve eleştiri anlayışı ilişkilerinin en güzel taraflarından biriydi. Pazar ziyaretlerinin sürekliliği nedeniyle bir gün Guillermo Kahlo, "Görüyorum ki kızıma ilgi duyuyorsunuz." dediğinde, Diego bu sözleri nasıl yorumlayacağına karar veremeyip kekeleydikten sonra şöyle devam etti. "Tabii, yoksa onu görmeye gelmek için bu kadar yolu katetmezdim." Kendisine yapılan uyarıya Frida'nın gizli bir şeytan olmasıydı. Diego bunu bildiğini söylediğinde, "İyi öyleyse, ben görevimi yaptım, sizi uyardım." diyerek sözlerine son verdi Guillermo. "*Diego'ya âşık oldum ama ailem bundan hiç hoşlanmadı çünkü Diego komünistti. Bizimkiler bunun bir fille beyaz bir güvercinin evliliğini andırdığını söylüyorlardı. Her şeye rağmen, 21 Ağustos 1929'da evlendik. Diego'ya: 'Kızımın hasta olduğunu ve yaşamı boyunca sağlık sorunları olacağını unutmayın. Akıllıdır ama güzel değildir. Bunu da aklınızdan çıkarmayın. Her şeye rağmen onunla evlenmek istiyorsanız, rıza gösteriyorum.'* diyen babam dışında düğüne kimse gelmedi."

İki yaratıcı, tutkulu, kendine özgü insanın birbirini seçmesi kafaları karıştıran bir evlilikti... Diego hayatına girdikten sonra erkek giysilerinden vazgeçerek juponlar, dantelli uzun etekler, renkli elbiseler, ağır takılar takmış, babasının söylediğinin tersine herkesin dikkatini çekmiş, güzel bir kadına dönüşmüştü dönüşmesine de kocasının taşkın hareketleri onu yormakta gecikmemişti. Ortada bir yerde buluşmuş göründüler. Frida hamile olduğunu öğrendiğinde, ayakları yerden kesilmişti ancak sağlığı gebeliği tamamlayabilmesini engellediğinde ölesiye ağladı. Çocuğu tramvay raylarında ölmüş müydü kazada? Anneliği tadabilecek miydi? Her

şeye rağmen yaşanan bir aşk beraberliğiydi. Çağlayanlar gibi coşkuluydu, denizlerin dibi kadar derin ve gizemliydi, göller gibi uysaldı, çöller kadar yorucuydu, yırtıcı hayvanlar gibi ürküntülüydü. Ve... Rengârenkti.

1930 sonbaharında bir dizi duvar resmi yapmak üzere Amerika'ya davet edildi Diego. Bu, Frida'nın yıllarca kurduğu onca düştten sonra yapacağı ilk uzun yolculuktu. San Francisco'ya gittiler. Frida davet edildiği toplantılarda giysileri, takıları, neşesi, zayıf İngilizcesi, esprileri, sevimliliği, söylediği Meksika şarkılarıyla büyük sükse yaptı fakat Diego'nun Amerikalı modellerle gününü gün etmesini önleyemedi. Bu arada sağ bacağında başlayan ağrı sebebiyle bir doktordan randevu aldı. Omurga kemiklerinden biri yerinden oynamıştı. Hareketsiz kalmak zorundaydı, bu dönemde düzenli bir biçimde resim yapıyordu.

Meksika'ya döndükten bir süre sonra kabına sığamayan Diego, Amerika'yı özlediğini söyleyip durdu. Frida, ülkesindeki dünyaya kendini kaptırmıştı, ailesi ve dostlarıyla huzurluydu ama yaşam kocasının arzularına cevap verdi. Tekrar Amerika'ya davet edildiler. Ayaklarının tozuyla New York'un baş döndürücü hızlı hayatına akmaya başladılar. Frida karmakarışık duygu ve düşünceler içindeydi. Bir yandan içine çöreklenen dünyanın yoksulluğundan ötürü duyduğu tiksintiyi yüksek sesle ifade ederken, bir yandan da bulunduğu ortamlardan zevk alarak durdurulmaz bir sürüklenişte kendini sorguluyordu. Bu sorgu, inandıklarının yitirilmiş birer dava olmasından kaynaklanıyordu belki de.

Diego'ya bir duvar resmi için yirmi beş bin dolar teklif edilince, 1932 ilkbaharında Detroit'e gittiler. Frida yine hamileydi. Başlayan kanamadan ötürü az hareket etmesi gerekiyordu, kendini resme verdi. Böylece sakinleşti, kaygıları azaldı. Aslında ikilemler içindeydi; doğumun olumlu ve olumsuz yanlarını düşünüyor, kocasıyla durumu tartıştığında bir sonuca ulaşamıyor, kısır bir döngü içinde dönüp duruyordu. Çocuğun kocasıyla bağlarını nasıl etkileyebileceğini düşünüyordu ki üç buçuk aylık hamileyken, kendi deyimiyle yazgısı onu bir lokmada yuttu gitti. Geride çığılığı tükenmiş bir kadın kaldı... Kan yağmurunun ardından hiçbir şey görmez oldu, bir bütün parçalara ayrılarak bir beden açılıp canını veriyor, ölüm fıskırıyordu. Kendi ölümünü doğuruyordu. İki hafta hastanede kaldı; zayıf, solgun ve bitkindi. Eskiz üzerine eskiz yapıyordu, çektiği yoğun acıyla yaşama sarılabilmesi yalnızca resimle mümkündü. *"Nasıl olsa umutsuz olacaksam, hiç olmazsa üretken olayım,"* diyordu bu dönemde onu şefkatle destekleyen arkadaşı Lucienne'e. *"Hiç olmazsa saf ve katıksız öz yıpranmadan, bu kadarını kurtarmış olurum."*

Bir buçuk ay sonra aldığı telgrafta kansere yakalanan annesinin durumunun ciddi olduğu yazıyordu. Bir kez daha yıkıldı... Meksika'ya gittikten bir hafta sonra annesini kaybetti. Babasını teselli ederek, kız kardeşleriyle ortak üzüntülerini paylaşarak geçirdiği bir ayın sonunda Detroit'e geri döndü. Hemen resim yapmaya koyuldu, gözyaşları içinde... Durmaksızın. Hiçbir ahlaki ve estetik kaygı duymadan çektiği acının özgürlüğü içinde kendi evrenini çiziyordu.

Meksika'ya döndüklerinde, kocasının çapkınlıklarından haberdardı. Üzülse de belli etmemeye çalışıyordu. Diego, ona hep geri dönüyordu çünkü. "Kurbağam!" dediği adama âşikti. Üstüne üstlük Diego, dünyada başka bir kadın kalmamışçasına, küçük kardeşi Cristina ile beraber olmuştu. Hoşgörülü ve özgürlükçü olma çabası içinde canı acıyordu Frida'nın.

Heykeltraş Isamu Noguchi ile birbirlerine âşık olduklarında saklambaç oynamayı seçti. Herkesin gözü önünde çapkınlıklarını sürdüren bir adamla evliydi oysa. Diego'nun tabancasıyla çıkıp gelmesiyle ilişkileri son buldu. Frida yepyeni bir eşikten atlamıştı, arkası gelebilirdi artık. Bu olaydan sonra kocası tarafından katledildiğini hisseden bir kadın olarak içindeki yoğun şiddet arzusuyla bir tablo yaptı. Cristina'ya gelince, tekrar Frida'nın kardeşi ve dostu oldu. Birbirlerini tamamlayan suç ortakları çocukluklarındaki gibi hiç ayrılmadılar. Ayrıca yeğenlerinin de ikinci anneleriydi Frida.

1936'da İspanya'da patlak veren iç savaş sonrası Diego'ya Lev ve Natalya Troçki'nin Meksika hükümetinden sığınma hakkı alıp alamayacaklarını soran bir telgraf geldi. İzin sorunu Diego'nun çabasıyla çözüldü, Lev Troçki ve karısı özel önlemler alınarak Mavi Ev'e yerleştirildiler. Hafifliklere, çapkınlıklara kapalı bir yaşamın içindeydi Lev bu nedenle Frida ile arasında yaşanan aşkın sebebinin zaafı aramak yerine ikisinin de zorluklarla dolu dünyasına bağlayabiliriz. Yazılan aşk mektupları Natalya'nın gözünden kaçmamasına rağmen Diego hiçbir şey bilmiyor gibiydi. Bu aşkı kimin bitirdiğiyse hâlâ aralanmamış bir sır perdesi...

1937-1938 yılları tümüyle resme sarıldığı, resmin içine kök salması gerektiğini hissettiği dönemdi. "Tıpkı sizin ona baktığınız gibi, tablounun da size bakması gerekir." Otuza kırk santimetre hatta bazen daha küçük tablolar yaptı. Artık geriye dönüp yapıtlarını incelediğinde önemli bir ressam olduğunun farkındaydı.

Elli santimetrelik resimlerde kendisini Diego'nun yirmi beş metrekairelik duvar resimlerinde olduğundan daha güçlü gördüğünü ifade ediyordu hatta resminin bir ressaminkinden çok, bir yazarın yapıtına benzediğini düşünüyordu.

Sonbaharda New York'ta büyük bir başarı kazanan sergisinde yeni bir aşk filizlendi... İhtiyacı olan sıcaklığı ünlü fotoğrafçı Nickolas Muray'de buldu. İlgili ve samimi olsa bile çok uzaklardaydı Diego. Sevgileri her birinin yarar sağladığı özgürlükte miydi, uzaklığa karşın birbirlerine olan bağlılıklarında mıydı ya da her ikisinde miydi? Diego bitmeyen aşklarıyla yaşamaya devam etse dahi kocasına duyduğu kutsal sevginin tükenmeyişi nedeniyle, Nick'in Frida'nın içinde koskoca bir boşluk duygusu oluşturacak bir armağan sunması olağandı.

Yılsonunda Paris'e davet edildi. Sergi, ticari açıdan New York'taki kadar başarılı geçmese de gösterilen ilgi büyüktü, Picasso başta olmak üzere pek çok ressamın hayranlığını kazandı.

Diego'ya şöyle yazmıştı Picasso: "Ne sen ne Derain, ne de ben, Frida Kahlo gibi yüzler çizmeyi biliyoruz..." Giyim tarzıyla moda çevrelerini de etkilemişti, *Vouge*'un kapağında yüzüklerle dolu elinin resmi çıktı, Louvre Müzesi de bir tablosunu satın aldı. Artık hakkı teslim ediliyordu.

Mavi Ev'e vardığındaysa umutsuzdu, Diego onu hiç ziyaret etmiyordu. Başka kimseyi sevmediğini söyleyen ama karısı dışında bütün kadınlarla ilgilenen bir adamı zorla tutmanın anlamı yoktu ki... Anlaşmalı olarak boşanma davası açtılar, 1939 yılının sonunda Rivera çiftinin evliliği noktalandı. Frida, bu ayrılıktan sonra duygusal ve fiziksel acılarını söküp atabilmek amacıyla kendini yine resme verdi. "*Tablolarım güzel yapılmıştır, hafife alınmamış, sabırla işlenmiştir. Resmim kendinde acının mesajını taşır.*" Günce tutmaya başladı; yalnızlığıyla başa çıkabilmek, Diego'ya sessizce seslenmek, duygu ve düşüncelerini dile getirmek, daha güçlü bir biçimde var olabilmek için...

Aylar geçti, Frida'nın sağlığının bozulduğunu duyan Diego kaygılandı. Kendine itiraf edemese de aslında özlüyordu onu. Amerika'da tedavisinin daha özenli bir biçimde devam edebileceği konusunda ikna olması üzerine Frida San Francisco'ya gitti. Havaalanında kendisini karşılayan Diego'ya sordu. "*Endişeyle aşk birbirine bağlı mıdır?*" Bu ayrılığın ikisi için de iyi olmadığı cevabını aldı. Kendi aralarında tekrar evlenip Meksika'ya döndüklerinde, Mavi Ev'e yerleştiler. Tabloları yeterli kazancı sağlamasa da Frida'nın ünü Avrupa ve Amerika'ya yayılmıştı. Her gün saatlerce çalışması sonucunda 1950'lilere kadar birbirinden görkemli ve hüznü yapıtlar üretti. Diego, onun kendisinden daha iyi bir ressam olduğunu kabul ediyordu.

1950-1951 yıllarında yedi ameliyat geçirmiş, kalpten ölen çok sevdiği babasını görmüştü rüyasında, tam iki kez. "Yakında..." diyordu. "Bilgi edineceğim." "*Çabuk bilgi edin, canım babam, gece üzerime iniyor.*" Son sergisine ambulansla gidebildi. Bacağını kestiler. 13 Temmuz 1954'te dünyaya veda etti. Son tablosu iştah açıcı, kesilmiş, kırmızı karpuzlardı: *Yaşasın Yaşam* adında bir natürmort. Güncesine yazdığı son cümleyse şuydu: "*Çıkış yolunun güzel olacağını ve asla geri dönmeyeceğimi umarım.*" Ölümüyle resmi bir cenaze törenine hak kazandı. Bedeni krematoryumda yakılırken Diego cebinden bir not defteriyle kalem çıkardı; başı eğik, ağlayarak Frida'yı kâğıda geçirdi.

Benim bir ismim yok. O kadar uzun süre benliğimden kaçtım ki kendime dair her şeyi kaybettim. Hiçbir yere ait değilim. Hiç kimseyim. İçimdeki koca oyuğun beni giderek yuttuğu ve boşluğa dönüştürdüğü bir kara deliğim. Durun, bu doğru değil. Aslında ait olduğum bir yer var. Ve bana hitap etmekte kullanabilmeniz için size önerebileceğim havalı bir takma isim. Yüzyıllar önce Dostoyevski'nin beni ve benim gibileri kutsadığı lanetli bir büyü. Yeraltı sakini.

Korkak bir insandım ben. Kendi gölgemden bile saklandığım karanlık köşemde küflenerek yıllandım. En büyük korkum düşmektir. Milyonlarca korkum arasından en büyüğü... Esasında, ironik ve gülünç bir çelişki... Yerin dibinde, pisliğin içinde yuvarlanan biri, daha ne kadar düşebilir ki?

Belki de ironiyi yaratan, beynimin basit bir zayıflığıydı. Eğer bir şeyin fazla içindeysen, onu fark edemezsin. Yıllar önce duyduğum bir hikayedeki okyanusta olduğundan bihaber, okyanusu arayan aptal balık gibi hissediyordum kendimi. Düşmekten deli gibi korkuyordum, oysa zaten yerin dibinde debelendiğimi, düşecek başka bir yer olmadığını bilmiyordum.

Beni bu kadar kör eden, mükemmeliyet takıntımı. Mükemmelden başka bir şeyin olmasına izin vermediğim sahte hayatım, özenle inşa ettiğim kâğıttan bir evdi. Işıltısı ve ihtişamı göz boyuyordu. Öyle ki, neredeyse kendi ruhumu bile büyülemeyi başarmıştım. Neredeyse. O kâğıttan ev, içinde yaşayan apartman sakinleri ve yapılması gerekenlerle benim üstüme yığılıp koca bir betondan enkaza dönüşmeden önce.

Bir mükemmellik yanılması içinde, tüm o yapılması gerekenler listesi tarafından yutulurken tamamen bilinçsiz bir pislik yumağına dönüştüğümün farkında değildim. Her yanından pislik dökülen bir robot... Hata yapma. Düşme. Mükemmel ol. Her zaman.

Mükemmellik lanetli bir görünmezlik peleriniydi. Çıplak kalmaktan çılgınca korktuğum için hiç düşünmeden üstüme geçirdiğim bir örtü. Önce vücudumu, sonra da ruhumu giderek daha sıkı saran, kemiklerimi un ufak eden ve aptal, içi boş bir illüzyona dönüşene kadar giderek daha oburlukla sinsice beni kemiren ölümcül bir örtü. Attığım her adımda foyam ortaya çıkar korkusuyla sendelerken, üstüne bastığım basamakların aslında mezar taşımın parçaları olduğunu fark etmem yıllarımı aldı. Yarattığım illüzyonu sürdürebilmek uğruna, mükemmel kariyerimi kendimi öğütterek devam ettirip, karşıma çıkan her basamağı ruhumun bir parçasını geride bırakarak çıkarken, korkudan titreyen bacaklarımı hâlâ hatırlıyorum.

Bir budalaydım ben. Çevrem ve bizzat kendim tarafından konulan o tuhaf, saçma standartları yaşam düsturu sanan bir aptal. Ve bir yamyam. Kendi hayallerini ve ruhunu çiğ çiğ yiyen, kendi kanını içen bir sadist. Kan kaybından başım dönerken daha da yapıştığım tüm o standartlarla, katiline âşık olan bir meczup gibiydim. Ta ki öldüğüm güne kadar. Mükemmellik dağının zirvesindeyken tutmaz olan bacaklarım sonunda en büyük korkumun kucağına itti beni. Düştüm. Yerin dibindeki o devasa yükseklikten, daha da derine, en dibe sertçe çakıldığım da cebimde biriktirdiğim irili ufaklı onlarca ölümle birlikte bir kez daha öldüm.

Ama ölmek güzeldi. Çünkü bazen doğmak için önce ölmek gerekir. Değişmek ve yeniden başlamak için. Yani, yaşamak için. Çünkü yaşamaktan korkanları, ancak ölüm dize getirir. Bu yüzden, iyi ki de öldüm. Eğer ölmeseydim, şu an bunları söylüyor olamazdım. Çalıştığım şirketi büyük zarara uğratan o absürt hatayı yapmasaydım, şimdi nefes alıyor olmazdım. İşleri yetiştirmek ve hiçbir detayı atlamamak için günlerce uykusuz kaldıktan sonra yaptığım komik hesaplama hatası bana ölümü getirdi.

Adına şirket denilen cehennem çukuru, yıllarca verdiğim onca emeği tek kalemde silip beni kapının önüne koyduğunda, her şeyin bittiğini sandım. Utançtan kıvranıyordum. Çünkü çırılçıplaktım. Hayatın üstümden yırtarcasına çekip aldığı o mükemmellik pelerini olmadan

korku ve utançtan kaskatı kesilmiş, tamamen bilinçsizdim. Ta ki bir gün yolda yürürken kaldırım taşının arasından çıkan bir gelincik görene kadar. Narin yaprakları hafif bir esintiyle bile savrulabileceken, taşın arasından tüm cesaretiyle çıkmayı başaran, narin ama dik başlı gelincik. Cehennemini cennet yapan gelincik. Bana hayat dersi veren minik gelincik. Bazen cehennem sandığın, cennetin olabilir. Cehenneme itilmeseydim uyanamazdım. Uyanamasaydım, cennette olduğumu anlayamazdım. Ölmeseydim, yaşamı bulamazdım.

Yeniden başlamanın tuhaf titrek heyecanı yavaş yavaş beni sarmalayıp ruhuma can suyu olurken gülümsüyordum. Yarınlara, sevinçlere, üzüntülere, acılara ve mutluluklara... Ve hatalarıma, dizlerimi kanatacak düşüşlerime.

Şimdi baktığımda, yaşamaktan ne çok korktuğumu daha net görüyorum. Kendimi korumak için yarattığım kabuğun içinde nasıl hapis kaldığımı da... Dürüst olmak gerekirse, sanırım hâlâ korkağım. Korkularımı da kendimle beraber sürüklüyorum her yere. Örumcekler, palyaçolar, bugünlere gelene kadar cahilliğim yüzünden öldürdüğüm eski benliklerimin hortlakları... Beni hâlâ korkutuyor. Ama eskisi gibi değil. Artık arada bir fark var.

Ölesiye korktuğum fakat artık beni zerre kadar ürkütmeyen, minik ama aynı zamanda devasa bir ayrıntı... Pelerinimi geride bıraktım. Titreyen bacaklarımı göstermekten korkmuyorum artık. Düşmekten ve tüm o korkular üstüme çullandığında ilerlemeye devam edip, her seferinde yeniden başlamaktan da. Kendi kendimi doğuruyor, büyüyor, bocalıyor, düşüyor ve ölüyor. Defalarca can veriyorum. Fakat verdiğim son nefesler beni korkutmuyor, aksine mutlu oluyorum. Ölüm çoğu insanı ürkütüyor çünkü yok olacakları yanılgısına kapılıyorlar. Ama ben, küllerimden yeniden doğacağımı biliyorum. Taşı bile aşip dimdik duran, narin ve zarif bir gelincik gibi.

Hâlâ bir ismim yok. Belki hâlâ bir yeraltı sakiniyim ve sonsuza kadar da öyle kalacağım. Fakat tüm o aidiyetsizlik ve kimliksizlikten kaynaklı korkularım son buldu. Evet, bir ismim yok. Ama artık madalyonun diğer yüzünü de görüyorum. Hiç kimseyim ama her şeyim de... Düşmekten korkmuyorum. Yaptığım ve yapacağım tonlarca hatadan da. Aksine, onları seviyorum artık. Çünkü özgürce yaptığım her yanlışın, beni 'gerçek' yapan en değerli parçalarım olduğunu biliyorum.

Bu, benim yeni başlangıçları kutlamak için yazdığım manifestom. Ben ve benim gibileri kendi düşüşlerine meydan okumaya davet etmek için yazılmış bir başkaldırı. Yeraltı sakinlerinin kutsal kitabı. Çünkü her yeraltı sakininin kutsal kitabıdır hataları. Ve ben, kendimin isimsiz kahramanı, baharımın gelişini düştüğüm yerlerde açan rengârenk çiçeklerle, yeni şarkılarla kutluyor, kendimi onların mis kokusuyla kutsuyorum.

Deniz ve Yolcu

Figen Günlü

“Yeter! Bak yine geldim kapına! Duy beni! Artık tek bir hatıraya, tek bir sızıya tahammülüm kalmadı. Ruhumun kırık dökük parçalarını çek, tek seferde içine al, yut! Al benden bu geçmişi, unuttur bana her şeyi. Ne isim kalsın aklımda ne de bir yüz. Göm beni o derin sessizliğine, göm ki; uyandığımda ister beni maviliğine karıştır ister kopmuş bir yosun parçası gibi kıyılarına sürükle, istersen de batmış bir geminin çürümüş gövdesine hapset.”

Tekne bu yakarıyla sarsıldı, suyun üzerinde titredi. Deniz, güneşin batarken bıraktığı kızıl pelerini omuzlarına atmış bir prenses gibi sefasını sürüyor, adamın haline içten içe üzülyordu. Adam dizlerinin üzerine çöktü; hıçkırıkları akşam güneşinin son parıltılarıyla suya gömülürken gözyaşları denizin tuzuyla karıştı.

“Ne olursun bu yükü sen taşı artık! Al, göm derinliklerine bu aciz kulunu...”

Deniz önce derin bir sessizliğe büründü. Rüzgâr kesildi, tekne duruldu; ardından önce sakin, sonra şiddetli dalgalarla çalkalanmaya başladı.

“Neden seni yok etmemi istiyorsun ey yolcu? Beni mezar mı sanıyorsun? Seni içime çekip sularına gömdüğümde her şey düzelecek mi sanıyorsun? Üzerimde kaç fırtına koptu, kaç gemi bağrımda can verdi bilir misin? Ama ben hep ayağa kalktım, buradayım ve hâlâ masmaviyim. Ruhum paramparça diye yakınıyorsun. Şimdi sen kendini bende yok edersen benim ruhumdan bir parça eksiltir, güneşin parıltısına gölge düşürürsün. Acını bana ver evet, ama canını değil. Ben senin acılarını uzak diyarlara taşıyım, onları kıyılarda kayalara çarpa çarpa un ufak ederim... Yüzeyde ne kadar fırtına koparsa kopsun, derindeki su her zaman sakindir. Sen de kalbinin derinliklerinde o sarsılmaz huzuru inşa et.”

Adam, derin bir nefes çekti; sıkıntılarını denizin genişliğine yamamaya çalıştı ne bir dalga ne bir hışırtı... Derinlerden gelen, içinde fırtınalar koparan o ses yankılandı:

“Acın, ruhunun fırtınasıdır. Fırtına olmazsa deniz temizlenemez. Bırak acıların bende kalsın, sende dilsizleşsin. Bak, güneş sularına gömüldü, dinlenmeye çekildi. Sen de acılarını unutma, onları dinlendir.”

Denizin öğüdü, yolcuya ışık olmuştu.

Rengin Hafızası

Gökşen Erata

Bazen düşünüyorum...

Belki de biz renkleri yaratmıyoruz; onlar bizi buluyor.

Bir gün gökyüzü fazla maviye kesiyor ve içimde bir ses, "İşte bu sensin" diyor.
Renk, bir duygunun görünür hâli oluyor; kırılğan ama dirençli, tıpkı bir kadının sesi gibi.

Fahrünnisa Zeid geliyor aklıma.

Bir hanedanın sessiz duvarlarından çıkıp fırçasını bir isyan gibi tutuyor.

Renkleriyle konuşuyor, çizgileriyle özgürleşiyor.

Tuvalinde hiçbir sessizlik kalmıyor.

Atatürk bir akşam yemeğinde alfabenin ilk sesli harflerini onun adıyla deniyor; Fahrünnisa.

Bir isim, bir ses, bir çağrının başlangıcı.

O anda yalnızca yeni bir dil değil, yeni bir kadının sesi de doğuyor bu topraklarda.

Zeid'in renkleri gözümde dans ediyor.

Ve sonra, fark etmeden Frida'nın kırmızılarına dokunuyorum.

Sanki aynı yangının iki kıvılcımı onlar.

Biri İstanbul'da büyüyor, diğeri Meksika'da; ama ikisi de acının içinden bir sanat dili çıkarıyor.

Frida'nın kırıkları, Zeid'in patlayan renkleriyle birleşiyor içimde.

Kadın olmak, bazen yıkılmak.

O yıkıntıların arasından kendi biçimini yeniden kurmak oluyor.

Uzak bir sessizlikte, Kusama'nın noktaları beliriyor.

O noktalar, Frida'nın yaralarından dökülen yıldızlar gibi parlıyor.

Delilikle deha arasındaki o titreşimli alanı dolduruyorlar.

Her biri bir nefes, bir hücre, bir evren oluyor.

Kusama kendini dünyadan korumak için içine kapanıyor, o kapanış evrensel bir sonsuzluğa
açılıyor.

Renk orada artık bir yüzey değil, bir ruhun biçimi hâline geliyor.

Bu noktaların ortasında Marina Abramoviç'in yankısı duyuluyor.
Onun sanatı renksiz ama her bedensel hareket bir ton taşıyor.
Renkleri değil, insanın sınırlarını boyuyor.
Acıyı görünür kılıyor, duyguyu çıplak bırakıyor.
Biz izlerken rahatsız oluyoruz, çünkü o, sanatın değil, insanın yüzüne ayna tutuyor.

Tüm bu kadınlar; farklı yüzyıllar, farklı diller, farklı coğrafyalar...
Ama aynı sesin yankılarını taşıyorlar.
Bir kadın görünmek istiyor.
Bir kadın sessizliği renge çeviriyor.
Bir kadın sınırın ötesine geçiyor.

Ben onların ardından konuşuyorum.
Bir galeride, bir aynada, bir zihnin sessizliğinde.
Renkler arasında dolaşırken hissediyorum:
Hikâyeleri birbirine karıştırıyor.
Zeid'in mavisi, Frida'nın kırmızısına ediyor;
Kusama'nın beyazı, Abramoviç'in sessizliğine karıştırıyor.
Ve ben, o karışımdan doğan yeni bir ses oluyorum.

Sanat bizim dilimiz oluyor, çünkü kimse bizi dinlemiyor.
Renkler konuşuyor, çizgiler bağırıyor, formlar dua ediyor...

Şimdi, her sergide, her fırça izinde, her nefeste, biz hâlâ orada duruyoruz...
Renklerin altında, ışığın içinde, yeniden doğuyoruz.

Edebiyatta Brontë Kardeşler

Başak Altuğ

Jayne Eyre'yi ilk okuduğumda sanırım on on iki yaşlarında bir orta okul öğrencisiydim ve kitap bittiğinde bir mürebbiyeye ihtiyacım olduğundan neredeyse emindim.

Jane ve ben evimizin arkasında yer alan boşluk alanda akşam üstleri kısa yürüyüşlere çıkacaktık. Bana balo danslarını gösterecek ve bir türlü hangi dil olduğunu çıkaramadığım Latince'yi öğretecekti. Adela ne şanslı bir çocuktu! Onun yerinde olmak için neler vermezdim. Çocukluğumun geçtiği Anadolu kasabasının coğrafyası da İngiltere kırsalında yaşadığıma dair kurduğum hayalleri destekler nitelikteydi ki, o kasabayı hâlâ özlemle anarım.

Roman kahramanlarından çok onları yazanların ilgimi çekmeye başladığı yaşlarımda ise Jane Eyre'yi bir kez daha; ancak bu kez Charlotte Brontë'nin hayatını bilerek okuduğumda ise kimsenin yerinde olmak istemedim. Brontë kız kardeşler daha uzun yaşamadıkları için biz okurların ne çok şey kaybettiği düşündüm. Charlotte, uzun süre benimle kaldı. Yazdığım tüm erkek karakterler sanki Rochester'ın kötü birer kopyalarıydılar. Kadınlar da bazen Jane, bazen Helen Burns...

The Brontë Sisters

Emily
Wuthering Heights

Charlotte
Jane Eyre

Anne
The Tenant of Wildfell Hall

O günlerde fakültede İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrencisiydim ve müfredatta Uğultulu Tepeler vardı. Emily'yi Charlotte'un gölgesinden çıkarıp karşıma oturttuğumda, onda Charlotte'de olandan farklı bir yazar ışığı sezinlemiştim. Farklılığı, isyankârlığında mıydı münzevi karakterinde mi kararsızım; ancak bir yazar olarak iki kız kardeşinden de ayrı bir üslubu vardı.

Bugün yapılan karşılaştırmalı edebiyat incelemelerinde de Uğultulu Tepeler' in daha farklı bir dil benimsediği, romanda diğer iki romanın aksine (Jayne Eyre ve Agnes Grey) daha çok argo

ve küfür kullanıldığı ve yine diğer ikisinden farklı olarak herhangi bir otobiyografik öge barındırmadığı ifade edilmektedir. Benim için de Heatcliff'in kafa karışıklığı ve hiddeti o kadar sahiciydi ki; bu kez de bir süre tüm karakterlerim onun gibi hiddetli, intikamcı ve sevgisiz oldular. Kız kardeşlerini okudukça, Anne'ye karşı dayanılmaz bir merak duymaya başladım. The Tenant of Wildfell Hall'ın (Wildfell Konağı Kiracısı- Can Yayınları) İngilizce bir basımı elime geçtiğinde su içer gibi okudum; ancak o tarihlerde satır aralarındaki feminist başkaldırıcıyı duyacak kadar olgunlaşmamıştı kulaklarım.

Bugün otobiyografisi niteliğindeki Agnes Grey'i okurken, Agnes'in sessizliğinin hem Jane'nin dik kafalılığı hem de Heathcliff'in hoyrat kını ile boy ölçüşebileceğini görüyor ve içten içe bu en küçük kardeşe karşı birazcık daha fazla sempati duyuyorum.

Yazarların hayatlarına dair biraz da ansiklopedik bilgi vermek gerekirse diye bazı notlar almışım; Charlotte/ mahlas Currer (1816-1855) Emily / mahlas Ellis (1818-1848) ve Anne mahlas Acton (1820-1849).

Babalarının papazlık yaptığı Haworth, Yorkshire'da yetişen kardeşlerin hayatlarındaki ilk dönüm noktası annelerinin erken kaybı olur. Annesizlikten biraz olsun iyileşmek istediklerinde ise sığındıkları yer edebiyat. Gündüz yazılan öyküler ve şiirler, akşam yemekten sonra yüksek sesle okunur. Kardeşler, birbirlerinin ilk eleştirmenleri olurlar.

Jane Eyre ve Agnes Grey Romanlarında Aile Etkisi ve Anne Baba Figürleri

Her iki roman da otobiyografik eserler olarak Kabul gördüklerinden incelemeye yazarların aile yapılarından başlamak faydalı olur diye düşündüm.

Baba Patrick Bronte, iyi bir Protestan dini eğitimi alır. Papaz olarak Hartshead-cum-Clifton'a ve atanır ve 1812 yılında burada tanıştığı Maria Branwell ile evlenir. Birlikte altı çocukları olan çift 1820'den sonra Haworth'da yaşamaya başlarlar.

Patrick Brontë, çocukların eğitimi ile bizzat ilgilenen, entelektüel ve acık görüşlü bir baba olarak geçer kayıtlara. Çocuklarına tanıdığı özgürlük ve gösterdiği koşulsuz sevgisi ile hatırlanıyor. Yalnızca çocuklarına değil, cemaatine karşı da oldukça hoşgörülü ve sıcak bir insan olduğu belirtiliyor; özellikle yardıma ihtiyacı olan ailelere desteği ile biliniyor.

Aynı zamanda kız kardeşlerin anneleri de olan Maria, Cornwall'un hatırı sayılır ve kalburüstü ailelerinden birine mensup. Ailesinin, bugün 'süpermarket' şeklinde tanımladığımız her türlü yiyecek maddesi ve temizlik malzemelerinin satıldığı bir mağazaları var.

Maria, Patrick ile evlendiğinde yirmi dokuz yaşındadır. Dini bütün ve okumaya düşkün bir hanım olduğu belirtiliyor. Henüz otuz sekiz yaşında iken rahim kanseri sebebi ile hayatını

kaybediyor, onu sadece en büyük çocuğu olan Charlotte hatırlıyor. Annesini her zaman yaşam dolu ve neşeli bir kadın olarak tanımlamış. Emily ve Anne için ise Maria, hasta yatağında acı çeken bir figür sadece.

Annesini hatırlamasına rağmen Charlotte, karakteri Jane'yi öksüz ve yetim olarak kurgulamış. Sevgisiz bir yengenin ve daima anneleri tarafından kayırılan kuzenlerinin hışmından muzdarip küçük Jane sonunda isyan eder ve bu asiliği çocuklara yetersiz bakım sunan, dini bir yatılı okula gönderilmesi ile karşılık bulur. Jane Eyre, karakterin çocukluğuna genişçe yer vermekle birlikte ebeveyn arketipini pek kullanmaz. Ebeveyn figürü roman ilerledikçe Rochester ve Jane'nin Adele'ye karşı takındıkları tavırlarda, Jane karakterinin yetişkinliğinde kendini gösterir. Sanki Charlotte kendini bir çocuktan ziyade bir ebeveyn olarak görmektedir. Annenin vefatı ile bu en büyük kız çocuk adeta annesinin babaya ve kardeşlere karşı tüm bakım görevlerini üstlenmiş gibidir.

Agnes ise sevecen bir babaya ve iyi gelimli bir aileden gelen bir anneye sahiptir. Mürebbiyelik yaptığı konaklarda gördüğü kötü muameleye rağmen ailesi her zaman arkasındadır ve Jane Eyre'nin aksine Agnes Grey'in gidecek bir evi daima vardır. Jane'nin döndüğü yanmış yıkılmış bir konak ve kötürüm bir aşık iken, Agnes annesinin şefkatli kucağına ve kendi açtığı okuluna dönmüş ve sevdiği adamı sapasağlam karşısında, kendisine aşkını anlatırken bulmuştur.

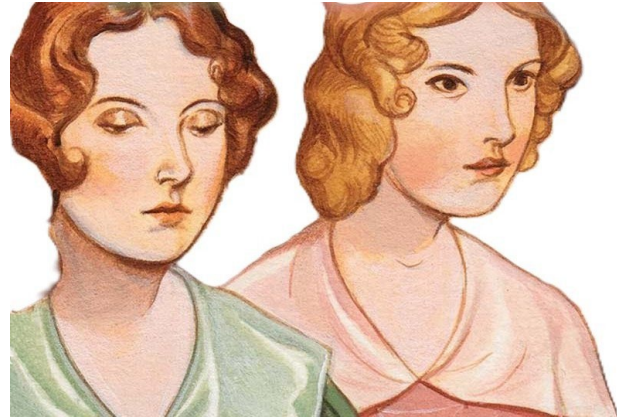
Her iki romanda Otobiyografik Etkiler

Charlotte Brontë

21 Nisan 1816 – 31 Mart 1855

Charlotte, anneannelerinin ölümü üzerine 1824'te kız kardeşleri ile Clergy's Daughters (Din Adamlarının Kızları) isimli bir yatılı okula başlar.

Okula başladıklarında Emily, Anne, Maria ve Elizabeth isimlerini taşıyan beş kız

kardeşirler. Ancak okuldaki kötü koşullar nedeni ile Maria (10) ve Elizabeth (11) yaşamlarını yitirirler. Charlotte ve diğer iki kız kardeşi ağır hasta olarak bir yıl sonra evlerine dönerler. Charlotte okuldaki tecrübesini romanında anlatır. Karakteri Jane küçük bir çocukken Lowood Yatılı Okulu'na gönderilir. Okuldaki koşullar o kadar kötüdür ki, Jane'nin o okulda edinebildiği tek arkadaşı Helen Burnst bakımsızlık ve yetersiz beslenme sebebi ile ölür. Yazar bu satırları adeta daha küçük birer çocukken kaybettiği kardeşlerinin hatırası için yazmış gibidir.

Charlotte için eğitim macerası yeni başlamıştır. Döndükten sonra eğitimine Roe Head isimli bir okulda devam eder; hatta 1835-1838 yılları arasında mezun olduğu bu okulda öğretmenlik bile yapar.

1839-1841 yılları arasında hayatını mürebbiyelik yaparak kazanır. 1843'te Emily ile Brüksel'e Almanca işletme dersleri almaya gider. Brüksel'de iken harçlıklarını çıkarmak için İngilizce öğretmenliği yapar.

1842'de kız kardeşler İngiltere'ye geri dönmek zorunda kalırlar; çünkü babalarına ve küçük kardeşlerine bakmakta olan teyzeleri vefat etmiştir. İşleri biraz yoluna koyan Charlotte, 1843 yılında, bu kez tek başına, Brüksel'e geri döner. İşletme okuduğu okulun sahibi Constantin Heger'e karşılıksız olarak âşık olmuştur. Profesör isimli eserini bu dönemde edindiği deneyimlere dayanarak yazar.

1844'te İngiltere'ye geri döner.

1847 yılında Jane Eyre yayımlanır ve büyük ilgi görür. Fakat, kitabın başarısına sevinemez. 1848'de erkek kardeşi Branwell'i ve takip eden sene de peş peşe Emily ve Anne'i kaybeder. Charlotte'un hayatı kayıplarla alt üst olurken, Jane Eyre edebiyat çevrelerinde yerini sağlamlaştırmaktadır; Charlotte kitabın tanıtımı için sık sık Londra'ya edebiyat etkinliklerine çağrılrsa da peş peşe üç evlat kaybeden babasını yalnız bırakmaz.

1854'te ise mutlu bir gelişme olur; Charlotte babasının yardımcısı Arthur Bell Nicholls ile evlenir. Çift, 1855 yılında bir bebek beklediklerini öğrenseler de, Charlotte'un ömrü bebeği dünyaya getirmeye vefa etmez; 31 Mart 1855 tarihinde dokuz aylık hamile iken hayata gözlerini yumar.

Anne Brontë

17 Ocak 1820 – 28 Mayıs 1849

Brontë ailesinin en genç üyesi olan Anne, ablası Charlotte'un eğitim hayatına paralellik gösteren bir eğitim hayatı geçirir.

Nisan 1839'da Blake Hall malikânesinde, Ingham Ailesi'nin yanında mürebbiyelik yapmaya başlar. Çocuklar ona karşı oldukça saygısız ve pervasızdırlar. Anne'nin onlara ceza verme yetkisi yoktur ve işverenleri tarafından her seferinde çocuklar karşısında suçlu bulunur ya da küçük düşürülür.

Böylece çocuklar üzerinde yeterince otorite kuramayan Anne bir sene sonra buradaki işini, ebeveynlerin çocukların gelişimini yeterli bulmamaları sebebi ile kaybeder.

Agnes Grey, Agnes'in Welwood Malikânesinde mürebbiye olarak iş bulması ile başlar. Burada Tom ve Marry Ann isimli iki küçük çocuğa mürebbiyelik edecektir. Agnes'in bu malikâne de yaşadıkları ve iş tecrübesi Anne'nin kendi hayatında tecrübe ettikleri ile neredeyse aynıdır.

Anne, 1840 yılında York Kenti yakınlarında Thorp Green Hall'de yeni bir mürebbiyelik işi bulur. Burada dört çocuktan sorumlu olacaktır. İlk zamanlar, burada da Blake Hall'da yaşadıklarına benzer durumlar yaşasa da artık bir mürebbiye ve bir çalışan olarak tecrübe kazanmıştır. Durumu iyi idare eder ve mürebbiyelik ettiği Robinson Ailesi kızları ile hayatının geri kalanında arkadaşlığını sürdürür.

Benzer olarak Agnes da mürebbiye olarak ikinci bir iş bulur: Horton Lodge Malikânesi ve Murray Ailesi. Benzerlik bununla da kalmaz Agnes da ikisi kız ikisi erkek dört çocuğa mürebbiyelik eder. Ancak sene sonunda erkek çocuklar eğitimlerine okulda devam etmek üzere Londra'ya gönderilirler ve Agnes Matilda ve Rosalie ile baş başa kalır. Agnes ve Rosalie başlarda pek iyi anlaşmasalar da kitabın sonuna kadar dost kalırlar.

Gerçek hayatta ise Thorp Green Hall'de işler farklı bir yöne evrilir. Anne, artık mürebbiyeliklerini yapamayacağı bir yaşa erişen Robinson ailesi erkek çocukları için eğitmen olarak kardeşi Branwell'e referans olur. Branwell Anne sayesinde işe kabul edilir. Kardeşler Thorp Green hall'de üç yıl süre ile çalışırlar. Ancak Ann bu sürenin sonunda, hiçbir gerekçe göstermeden işinden istifa eder.

Tarihçiler, mürebbiyelikten istifasının nedenini Branwell'in evin hanımı ile kurduğu yasak aşk ilişkisi sebebi ile olduğunu varsaymaktadırlar. Branwell, evin beyi ilişkiyi öğrendiğinde ortadan kaybolur ve 24 Eylül 1848 senesinde alkol bağımlılığı ve sürdürdüğü hayat tarzının sağlığını kötü etkilemiş olması sebebi ile hayatını kaybeder.

Romanda Agnes Grey, bir erkek kardeşe sahip değildir.

Anne 1849 yılı Noel'ini ailesi ile kutlamak üzere evine döner ve babasının yeni yardımcısı William Weightman ile tanışır. Her ne kadar aralarında resmiyete dönüşmüş bir nişan ya da evlilik sözü yoksa da Anne'in o dönem yazdığı duysal şiirler dolayısı ile kendisinin Bay Weightman'a karşı bazı romantik duygular beslemiş olabileceği düşünülmektedir.

Romanda ise Agnes, Horton Lodge'da mürebbiyelik yaparken tanıştığı genç papaz yardımcısı Bay Weston ile romanın sonunda evlenir.

Anne ve kız kardeşleri, Anne halen Thorp Green Hal'de çalışırken bir okul açmayı tasarlasalar bile proje maalesef hayata geçmez. Romanda ise Agnes bu konuda da Anne'den daha şanslıdır; annesi ve Agnes kendi okullarını açarlar.

Agnes Grey, 1847 yılında kardeşi Emily'nin yazdığı Uğultulu Tepeler ile aynı zamanda basılır. 1848 yılında Anne'in ikinci romanı The Tenant of Wildfell Hall (Wildfell Konağı Kiracısı, Can Yayınları) yayımlanır. Roman, İngiliz Edebiyatı Tarihi'nin ilk feminist kitabı olarak değerlendirilmektedir.

Kız kardeşlerin romanları arasında ilk basılan Jane Eyre (Smith & Elder Co., 1847) olur. Bu esnada Emily ve Anne'nin romanları basım sırası beklemektedir. Jane Eyre, o kadar büyük bir başarı yakalar ki, yayımcıları şoke eder. Romanları basmak vaadiyle genç hanımları oyalayan ve kitap başına halihazırda 50 sterlin istemiş olan Thomas Cautley Newby, ablalarının kitabının başarısı üzerine her iki romanı da aynı anda basmaya karar verir.

Her iki roman da iyi satar; ancak Agnes Grey'in satışları Uğultulu Tepeler' in satışlarından biraz daha fazla olur.

Ne var ki 1848 sonbaharında rüzgâr aile için soğuk esmektedir. Branwell'in ani ölümü tüm aileyi derinden sarsar. Emily ve Anne 1848 kışını yoğun öksürük ve yüksek ateşle birlikte seyreden hastalıkla mücadele ederek geçirdiler. Emily, 19 Aralık günü kendisi için çağrılan doktor yetişmeden ölür. Emily'nin kaybı Anne'in bütün umutlarının ve yaşama sevincinin sönmesine neden olur. Babası derhal onun için Leeds şehrinde bir uzman doktor getirir. Teşhis ilerlemiş veremdir.

Anne, aynı günlerde okul arkadaşı Ellen Nussey'e yazdığı bir mektupta şöyle der:

“Ölümden korkmuyorum, sanırım artık kaçınılmaz ve ben kendimi Tanrı'nın takdirine bırakacağım. Fakat isterdim ki Tanrı bana daha uzun bir hayat bahsetmiş olsaydı. Bunun sadece babamı ve Charlotte'u düşündüğüm için istemediğimi itiraf etmeliyim; yapmayı düşündüğüm güzel şeyler için de istiyorum.”

Şubat 1849'da Charlotte'un bütün itirazlarına rağmen çok sevdiği Scarborough'a bir seyahat yapar. Artık tekerlekli sandalyededir ve güçlüğü hareket edebilmektedir. Charlotte'ye eve dönüp orada ölmek istediğini söylese de onu geri götürmek kismet olmaz ve Mayıs 1849'da Charlotte'ye cesur olmasını söyledikten hemen sonra hayata gözlerini yumar. Henüz yirmi dokuz yaşındadır.

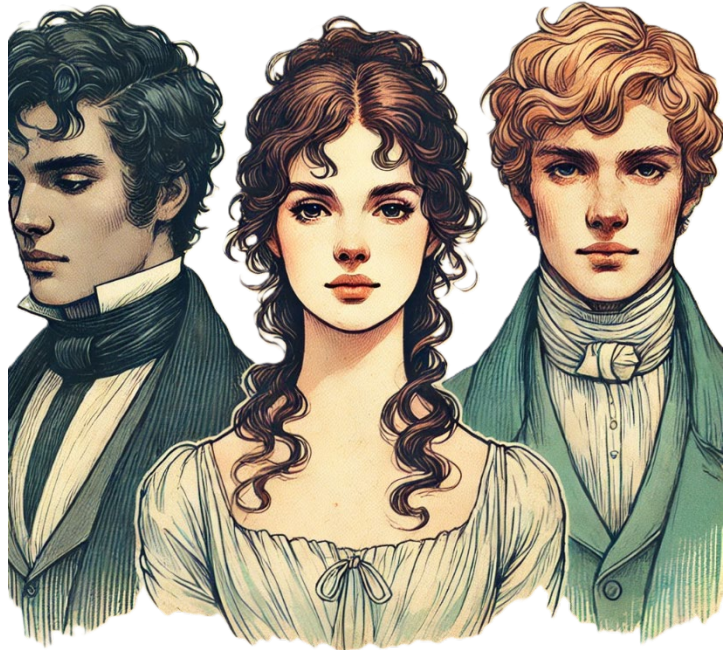
Uğultulu Tepeler ve Emily Brontë

Emily Brontë

30 Temmuz 1818-19 Aralık 1848

Brontë Ailesi'nin asi ortancası, 1835 yılına kadar evde eğitim görür, aynı sene ablasının öğretmenlik yaptığı Roe Head Kızlar Okulu'na gittiyse de ev özlemi ağır basar ve okula uzun süre devam edemez.

Eylül 1838 geldiğinde Law Hill Okulu'na öğretmen olarak kabul edilir. Ancak sağlığı çoktan bozulmuştur ve buradaki çalışma koşullarının ona çok ağır geldiği anlaşılınca Nisan 1839'da işi bırakarak tekrar eve döner.

1842'de ablası ile Brüksel'e gider. Charlotte'un aksine kente ve Belçika yaşam tarzına bir türlü uyum sağlayamaz. Devam ettiği okulun müdür Constantin Hegel, onun için şu satırları

yazmış: “Aslında erkek olmalıymış- bir denizci meselâ. Güçlü mantığı artık eskiyen bilgi dağarcığımızı yeni ufuklar katabilir; kuvvetli yönetim kabiliyeti hiçbir zorluk karşısında yılmaz ve her koşulda hayatta kalmasına yardım ederdi. Öyle bir muhakeme yeteneği var ki; kadınlarda neredeyse hiç yoktur erkeklerde de nadiren bulunur.”

Teyzelerinin ölümü üzerine kız kardeşler tekrar evlerine döndüklerinde Emily, yazmaya bıraktığı yerden devam eder. Emily’nin yalnız kalmaya düşkün, münzevi yaratılışı günümüzde biyografi araştırmacılarını onun hakkında bilgi sahibi olmak ve yasmak konusunda epey zorlamaktadır. Brüksel’de arkadaş edindikleri Elleen Nussey dışında ve aile haricinde hiç arkadaşı yoktur. Emily’nin en büyük sırdaşı ve kadim dostu kız kardeşi Anne’dır. Birlikte aynı edebiyat fantezisinde yaşıyor gibiydiler: ortak üretimleri olan Gondal. Kuzey’de bir ada olan Gondal dört krallıktan oluşuyordu. Epik şiir tarzını taşıyan eserde genellikle romantizm, kahramanlık ve entrika temaları yer almaktadır. Kız kardeşlerin el yazmaları British Museum’a bağışlanmıştır.

Elleen Nussey kız kardeşleri adeta “ikiz gibi”, “ayrılmaz ikili” olarak tanımlar ve birbirlerine karşı “önüne geçilmez bir sempati duyduklarını” kaydeder. Yine de Emily’nin dış dünya ile neredeyse tek ve vazgeçilmez bağlantısı ablası Charlotte’adır. Charlotte, Emily’i güzelliğin ve doğanı düşkün, özellikle Yorkshire kırsalına hayran biri olarak tanımlıyor. 1850 senesinde daha önce mahlas ile yayımlanan Uğultulu Tepeler’i kız kardeşinin anısına yeniden düzenliyor ve bu kez Emily Brontë adı ile yeniden yayımlatıyor. Bu ikinci basımda kızkardeşi için şöyle yazmış: “Kız kardeşim yaratılışı gereği sokulgan biri değildi. Hayatında başına gelen birtakım durumlar ve sürdürmek zorunda kaldığı kimi koşullar da bu münzevi karakterini destekledi doğrusu. Kiliseye gitmek ya da kırlarda kısa yürüyüşler yapmak haricinde eşikten dışarıya adımını nadiren atardı.

İnsanlara karşı içinde hep yumuşak hisler beslediğini ben biliyorum, son iyiliksever bir doğası vardı. Etrafındaki insanların öyküleri, dilleri, aile tarihçeleri ile yakından ilgilenir; onları dinler, hafızasına kaydederdi. Ancak etrafı insanlarla çevrili iken daima sessiz kalır, nadiren söz sarf ederdi.” Branwell’in aniden öldüğü duyulduğunda zaten pek iyi seyretmeyen sağlığı giderek kötüleşir. O tarihte ailenin ev hizmetlerine bakan Martha Brown’ın “Bayan Emily’nin erkek kardeşinin ssebep olduğu kalp kırıklığından öldüğünü” beyan ettiği bilinmektedir. Chalotte ise Emily’nin tedavi olmayı reddettiği ve epeyce ağırlaştığı günlerde günlüğüne şu satırları yazmış: “Gün be gün kötüleşiyor. Doktor üstü kapalı bir biçimde faydası olmayacağını ifade ettiyse de ilaç göndermiş. Elbette almayı reddetti. Daha önce hiç bulunmadığım bir karanlığın içindeyim- sadece Tanrı’ya bize yardım etmesi için dua edecek gücüm var.”

18 aralık gğnü öğleden sonra Emily yaşamını kaybeder. Kayıtlara tabutunun sadece kırk santimetre genişliğinde olduğu yazılmış; marangozun bir yetişkin için yaptığı en dar tabut olduğuna dair notu ile...

Uğultulu Tepeler'in Heathcliff'i

Bugün İngiliz Edebiyatı klasiklerinden sayılan roman ilk yayınlandığında hem olumlu hem de olumsuz tepkilerle karşılaşmıştır. Romanın iç içe geçen karmaşık kurgusu karışık tepkiler almıştır. Kız kardeşlerinin yazdıkları eserler otobiyografik öğelerle beslenmiş olsalar da Uğultulu Tepeler tamamen kurgusaldır ve yazarının hayatından neredeyse hiç alıntı yapmaz. Bu özelliği ile diğerlerinden ayrılan roman, eşsiz baş karakteri Heathcliff ile de özgündür. Edebiyatta anti kahraman arketipi olarak değerlendirilen Heathcliff, dizginleyemediği öfkesi, kıskançlığı ve kını ile hem kendisini hem de etrafındakileri hatta onu sevmeyen çalışanları bile felakete sürükler.

Heathcliff, edebiyatın belki de ilk "Byronik" kahramanıdır*.

*İsmi ünlü İngiliz şair Lord Byron'dan alan bir çeşit on dokuzuncu yüzyıl romantik yazın karakteri. Byron'un kendi karakter özelliklerini de yansıttığı düşünüldüğü için belli karakter özelliklerini yansıtan kurgusal kahramanlar bu adla anılırlar.

Heathcliff, ilk gençliğinde tipik romantik yazın kahramanı özellikleri taşıyarak gençlik aşkı Catherine'e düşkünlüğü ile tanınsa da romanın ikinci yarısında çocukluğunda karşılaştığı zalimlerin ruhlarının adeta ele geçirdiği intikamcı acı dolu çıkarıcı bir karaktere dönüşerek romanın hem "esas oğlanı" hem de "kötü karakteri" olmayı başarı

Işığın Yolculuğu

Mustafa Ferhan

Zamanın sırrını anlamaya çalıştı.
Zamanı belirleyen; doğup batan güneş miydi yoksa karanlığı bölen ışığı mıydı?
Düşünürken bunları, meraklıydı biraz da
Acaba ışığın ulaştığı yerlerde neler oluyordu kim bilir?
Gelip bakmak istedi.
Bulutların arasından süzüldü, bulutlar onu görünce yol verdi.
Zirveleri zorlayan dağları aşmak ona zor gelmedi.
Parı parıl parlayan bir nehir gördü.
Yaklaşmak istedi daha da yaklaşmak...
Merakla nehre eğildi, suyun üstünde kendinden
parçalar buldu.
Kendisini aynada hiç görmemişti.
Baktı baktı baktı...
Sakince inceledi, durdu, bakakaldı.
Toparlandı, çok mutluydu.
Biraz serinledi, vedalaşırken nehre dönüp "Sen
hayatsın" dedi.
Nehir cevap verdi; "Baktığın benim ama gördüğün
sensin".
Yoluna devam etti.
Bir küçük karıncaya yaklaştı.
Onun için çok da zor değildi.
Işığını takip eden bir hayat vardı orda.
Baktı ki; karınca, yuvasına günebakan çekirdeğini
taşıyor. Karıncaya doğru eğildi;
Günebakan ne demek diye sordu merakla?
Işığın aynasıdır dedi karınca.
Heyecanla günebakanın yanına gitti.
Günebakan, kamaşan gözleriyle bir sağa bir sola
dönüp duruyor, sürekli gülümsüyor, ışığın tadını çıkarıyordu.
Rahatsız etmedi.
Karınca, yuvasına varmış epey de yorulmuştu, vedalaşırken "Yarın yine gel, sensiz olmaz"
deyip yuvasına girdi.
Nehirden duydukları, günebakanın mutluluğu, karıncanın sözleri çok hoşuna gitmişti.
Keşfetmenin verdiği heyecanla yoluna devam etti, merak tüm varlığını sarmıştı.
Uzaktan baktığında kendi ışığının bir insanda var olduğunu gördü. Etrafına toplananlara
birşeyler anlatıyor onlar da büyülenmiş gibi dinliyordu. Dinleyenlerden birisi Mevlâna diye
seslenerek "Bunca yapılan şeyler gerçeği örter mi?"
Mevlâna! Mevlana'yım benim ışığımı taşıyan kişi dedi.
Mevlâna; "Güneş balçıkla sıvanmaz, hakikatin ışığı hiç sönmez" dedi.
Dinlemeye doyamadı...
Mevlana'nın, adını anması onu daha da mutlu etmişti.
Artık ayrılık vakti gelmişti, başka yerlerde bambaşka varlıklara ışık olmak için yola çıktı...

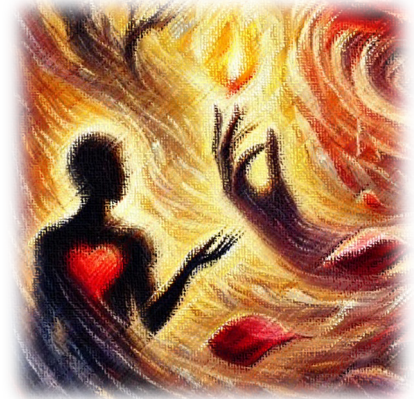
Aldandı

Salih Melikoğlu

Her dokunan kuru dalı taze gonca gül sandı
Kuru dalı savuranı arsız esen yel sandı
Taze gonca arsız esen yeli gördü yar sandı
Gül sandı yel sandı yar sandı aldandı

Yağdı yağmur gülü gören sönüp giden mum sandı
Gülü gören meyil verdi ateşini bal sandı
Sönüp giden ateşini savrulacak kül sandı
Mum sandı bal sandı kül sandı aldandı

Aşk gelince akıl gitti gül kendini gün sandı
Akıl gitti gülü seven solmayacak renk sandı
Gül kendini solmayacak ışık sandı nur sandı
Gün sandı renk sandı nur sandı aldandı

İnsan İnatla Yaşar: Sennur Sezer Şiiri Üzerine

Nükhet Eren

Gündeliğin Çentiğinde Bir Şiir: Sennur Sezer’i bugün özellikle bir kadın şair olarak okumamızın nedeni, “kadınlık”ı şiirin kenarında duran bir tema değil dilin ve adalet duygusunun kurucu eksenini olarak ele almasıdır. Evin içindeki dantel, çorba, ninniyle fabrikanın sireni, vardiyanın yorgunluğu, göçün pasaport kuyruğu aynı cümlede buluşur onda. Böylece kadın deneyimi mahrem bir not olmaktan çıkar; sınıfın ve toplumun belleğine dönüşür.

1960’ların Türkiye’si hem toplumsal hareketlerin hem de şiirde yeni arayışların yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu dönemde kadın şairlerin sesi tek bir çizgiyi izlemez, ancak çoğu zaman kadınlığın şiirde duygusal ve içe dönük bir çerçeveye yerleştirildiği görülür.

Sennur Sezer’in daha ilk kitabından itibaren yaptığı şey, kadın deneyimini bu dar çerçevenin dışına çıkarıp hem sınıfın hem kamusal hayatın merkezine taşımaktır. Onun dili, ısrarlı bir konuşma hâlidir: hem evin içinden hem işliğin kapısından hem ninninin ritminden hem sendika koridorlarından ses verir. Şiiri yüksek perdeden konuşan bir ses değil; gündeliğin küçük ayrıntılarından büyük resmi kuran bir bakış üretir. Bu nedenle onu yalnızca “toplumcu” diye nitelemek eksik kalır.

Onun şiiri, toplumu tanıklığa ve adalet fikrine taşıyan kendine özgü bir dildir. Sezer'in belleğimizde kalması için üç temel neden var: kadın öznenin açık ve örgütlü sesi, emek ve adaletin ülke sınırlarını aşan ufku, haber soğuşunu insan sesine dönüştüren yalın ama keskin estetik tutumu. Onu okurken yalnız bir şairi değil, sözü kesilmemiş bir vicdanın nasıl inatla konuştuğunu dinleriz. Bu ses hem geçmişini hem bugünü hem de ertelenmiş geleceği birlikte taşır.

Sennur Sezer'in Poetikasının Çekirdeği:

Sezer'in şiirine yeniden baktığımızda temalardan önce dili kuran etik mimarinin belirginleştiği görülür. "Bir kadın ölür, bir kadın doğar / direniş sürer" dizesindeki yalınlık bir slogan sadeleşmesi değil; gündelik deneyimin içinden süzülen bir vicdan yoğunluğudur. "Kirlenmiş kâğıtlarda kaldı / geç kalmışlığım" dizesi ise bireysel bir anı değil, sınıfsal kaderin zamanlamasını gösterir. Sezer'de şiir imgenin değil kanıtın peşindedir; su, ekmek, fiş, istasyon ismi, ninni, valiz gibi maddi izler insanların nasıl yaşadığını değil, nasıl yaşamak zorunda bırakıldığını açığa çıkarır.

Kadın olmak Sezer'in şiirinde bir duygu alanı değildir. Dünyanın nasıl kurulduğunu, emeğin nasıl bölüştürüldüğünü ve adaletin kimlerden esirgendiğini gösteren bir bakış merkezidir. Bu nedenle onu okurken yalnız bir özneyi değil, bir yüzyılın dönüşümünü, kırılmalarını ve direnişlerini duyarız. Şiirde konuşan benlik tekil bir kişisel ses değildir. Susturulmuşların, düşük ücretli çalışan kadınların, göçmenlerin, çocukların ve gündelik hayatın taşıyıcı nesnelere birleştiği kolektif bir ses örgüsüdür. Ev içi emek ve kadın bedeninin görünmez yükleri bireysel bir duygu alanı olarak değil, toplumsal yapının derin yarıkları olarak belirir. Bu nedenle Sezer'in şiirinde ev kapalı bir özel alan değildir. Ev ile fabrika, sokak ile mutfak arasında çizilmiş sınır şiirde kırılır. Çorbanın buharı ile fabrikanın sireni aynı hayatın ritmine dönüşür.

Kadınlık Sezer'in şiirinde bir narinlik alanı değil, sınıfla kesişen bir varoluştur. Hane içi emeğin görünmezliği, yarım kalan umutlar, düşük ücretli işçilik ve göçün yıpratıcı etkisi şiirde birer toplumsal tanıklığa dönüşür. Bu nedenle beden estetik bir imge olmaktan çıkar; yorgunluk, doğum, şiddet ve vardiya sonrası ağrı gibi somut yükleriyle sınıfsal topografyanın taşıyıcısı olur. Ev içi nesnelere olan çorba, dantel, ninni ya da eski bir kazak Sezer'de kırılma değil direncin maddi izleridir. Nesne bir hayatın sessiz tanığı olarak konuşur. Doğa imgeleri romantik bir kadın-doğa özdeşliği kurmaz; su akış ve vicdanın dili, toprak yoksulluğun ağırlığı, ağaç darbelerle ayakta kalma isteğidir.

Sezer erkek egemen şiir geleneğinin yüce dilini bilinçli olarak reddeder. Kahraman benlik yerine çalışmış, beklemiş, yorulmuş ama bakışıyla adalet talebi taşıyan anti-epik bir özne kurar. Bu özellik onu modern Türkçe şiirin en özgün seslerinden biri yapar.

Sözlü kültür ile ilişkisi özellikle Dengbêj Geleneği üzerinden belirgindir. Bu ritim şiirde folklorik bir süs değildir; tarihin yazılmadığı ama yaşandığı yerlerden, seslerin bastırıldığı coğrafyalardan çağrılan bir tanıklık biçimidir. Sezer'in şiiri hem arşiv hem ağıt hem de hesap defteridir. Hafızayı yalnız saklamaz; susturulmanın nedenlerini de görünür kılar.

Onun poetikası kadın öznenin toplumsal tanıklığı, emek ve sınıfın gerçekliği, nesnenin maddi yükü, doğanın yaralı direnci ve sessizliğin içindeki tarih birleştiğinde belirir.

Sezer'in zaman anlayışı çizgisel değildir. Şiir çoğu kez bir saatten değil bölünmüş emek ritimlerinden başlar. Sabahın karanlığında ışık kapısı, akşam çorbasının buharı, gece yarısı iç sessizliği gibi anlar zamanın kime ait olduğunu ve kimin zamanının çalındığını gösterir. Sezer'de günün ritmi sınıfın ritmidir.

Mekân coğrafi bir sahne değil toplumsal hiyerarşinin haritasıdır. Gecekondu, fabrika kapısı, istasyon bekleme salonu, bedesten ve pazar yeri birer imge değil; sınıfsal konumun maddi kayıtlarıdır. Bu yüzden onun mekânları yer değiştirenlerin, zamansız bırakılanların ve eksiltelenlerin mekânıdır. Bu harita coğrafi değil sosyolojiktir. Bütün bu yapı adaletin soyut bir kavram değil, somut bir ihtiyaç olduğunu göstermek için kurulur. Adalet, Sezer'in şiirinde retorik bir çağrı değil sakince tutulan bir kayıttır. Bazen bir annenin suskunluğunda bazen bir işçinin ödenmemiş mesaisinde bazen bir göçmenin valizindeki aşınmış eşyalarda belirir. Şiir adaletin önce sofrada, evde, iş yerinde, sırada ve yolculuklarda eksildiğini gösterir. Bu nedenle Sezer'in şiiri yalnız estetik bir alan değil, acıya tanıklığı sorumluluğa dönüştüren bir etik alandır.

Kitapların Uzun Hattı:

Gecekondu (1964) Sezer'in şiirinde hem sesin hem vicdanın kurulduğu ilk eşittir. Yoksulluk, kadın bedeniyle aynı nefesi taşır; nefes almak bile direnişe dönüşür. Erken dönem şiirlerde açlık, utanç ve zarafet aynı dizede buluşur. Ten, cinsiyet ve sınıf aynı suskunluğun içinden görünür olur. Haftalıkla sayılan ömürler, işçi kadınların gündelik kaderine dönüşür. Tüm bu gürültünün içinde yorgun bir sevda hâlâ "insan kalma" ihtimalini hatırlatır. *Gecekondu*, yalnızca bir ilk kitap değil, kadının ve insanlığın aynı solukta konuşmaya başladığı bir başlangıçtır. Bu ilk nefes, iki yıl sonra bilinçli bir itiraza dönüşecektir.

Yasak (1966), *Gecekondu*'daki sessiz yoksulluğun yerini alan bilinçli öfkenin kitabıdır. Kadın artık yalnız tanık değil; konuşan, hesap soran, direnen bir öznedir. Eller emekle özdeşleşir, korku bilince evrilir. Ses, evden işyerine, kışladan sokağa taşar. Dil sadeleştikçe keskinleşir, haber tonundan şiirsel slogana geçilir. Ölüm, adalet ve yaşamın çıplak gerçeği yalın ama sarsıcı bir dille kurulur. *Yasak*, kadının kalbinden doğan sesi insanın ortak vicdanına taşır ve 1970'lerde su gibi akıp kolektif bir vicdana bağlanır.

Direnç (1977) su imgesiyle açılan bir akış etiği kurar. Su hem tanık hem yargıç hem yaşamın kendisidir. Şiir, işçi öfkesini marşa değil nabza çevirir, anıslar ideoloji değil hafıza çağrısıdır. “Eller/emek” tekrarları işyerini, “ninni/çocuk” imgeleri anneliği, kolektif koro insanlığı aynı akışta buluşturur. Yerelden evrensele açılan parçalarda sömürü ve yas ülke sınırlarını aşarak insanlığın ortak dosyasına dönüşür. Kitap, inat diliyle konuşan bir dünya haritası çizer: işyeriyle evi, annelikle mücadeleyi, Zonguldak’la uzak ülkeleri aynı vicdan cümlesinde birleştirir. 1980’lere geldiğinde onun sesi, yüksek perdeden gündeliğin nabzına iner.

Sesimi Arıyorum (1982) önceki kuşakların sloganını ev içinin ritmine indirir. Suya, zeytine, ekmeğe ve ninniye konuşarak politikayı bedeninin ve emeğin somut deneyimine taşır. Gündeliğin ritmi emek temposuna bağlanır. Nesnelere (zeytin, ekmeğe, tuz, kitap, şeker) bir

vicdan omurgası kurar. Varna Şiirleri bu sesi yerelden dünyaya taşır. Öfkeyi buyruğa çevirmeden dayanışmayla konuşan bir etik belirir. Şiir tezden değil hayattan, hayattan değil adaletten başlar. Birkaç yıl sonra hatırlamanın ve arşivlemenin diline dönüşecektir.

Bu Resimde Kimler Var? (1986), kadın sesini hafızanın küratörü ve adaletin tanığı yapar. Ev içi ayrıntılar (çorba, kuşlar, dantel, kazak) büyük politik kırılmalara bağlanır. Yas, ağıt ve özen dili erkek merkezli sloganı geride bırakır. “Annem ve Kuşlar” ile “Mektuplar/İfademdir”, öznenin evde ve kamuda kurduğu sorumluluk tonunu berraklaştırır. Slogan yerine envanter, mektup, resim ve kısa ağıt formları belirir. “Bu resimde kimler var?” sorusu yapısal bir motife dönüşür. Ardından şiir bilinçle prozaikleşir; kent kültürü ve ince ironi belirginleşir.

Afiş (1991), dilin olgunlaştığı, ironinin keskinleştiği bir kitaptır. Şiir, küçük tür formlarını (afiş, ilan, test, özgeçmiş) içeriden dönüştürür. Sözcük dağarcığı sadeleşir, imge gösteriden gündeliğin mikro-duyarlılığına iner. Kısa dize, kesik nefes ve bilinçli boşluk çalışır. Retorik yerine montaj ve kırpma öne çıkar. “Aydın Kızın Aşk Türküsü” özneyi bölerek entelektüel soruyu aşkın nabzına sokar; “Kısa Özgeçmiş” oto-poetika ile sesi sabitler. *Afiş*, kent eleştirisini slogsansız, ince ironiyle taşır ve yıllar içinde bir tür etik arşive dönüşür.

Kirlenmiş Kâğıtlar (1999), şiiri düzyazıya yaklaştırarak bir arşive çevirir. Küçük istasyonlardan bedestene, ikinci el elbiselerden market sepetlerine kadar gündelik kayıtlar, kadın emeğiyle yoğrulur. Yoksulluğun som eşyaları; fiş, kasa, istasyon ismi, pazaryeri kokusu, sınıfla cinsiyetin kesiştiği noktaları görünür kılar. Lizmi kismadan vicdanı yükselten bir “günlük/kanıt” poetikası kurulur. Sonraki yıllarda dünyaya açılan bir rapor-ağıda dönüşür.

Dilsiz Dengbêj (2001), Sezer'in şiirinde biçimsel ve tematik bir kırılma noktasıdır. Adındaki "dilsiz" ve "dengbêj" sözcükleri, susturulmuş tarihler ile sözlü kültürün taşıyıcı gücünü aynı anda işaret eder. Sezer bu figürü folklorik bir motif olarak değil, şiirin merkezine yerleştirilen adalet arzusunun sesi olarak kullanır. Kitabı üzerine şunları söylemiştir: "Dilsiz Dengbêj benim için bir dönemeç. Hem anlatımda hem içerikte. Düzyazıyla akraba gibi görünen, iç sese önem veren bir şiirin, şiirde öykülemenin olanaklarını en çok sınıdığım bir çalışma bu."

Akşam Haberleri (2006), şiiri dünya haritasına açan bir kitaptır. Filistin'den Bosna'ya, Dersim'den Paris'e uzanan parçalar, haber dilinin soğukluğunu insan sesine çevirir. Kırık mermer, sığınak penceresi, çöpe atılmış çiçekler, kıtlık ve fabrika dili... Bütün bu ayrıntılar belgesel sükûnetiyle kurulur. Yapı tek bir "ben" in değil, şahitlik eden kolektifin sesidir.

İzi Kalsın (2011), fotoğrafla yan yana ilerleyen bir tanıklıktır. Fotoğrafın gösterdiğini şiir tamamlar; göstermediğine ses, koku, iç konuşma ekler. Emek, göç, yoksulluk ve kayıp temaları belgesel bir sakinlikle yürür. "İz", yalnız kişisel bir hatıra değil; ortak bir yara ve dayanıklılıktır, okura devredilen nöbetir.

Ses Devam Etmeli: Nöbet Bizde: Sennur Sezer, şiirde "kadın"ı bir özneye, "emek"i bir ses örgüsüne, "vicdan"ı bir eylem imkânına dönüştürür. Suya konuşur, çünkü hayatın akışını tutmak gerekir. Ekmekle, zeytinle, tuzla söze başlar; çünkü adalet önce sofranın kenarında eksilir. Kentin afişlerini tersyüz eder; çünkü hakikat çoğu zaman yüksek seslerde değil, küçük harflerde saklanır. Bedestenin terazisini, istasyonun bekleme salonunu, gülbezek pencerenin kırılğan ışığını tutar; çünkü tarih yalnız büyük anlatılarda değil, gündeliğin ince çatlaklarında yaşar.

Bugün Sennur Sezer'i okumak geçmişi anmak için değil, bugünün sesini daha doğru duymak içindir. Kadın emeğinin görünmezliği, göçün yorgunluğu, sınıfsal yarıkların derinliği ve bekleyen adalet hâlâ değişmedi. Bu yüzden Sennur Sezer'in sesi bir hatıra değil bir sorumluluktur. Genç şairlere bıraktığı asıl çağrı da budur: Şiir yalnız estetik bir alan değildir adaletin de dili olabilir.

Gecekondu'dan İzi Kalsın'a uzanan bu uzun hat bize yalnız bir şairi değil bir ülkenin belleğini nasıl tuttuğunu gösterir. Bu sesi çoğaltmak, korumak ve başkalarına taşımak gerekir.

Çünkü Sennur Sezer'in şiiri bitmedi. Nöbet hâlâ bizde.

Yanık Türkü

Canan Tümen

Şimdi oturup bir şiir yazsam diyorum; sana, bana, belki bize. Olmayacak duaya ben yine de âmin demek istiyorum. Rüzgâra fısıldadığım her kelimenin sana ulaşmayacağını bilsem de susmuyorum. Hem bakarsın ulaşır bazıları, gelir oturur yanına, belki yüreğine. Konar bir kelebek gibi. Nahif ve usul usuldur, bütün söylediklerim. Gittiğimiz yerleri dolaşır; geçtiğimiz yolları, taşıdığımız umutları, tepesinden seyrettiğimiz şehri... Hani izlerdik dumana tüten bacaları, islerin izinde kurardık hayallerimizi, köprüler yapıp düşümze ulaşacağız diyeydi tüm yeminlerimiz. Hayallerimiz neredeler şimdi?

Hani diyorum, bir ihtimal, bir ihtimal eskiyi getirebilir miyiz geri? Öyle bir gittin ki bakmadın ardına, bir kez olsun bakmadın. Asılı kaldı son bakışın ruhumda. Kırık, paramparça bıraktın beni. Neden alıyorum ki bu nefesi, seni göremedikten sonra bu gözlerimin gördüğünün ne kıymeti var. Gececek diyor halimi görenler, aşktan kim ölmüş diyorlar. Aşk değil kara sevdadan ölünür ama siz onları yürüyor, yaşıyor bilirsiniz. Kimse kimsenin içini bilmez, kimse kimsenin yüreğinin gizini hiç bilmez.

Tam tamına yirmi beş mevsim geçti senden bir haber almadan. Kış şimdi, nasılsın, üşüyor musun oralarda? Yoksa gittiğin yerde mevsim yaz mı şimdi? Adın gibi ipekti saçların, hala öyle mi? Örgülerini açıp rüzgâr doldururdun içine, unutmadın değil mi? Yoksa korktun mu sevgimden, neden bırakıp gittin beni...

Çiçekler açmış, dallar kurumuş, her yer pamuktan bir yorganla örtülmüş, güneş bir görünüp bir kaybolmuş, kuşlar gelmiş, kuşlar göçmüş, dökülmüş yapraklar, uzamış geceler, uzamış hasretler, kül tablası taşmış, yakılmış türküler, kitaplar bitirememiş yaza yaza... Sen yoksan ne yazar.

Bilmiyorum şu an nerede olduğunu. Her yerdesin; gri kaldırımlarda, sıcaklığı elimizi yakan simitlerin susamında, kuşların dilinde, kış ayazında, ağaçların nefesinde, yanık kibrit çöplerinde, bembeyaz bir kâğıtta, yanık şeker kokusunda, kedinin uykusunda, sokağın soluk duvarlarında, türkülerin notasında, bebeğin gülüşünde, daldaki meyvede, sudaki serinlikte, akşamın renginde, gecenin gizlediğinde, sabahın umudunda, balın renginde, çocuk oyunlarında, kazağımın ipliğinde, delinin gördüğünde, kahvenin huzurunda, yalanın hakikatinde...

Bir de bende, en çok da bende...

Canan Tümen

Halat

Serhan Pakdemir

Akşam denizin üzerine çökerken gökyüzü ağırlaşıyor. Işık yavaş yavaş geri çekildikçe su koyulaşıyor, kıyı sesini kısıyor. Bu saatte deniz konuşmaz; olanı olduğu yerde bırakır. Biraz açıkta küçük bir tekne duruyor. Ne yol alıyor ne de geri dönüyor. Sadece orada. Kalmanın kendisi gibi.

Babam o tekneyi buraya bağladığında çocuktum. Halatı kazığa dolarken elleri sakindi. Tuzla sertleşmiş, aceleyi sevmeyen ellerdi. “Deniz insanı unutmaz,” demişti, “ama insan denizi çabuk kaybeder.” Ardını getirmedi. Ben de sormadım. Bazı cümleler açıklama istemez; insan onları büyüdükçe anlar.

O günden sonra babam denize açılmadı. Tekne kaldı, halat kaldı, söz kaldı. Babam öldüğünde tekne hâlâ buradaydı. Halatı yosun tutmuş, lifleri sertleşmişti; tahtaları güneşte kararmıştı. Zaman sanki başka yerlere uğramış, burayı pas geçmişti.

Şimdi akşamın içinde durup ona bakıyorum. Su, küçük dalgalarla geçmişi yerinden oynatıyor ama dağıtmıyor. Babamın sesi yok artık. Yerine daha ağır bir şey var; sessizlik.

İnsan birini kaybedince sesini değil, ona ait sessizliği taşımayı öğreniyor.

Tekne boş. Ama bu boşluk hafif değil. İçinde çıkılmamış yolculuklar, ertelenmiş vedalar var. Kayıp her zaman gidenle ilgili değildir; çoğu zaman kalanla ilgilidir. Kıyıda durmak, eksilmiş bir hayatla yaşamayı kabul etmektir.

Karşı kıyı karanlık bir çizgi gibi uzanıyor. Orada babamın yarım kalan cümleleri duruyor; benim hiç kuramadıklarım. Güneş suya son kez değişiyor. Renkler çekiliyor, tekne gölgeye karışıyor. Halatı çözmekle dokunmadan bırakmak arasında kalıyorum. Bazı kayıplar telafi edilmez; sadece tanınır.

Elimi suya sokuyorum. Deniz soğuk, tanıdık. Halat gergin değil artık; alışmış. Tekne kıpırdamıyor bende. Akşam, kalanların sessizliğini olduğu yerde bırakıyor.

Ölümlerden Bir Ölüm

Ebruh Yılmaz

Sizin hiç anneniz öldü mü? Benim annem defalarca kez öldü. Henüz çocukken ayaklarımdaki çamur lekesiyle mutfağın o titizlikle ovulmuş beyaz fayanslarına bastığımda, omuzlarımdan tutup beni bir eşya gibi sarstığında öldü. Elindeki bezle yerleri değil de sanki varlığımı dünyadan silmek istercesine hırsla ovuşunda, o ağır terliğin sırtımda bıraktığı sızıda öldü.

Beni bir gazoz şişesi gibi görürdü. Hayatın tüm yükünü, hiçbir şeyden alamadığı hıncını, dindiremediği öfkesini bende biriktirir; beni oradan oraya fırlatıp sarsardı. İçimdeki basınç artar, çocuk ruhum genleşirdi. Sonra küçücük bir hatamda, o kapak açılır ve tüm öfkem dışarı fışkırırdı. Gözyaşlarım ve çığlıklarım ortalığa saçıldığında “Neden ağlıyorsun!” diye daha sert vurduğunda, o gazozun asidi gibi genzimi yakardı çaresizlik. O fışkıran çocukluk öfkemin içinde boğularak öldü annem.

İlk âşık olduğum çocukla sokağın köşesinde karşılaştığım o gün sadece iki kelime konuşmuştuk. Belki bir selam belki utangaç bir bahar gülümsemesi. Annemin balkonun paslı demirlerine asılı o keskin bakışlarını hissettiğimde hava buz kesmişti. Merdivenleri hisimle inişini, saçlarıma bir hınçla asıldığını hatırlıyorum. Beni mahallelinin, ilk aşkımın, tüm dünyanın gözü önünde yerlerde sürükleyerek eve soktuğunda kapıyı o sağır edici gürültüyle kapattığında öldü annem.

Aslında ona hak vermeye çalıştığım anlarda, onun da içindeki çocuğun nasıl katledildiğini görürdüm. Cahillik neydi sahiden? Sadece okuma yazma bilmemek mi? Annem kâğıt üzerindeki o harfleri hiçbir zaman birleştiremedi. Belki bir ismin yanına bir soy isim ekleyemedi. Ama asıl cahilliği bildiğini sandığı o tekdüze hayata hiçbir şey katmamasıydı.

Kendi annesinden ne gördüyse o sevgisizliği, o sertliği kutsal bir emanet gibi taşırdı. Sevmek onun lügatinde hiç yer almamış bir kelimeydi çünkü ona da öğretilmemişti. O da basit bir gazoz şişesi gibi oradan oraya savrulmuştu. Onun da kendi çocukluğunda kapağı açıldığında fışkıran tek şey öfkesiymiş. Kendi annesinin kopyası olmaktan öteye geçemediği, o miras kalan nefreti bana devrettiği her gün yeniden öldü annem.

Mutfakta yanlışlıkla kırdığım o çiçekli tabak için “Bereketsiz, elinin ayarı yok.” diye bağırıp, acımadan defalarca kez dövdüğünde öldü. Bir bayram sabahı yeni elbiseme bir parça çikolata lekesi bulaştı diye attığı o tokatta öldü. Hasta yatağında ateşler içinde sayıklarken baş ucumda bana bakmak yerine “Zaten işim başımdan aşkın bir de seninle mi uğraşacağım.” diyerek mutfakta kendine çay koyuşunun o vurdumduymaz şıkırtısında öldü. Saçımı bir kez olsun içtenlikle okşamadığı, bir kez olsun sarılıp öpmediği her gece, karanlık odamda onun üzerine kürek kürek toprak attığımda öldü annem.

Şimdi bu hastane koridorunda o bembeyaz ruhsuz ışıkların altında duruyorum. Genzimi yakan o keskin dezenfektan kokusu, çocukluğumun çamaşır suyu kokusuna karışıyor. Az önce bir hemşire yanıma geldi. Elinde şeffaf, ucuz bir plastik poşet. Sanki bir insanın tüm hayatı o poşete sığabilirmiş gibi “Tüm eşyaları” diye uzattı. İçinde omuzlarından hiç düşürmediği o eski yün şalı...

Bir de gözlerimin buğusundan okuyamadığım ama kaderini mühürleyen o kâğıt parçası: Ölüm Belgesi.

Ellerim istemsizce o şalını yüzeyine gidiyor; sert, nasırlaşmış, hayatı boyunca sadece vurmaya ve temizlemeyi bilmiş ellerinin dokusu var sanki üzerinde. Bu sefer zihnimde kurduğum bir oyun değildi bu. Kağıttaki o yazı hayatım boyunca yediğim tüm tokatlardan daha sert daha acı iniyor yüzüme. İnsan hayattayken bin kez kendi elleriyle gömdüğü birinin gerçek cesediyle karşılaştığında anlıyormuş ölümü. Bunca yıl biriktirdiğim tüm o öfkeli mezarlar şimdi tek bir mermer taşının altında mı susacak?

Sahi sizin hiç anneniz öldü mü?

Benim annem az önce son kez öldü. Yıllardır ruhumun en derin kuytularına gizli gizli gömdüğüm bu kadını; hangi toprağa hangi yüzle hangi sevilmemişlikle emanet edeyim? Şimdi nereye gömeceğim onu?

İsyan / Bilge

Tekin Okay

Ve bir gün şahlandığında o kızıl taylor,
Hep bir ağızdan içindeki isyanı kişneyecek,
Önünde duramayacak ne bir çit ne bir dağ;
Azgın bir akarsuyun yıktığı gibi yıkacak bentleri,
Özgürlük adına, çiğneyecek dört nala karanlıkları,
Işığa doğru, kararlı;
Kaybettiği zamanı yakalarcasına,
Erecek menzile...

Andy Warhol'dan Refik Anadol ve Ötesine

Çağdaş Cengiz Kadıkıran

Çağdaş Sanat konulu bu özel sayımızda, kavramın derinliğini inceleyelim. Kendi ismimi taşıması bir yana nedir bu çağdaş sanatın kerameti? Cevap, II. Dünya Savaşı sonrası dünyada yaşanan köklü toplumsal, ekonomik ve felsefi değişimlerin birleşimiyle hazırlanan sosyo-ekonomik altyapıda ve en önemlisi fikirde gizlidir. Çağdaş sanatlarda temel olarak, eserin ardındaki düşüncenin (konseptin) ortaya çıkan estetik formdan daha önemli olması esastır. Bu radikal görüşün temelleri, Fransız/Amerikalı sanatçı Marcel Duchamp'ın ters çevrilmiş bir pisuvarı "Çeşme" adıyla sergileyerek "ready-made" kavramını ortaya atmasıyla atılmıştır. Duchamp'ın bu öncü eylemi, sanatı teknik ustalıktan ayırıp, entelektüel bir eylem olarak tanımlamıştır.

Özellikle 1960'lardan sonra, modernizmin katı kurallarını yıkan sanatlar ortaya çıktı. Sanatın sadece güzel olmak zorunda olmadığını, aynı zamanda bir fikir, bir deneyim ya da bir eleştiri olabileceğini savundular. Amerika'da gelişen Soyut Dışavurumculuk hareketinde, Jackson Pollock'un aksiyon resmi ve Mark Rothko'nun renk alanı resimleri duygusal ve ruhani dışavurumu merkeze aldı. Ancak hemen ardından gelen Pop Art döneminde, Andy Warhol seri üretim ve çoğaltmayı kullanarak yüksek sanat ile popüler kültür arasındaki sınırı kaldırdı. Tüketim kültürünü ve kitle iletişimini merkeze alan Roy Lichtenstein gibi isimler de bu dönüşümü pekiştirdi.

Aynı yıllarda, sanatı tamamen zihinsel bir eylem olarak tanımlayan Joseph Kosuth'un Kavramsal Sanat'ı ve geometrik, tekrarlayan formları savunan Donald Judd'ın Minimalizmi doğdu. Bu akımlar, sanatın biricikliğini ve duygusal yükünü reddederek yeni bir sanat felsefesi inşa etti.

1970'ler ve 1980'ler, sanatın yönünü ve mecrasını köklü biçimde değiştiren sosyo-politik ve teknolojik gelişmelerin yaşandığı bir dönemdi. Postmodernizmin yükselişiyle birlikte, büyük anlatılar ve mutlak hakikat iddiaları sorgulanarak sanatta çoğulculuk ve melezleşme hâkim oldu. Bu dönemde, 1960'larda başlayan sivil haklar ve feminist hareketler kurumsallaştı. Feminist Sanat adı altında, kadın sanatçılar patriarkal sanat tarihini eleştirirken, Cindy Sherman gibi isimler fotoğrafı bir kimlik ve toplumsal cinsiyet sorgulama aracı olarak kullandı.

Teknolojik cephede, taşınabilir video teknolojisinin (VCR'lar) yaygınlaşması, sanata tuvalin ötesinde yeni bir mecra sundu. Nam June Paik video sanatının kurucusu olarak kabul edilirken, sanatçılar artık enstalasyon ve Performans Sanatı gibi, sanatçı bedeni ve eyleminin merkeze alındığı geçici, deneyim odaklı biçimlere yöneldi.

Bu dönemde Marina Abramović gibi sanatçılar, bedeni zorlayıcı performanslarıyla sanatın piyasada metalaşmasına tepki gösterdi. Türk sanatında ise Ömer Uluç ve Burhan Doğançay modernizmin ve popüler kültürün izlerini sürerken, Ayşe Erkmen mekân ve zamanı sorgulayan enstalasyonlarıyla; Kutluğ Ataman kimlik ve bellek temalı video çalışmalarıyla uluslararası alanda tanındı.

Edebiyat da bu dönüşümden nasibini aldı. Büyülü Gerçekçilik akımının öncüsü Gabriel García Márquez ve Isabel Allende, günlük hayatın içine doğüstü unsurları doğal bir şekilde yerleştirdi. Postmodernizmin zirvesinde yer alan Italo Calvino ve Jorge Luis Borges ise metinler arası göndermeler, labirentvari yapılar ve felsefi paradokslarla anlatının geleneksel yapısını sorguladı. Türk edebiyatında ise Adalet Ağaoğlu, aydınların çıkmazlarını çok katmanlı anlatı teknikleriyle işlerken, Latife Tekin yerel mitleri ve fantastiği harmanladı. Hasan Ali Toptaş ise dili deneysel bir yaklaşımla sorgulayan önemli bir figür oldu. Nobel ödüllü yazarımız Orhan Pamuk ise Doğu-Batı çatışması, hafıza ve resim sanatının roman içindeki yeri gibi evrensel temalarla küresel bir okuyucu kitlesine ulaştı.

1990'lar, İnternet'in halka açılması ve küreselleşmenin hızlanmasıyla sanatın coğrafyasını ve mecrasını kökten değiştirdi. İnternet Sanatı (Net Art) akımı doğarken, Damien Hirst gibi YBA (Genç İngiliz Sanatçılar) akımı, şok estetiği ve ticarileşmeyi harmanlayarak sanatın popüler kültürle olan ilişkisini dönüştürdü.

2000-2020 arasındaki yirmi yıl ise sosyal medyanın yayılmasıyla Post-İnternet Sanatı akımını zirveye taşıdı. 2001 sonrası yeni güvenlik kaygıları, 2008 Küresel Mali Krizi ve artan iklim krizi farkındalığı, sanatı politik aktivizm ve ekolojik sanat alanlarına yönlendirdi. Sürdürülebilirlik sanatsal malzemenin ve üretimin en önemli kaygısı haline geldi. Bu dönemde büyük veri ve algoritmalar, sanatçılar için yeni bir araç haline geldi.

2020 sonrası dönem, üretici yapay zekânın yükselişi ve NFT patlamasıyla sanatın en radikal değişimini yaşadı. Yapay zekâ, sanatçının ortak yaratıcısı haline geldi ve sanatın özgünlüğü üzerine felsefi tartışmaları tetikledi. NFT'ler ise dijital mülkiyet kavramını yeniden tanımlayarak sanatı, fiziksel mekân dışına taşıyan sanal ekonomileri yarattı. Metaverse kavramının popülerleşmesiyle, sanat eserleri tamamen sanal, sürükleyici deneyimlere dönüştü. Refik Anadol gibi sanatçılar, veri heykelleri ve yapay zekâ tablolarıyla bu akımın en önemli küresel temsilcileri oldu.

Edebiyatta ise hızlanan yaşam temposuyla mikro-hikâyeler ve melez türler öne çıkarken, geleneksel roman yapıları sorgulandı. Ancak tüm bu teknolojik ve yapısal değişimlere rağmen, sanatın odağı küresel çatışmalar, eşitlik, adalet ve iklim krizi gibi temel insani ve toplumsal konular olmaya devam edecektir.

Ancak mecra ve yapısal özelliklerden bağımsız olarak önümüzdeki süreçte sanatın toplumsal konulara vurgu yapacağı öngörülmüyor. İklim krizleri, çevre kirliliği, temiz suya ulaşım gibi toplumsal konular sanatçıların duyarlılığından nasibini alacak. Öne çıkan diğer kavramlar da kültürel çeşitlilik, savaş suçları, eşitlik, adalet, LGBTQ+ ve kadın hakları olacak.

Sürdürülebilir sanat konusuna özellikle değinmek isterim. Sürdürülebilir sanat, aynı zamanda Ekolojik Sanat veya Çevre Sanatı olarak da adlandırılır, sanatsal üretim pratiğinde çevresel, kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ilkelerini merkeze alan bir çağdaş sanat yaklaşımıdır. Bu sanat biçimi, sadece çevre temasını işlemekle kalmaz; aynı zamanda sanatın üretim biçimini ve malzeme döngüsünü de kökten sorgular.

Sürdürülebilir sanatın felsefesi üç temel alanda sorumluluk almayı hedefler. İlk ve en önemli alan çevresel sorumluluktur. Sanat eserlerinin üretiminde kullanılan malzemelerin çevresel ayak izini en aza indirmeyi amaçlar; bu da geri dönüştürülmüş, geri kazanılmış veya doğada çözünür malzemelerin kullanımını içerir. Bu yaklaşım, sanat stüdyolarının ve kurumlarının ürettiği atığı azaltmayı veya sıfırlamayı hedefler. Sanat, sadece eleştiri yapmakla kalmaz, aynı zamanda kirliliği restore etme veya iyileştirme amaçlı aktif projeler şeklinde de ortaya çıkabilir.

İkinci olarak, bu sanat anlayışı sosyal ve kültürel sorumluluğu içerir. Eserler, iklim değişikliği, kirlilik, türlerin tükenmesi ve temiz suya erişim gibi küresel ekolojik krizler hakkında halkı bilinçlendirmeyi hedefler. Genellikle izleyicinin katılımını gerektirir; böylece bireylerin çevre sorunlarına karşı kişisel sorumluluk almasını teşvik eder ve yerel ekosistemleri, geleneksel bilgi sistemlerini kapsayıcı bir dille ele alır. Üçüncüsü, ekonomik sürdürülebilirlik önemlidir.

Sanat eserlerinin tek kullanımlık olmaktan çıkıp, uzun süre varlığını sürdürebilir veya tamamen doğal döngüye geri dönebilir olması beklenir. Ayrıca üretim ve sergileme süreçlerinde düşük enerji tüketimine dikkat edilir.

Sürdürülebilir sanat, çeşitli biçimlerde kendini gösterir. Örneğin, doğrudan doğada, doğal malzemelerle yapılan ve zamanla doğanın döngüsüne teslim olan Arazi Sanatı (Land Art); hurda, plastik, cam gibi atık malzemeleri sanatsal bir değere dönüştüren Geri Kazanım Sanatı ve çevresel verileri görselleştirerek soyut verileri somut, duygusal deneyimlere çeviren Veri Görselleştirmesi. Temel amaç, sanatın estetik ve kavramsal gücünü kullanarak, insanları doğa ile yeniden bir araya getirmek ve ekolojik bir etik inşa etmeye yardımcı olmaktır.

Sürdürülebilirlik temasını işleyen ve ekolojik sanat alanında dünya çapında ün kazanmış etkili sanatçılar; Olafur Eliasson, Agnes Denes, El Anatsui ve Chris Jordan gibi isimlerdir.

Bu sanatçılar, eserlerinde çevresel sorunlara dikkat çekmek, doğal malzemeler kullanmak veya sanatsal üretimde sürdürülebilirlik ilkelerini uygulamakla tanınırlar. Örneğin, Olafur Eliasson büyük ölçekli enstalasyonlarında ışık ve su gibi doğal fenomenleri kullanarak izleyicinin çevre algısını yeniden şekillendirir ve "Ice Watch" serisiyle iklim krizinin somut sonuçlarını gözler önüne serer. Agnes Denes, arazi sanatını kullanarak, Manhattan'da bir buğday tarlası ekmek gibi aktif projelerle küresel açlık ve kentleşmeyi sorgulamıştır. Geri kazanım sanatının önemli bir figürü olan El Anatsui ise çöpe atılmış şişe kapaklarını sanatsal bir değere dönüştürerek küresel tüketim ve atık sorunlarına dikkat çekerken, Chris Jordan fotoğrafı kullanarak okyanuslardaki plastik kirliliğinin trajik boyutlarını belgeler. Bu sanatçılar, eserlerinin hem içeriği hem de kullandıkları malzemeler aracılığıyla sürdürülebilirliği çağdaş sanatın merkezine taşımaktadır. Bu alanda ülkemizden Pınar Yoldaş'ı ilgiyle takip ediyorum. Deniz Sağdıç da oldukça popüler.

Sürdürülebilir edebiyat ise eserlerinde ekolojik konulara, çevre krizine ve doğa ile insan ilişkisine odaklanan yazarlarla hayat bulur. Bu alanda uluslararası düzeyde öne çıkan isimlerden Margaret Atwood, özellikle İklim Kurmacası türündeki distopik eserleriyle biyolojik felaketler ve ekolojik yıkımın sonuçlarını derinlemesine işler. Richard Powers, Sarmaşık romanıyla insan dışı yaşamın ve gezegenin karmaşık ekolojik ilişkilerinin merkezini vurgular. Ursula K. Le Guin ise bilimkurgu ve fantezi türündeki eserlerinde sürekli olarak ekolojik denge ve kaynak yönetimi temalarını işlemiştir. Ayrıca, Wendell Berry gibi yazarlar, Doğa Yazımı geleneğini sürdürerek yerelliğin ve küçük ölçekli tarımın sürdürülebilirliğini savunur. Türk edebiyatında ise Yaşar Kemal, İnce Memed ve diğer eserlerinde Anadolu coğrafyasının güzelliğini ve doğanın sömürsüne karşı direnişi destansı bir dille anlatmıştır. Buket Uzuner Su ve Toprak gibi romanlarında doğal kaynakların tükenmesi ve iklim değişikliği gibi konulara ekolojik bir perspektiften yaklaşırken, Latife Tekin de Sevgili Arsız Ölüm gibi eserlerinde doğal yaşamın kültürel bellek üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu yazarlar, eserlerinin içeriği ve felsefesiyle, sürdürülebilir edebiyatın tematik derinliğini ve kültürel sorumluluğunu ortaya koymaktadır.

Sevgili Yaşar Kemal'den bir alıntı ile vedalaşıyorum:

"Dağlar, insanlar ve hatta ölüm bile yorulduysa, şimdi en güzel şiir, barıştır."

Tüylü Şapka

Neşe Snaet

At nallarının Arnavut kaldırma vuran sesini duyuyor. Atlar ilerledikçe tekerleğin at arabasını “tıngır mıngır” sallayışı eşlik ediyor seslere. Pencereye hızlıca gidiyor ama beklediği at arabası değil gelen. Saatine bakıyor, her zamankinden 5 dakika gecikti. Her sabah, bu saatlerde üst kattaki odaları düzenlemek için çıkıyor. Yatak çarşaflarını değiştirip şifonyerlerin tozunu alırken bir kulağı dışarda.

Gelse bir koşu aşağıya, mutfağa inip süt kabını kaptığı gibi arka kapıya gidecek. Endamına kurban olduğu sütçü, sütü doldururken, bir yandan da söylenecek: Evde bir sürü çocuk var. Süt yetiştiremiyoruz. Evin hanıma da pek sever güllacı, sütlacı.

Saatine tekrar bakıyor sekizi on geçiyor. Aynada üstüne çeki düzen veriyor. Dağılan birkaç tel saçını tepesinde topladığı sıkı topuzuna ekliyor. Sümbül’ün, yeşile çalan gözleri sabahları ışıl ışıl...

Şu önlüğü de çıkarsam ne olur, yok yok kalfadan iştirim azarı. Ya beni salep içmeye davet ederse; hani sahilde adadaki bütün gençlerin topladığı bi çay bahçesi var, oraya. Sümbül hanımcım benimle gelir misiniz? Oh evet, seve seve. Ama ama üzerime ne giyicem? Hanımın dolabından bir şeyler giysem, yokluğunu far etmez bile.

Kenarları oymalı ahşap dolabın kapağını açıyor. Renk renk elbiseler Sümbül’ün başını döndürüyor. İçlerinden mor çiçekleri olanı seçiyor. Aynada üzerine tuttuğunda, görünüşünden memnun gülümsüyor. Tekrar saatine bakıyor, dokuz olmuş bile. Kalfanın bağırın tiz sesi geliyor aşağıdan:

“Kız sümbül nerde kaldın? Bitirmedin mi hala yukarıları?”

Sümbül elindeki elbiseyi hızlıca dolaba yerleştirip merdivenlerden koşarak iniyor.

“Nerdesin kız, küçük bey kahvaltısında kaynamış süt istiyor.”

Gülsüm önlüğünü çekiştirerek, “Şey, gelmedi ki...”, kalfa tersliyor, “Kim gelmedi, kızım süt dolapta var ya, daha dün aldık.”

“Şey dün ben onla sütlaç yaptım”

“Hepsiyle mi??”

“Evet, hepsiyle.”

“Tüh Allah senin cezası vermesin, ne içircez şimdi küçük beye, hıh söyle hadi”

“Her sabah gelirdi ama gelmedi bu sabah.

Kesin hayvanlarından biri hastalandı, yoksa gelmemelik etmez!”

Sümbülü omuzundan iterek, “Hala sütçü diyor Allah’ım, git bahçeden portakal getir, portakal sıkalım küçük beye!”

Sümbül salına salına çıkıyor bahçeye. Güneş yükselmeye başlamış, meyve ağaçlarının arasından kendini gösteriyor. Sümbül, dün topladıkları meyve sepetini içeriye taşıyor söylene söylene; süt bi kere portakaldan daha sağlıklı...

...

Önlüğünün rengi sütle yarışacak kadar beyaz olan genç kadın, elinde süt dolu bakraçla mutfak kapısından içeriye giriyor. Kalfa, kahvaltı hazırlıklarına çoktan başlamış, fırından taze pişirdiği ekmeği çıkarıyor. “Hadi oyalanma, hemen kaynatmaya koy.”

Sümbül bakraca sımsıkı sarılmış, duymuyor kalfayı. Onun tiz sesiyle afallıyor, “Hey sana söylüyorum alık Sümbül!”

Bakracı itinayla yere koyuyor, “Şey, kalfacığım, bugün öğleden sonra biraz sahile inebilir miyim?”

Kalfanın Sümbül’e arkası dönük, yukarıdaki raflardan tabakları indiriyor, “Ne sahili kız! Dünya kadar işimiz var?”

“Şey kızlarla buluşcaz, hem ben bitirim tüm işleri o vakte kadar.” Kalfa arkasını dönüp baksa Gülsüm’ün bi işler çevirdiği anlayacak ama kalfanın işi başından aşkın; “tamam git ama çok oyalanma, rezil etme hanıma beni”

“Etmem abla etmem!”

Gülsüm’ün eteklerinde ziller çalıyor. Her bir şeyim tamam ama şapka?

Bütün güzel hanfendiler şapka takar bu adada. Öyle söylemiyor muydu küçük hanım? Sahile inerken Yorgo'nun dükkanına uğrayabilirim pekâlâ. Boy aynasında kendini biz kez daha yokluyor. Geçen ay aldığı rügan topuklu ayakkabıları geçiriyor ayağına. Köşkün hanımının elbisesi gözükmesin diye üstüne eski pardösüsünü geçiriyor. *Sahile doğru çıkarırım, tıktıştırırım çantama.*

Her sabah sıkı sıkı topuz yaptığı saçlarını salmış, kahverengi saçları omuzlarının üstüne düşüyor. Gün gelir lazım olur diye sakladığı kırmızı ruj çekinerek sürüyor dudaklarına. Her şey tamam da kırmızı ruj sanki onu ele verecekmış gibi mendilinin tersiyle siliveriyor.

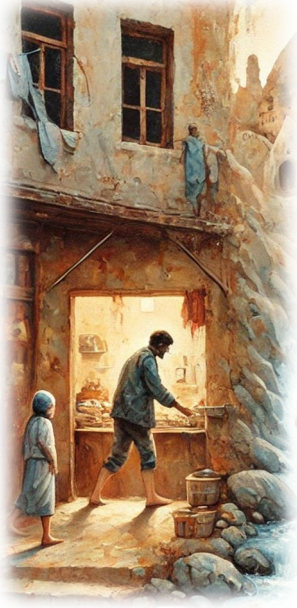
Sümbül mutfağın arka kapısından kimseye görünmeden hızlıca çıkıyor. Köşkten çıkıp sokağı geçince adımları yavaşlıyor. Topuklu ayakkabının Arnavut kaldırımında çıkardığı ses hoşuna gidiyor. Sahile doğru yürüdükçe sokaklar kalabalıklaşıyor. Şapkalı şık giyimli hanımları, takım elbiseli beyleri görüyor. Acaba o da böyle şık bir takım elbise giymiş midir? İlahi Sümbül! Sütçü önlüğüyle gelecek değil ya çay bahçesine. Yorgo'nun dükkanına kapıdaki çingırağın sesiyle giriyor. Vitrindeki şapkayı gösteriyor, elbette diyor Yorgo, denemek ister misiniz?

Şapka mor tüllerle kaplı ve sol üst köşesinde küçük bir tüy var. "Kıyafetinize pek yakıştı küçük hanımcığım." Sümbül etrafında dönüyor, şapkanın iki yanından tutup iyice inceliyor. Şimdi aynadaki yansıması ne kadar çok benziyor hanımına. Ama küçük bir farkla; onun şapkasının tülü sağ tarafta.

Cebindeki son kuruşu da şapkacı Yorgo'nun eline sayıyor Sümbül. Salep içecek parası dahi yok. Olsun diyor, o davet etti beni, bütün nazik beyfendiler gibi bana salep ısmarlar herhalde. Hafif bir meltem esiyor, Sümbül'ün eteklerini havalandırıyor, Sümbül şapkası uçmasın diye sıkı sıkıya tutuyor onu. Nasıl söylemişti küçük hanım, "Bütün güzel hanfendiler şapka takarlar bu adada." Yolun bitimde deniz, tüm ışıltısıyla Sümbül'ün gözlerini kamaştırıyor.

Nehirler Boyunca Adamlar Gördüm

Selcen Akkuş

Bir nehrin kıyısında dalgın oturmuş
Çıplak ayakları taşlara dayalı
Bir kadın olsa suya değer ayakları
Adamınsa yok bile elinde suya uzanan bir ağaç dalı
Adı Raşit. Kavuşturmuş kollarını birbirine
Yaslanmış omzunu kapısına dükkânın
Gelip geçene bakmakta
Peri Bacalarının eşiğinde
Dünya ona akmakta
Gitse mi kalsa mı bilemeden
Yetti mi doydu mu sezmeden
Karışmadan sulara
Boğazında kuruluk
Yoksunluk

Adı Besim. Almış kumandayı
eline

Gömülmüş rahatına yastıkların
Haberlere bakmakta
Zamanın eşiğinde
Üç oğlu yetismekte
Sevse mi konuşsa mı bilemeden
Büyüdü mü çocuklar sezmeden
Tanışmadan onlarla
Boğazında bir öfke

Yenildiğine

Adı Fikret. Uzanmış bir duvarın ucuna

Hayaliyle mesut boyaların
Fırçasını habire vurmakta
Tallinn'de bir sokağın eşiğinde
Kendini çizmekte
Dönse mi dursa mı bilemeden
Çağrıldığını sezmeden
Unutulmadan dünyada
Boğazında talan
İsyan

Mühürlü gözlerinde bir nehir akar boyuna
Kalbinden taşan sesini istemese de duyar
Devinir, silkinir, yok, aşamaz
Kadın olsa karışır nehirlerle
Adamsa elindeki dalı sulara atar

Babasının erken vedası ile Ufuk Sezer'in iç dünyasında kelimelerin dokunamadığı içsel yolculuğa çıktık...

1-Hayatınızın bu dönemine bir isim vermeniz gerekse, ne koyardınız?

- Kesinlikle Sessiz Derinlik derdim. Bu dönem yüksek sesle yaşanan bir değişimden çok, içimde yavaş yavaş genişleyen bir alan gibi...
- Söylenmeyenlerin, beklemenin ve anlamın derinleştiği; sakin ama çok güçlü bir süreç. Dışarıdan sessiz, içeriden her açıdan yoğun bir dönem. Belki de en önemlisi: insanın kendine en dürüst olduğu yer diyebilirim.

2- Kimsenin sizden beklemediği ama sizi en çok tanımlayan yönünüz hangisidir?

- Beni en çok tanımlayan yönüm, sessizce ve kararlı bir şekilde direnebilmemdir. Çoğu insan bunu beklemez; çünkü dışarıdan olumlu, uyumlu, eğlenceli ve sakin görünürüm. Ama içimde yaşadığım fırtınalar söz konusu olduğunda geri adım atmayan acele etmeden ya da vazgeçmeden ilerleyen bir kararlılık var. Gürültüyle, huzursuzlukla değil, süreklilikle var olan kendinden emin bir duruşun ifadesiyim.

3- Sustuklarınız mı sizi daha çok anlatıyor yoksa söyledikleriniz mi?

- Aslında beni hem sustuklarım hem de söylediklerim anlatıyor. Bu aralar tam olarak babamın ani kaybıyla beraber ikisinin arasında bir yerdeyim. Ne her şeyi içimde tutacak kadar kapalıyım ne de her duyguyu hemen kelimelere dökecek kadar aceleciyim.
- Söylediklerim artık gökyüzüne süzölmüş ve yerini bulmuş cümleler; sustuklarım ise henüz anlamını tamamlamamış alanlardır. Bu denge hali, beni artık en doğru şekilde tanımlayan yerdir. Sessizlikle sözü, mesafeyle yakınlığı aynı anda taşıdığım içsel bir dönemdeyim.

4- Geri dönüp kendinizle röportaj yapsaydınız, hangi soruyu sormaya cesaret edemezsiniz?

- Kendime dönüp bir röportaj yapsaydım, "Bu kadar güçlü görünmeye gerçekten mecbur muydun? "sorusunu sormaya cesaret edemezdim. Çünkü bu soru, yıllarca taşıdığım sorumlulukların ve susarak edebi olarak büyüttüğüm dayanıklılığın hesabını isterdi. Belki bazı konularda yükleri erken aldım, bazı duyguları da fazla olgunlukla yaşadım.

Güçlü olmak bir tercih miydi, yoksa hayatta kalmanın tek yolu mu...İşte buna kalbimin sesini dinleyerek dürüstçe bakmak isterdim.

5- Üretirken sizi ayakta tutan şey umut mu, inat mı yoksa yalnızlık mı?

- Beni ayakta tutan tek bir şey değil; umut, inat ve yalnızlık birbirine karışıyor. Umut, devam edebilme ihtimalini kulağıma fısıldıyor.
- İnat, zorlandığım yerlerde vazgeçmememi sağlıyor.
- Yalnızlık ise; üretimin sessiz alanını açıyor. Kendimle en net temas ettiğim yer orası oluyor. Sanırım üretim tam da bu üç ayrılmaz halin kesiştiği yeri mümkün kılıyor. Umutla ileri bakıp, inatla bıkmadan tutunup yalnızlıkla istemeden derinleşiyorum. İmgeler doğru yerlere damlıyor diyebilirim.

6- İnsanlar sizi yanlış anladığında içinizde ilk ne kırılıyor?

- İnsanlar beni yanlış anladığında içimde ilk kırılan şey niyetimin görülmemesi oluyor. Söylenen sözden çok, o sözün arkasındaki iyi niyetimin fark edilmemesi beni incitiyor. Çünkü ben çoğu zaman kendimi anlatmaktan çok, doğru yerden anlaşılmaya daha çok önem veriyorum. Yanlış anlaşıldığımda kırılan şey egom değil; kurmaya çalıştığım bağın incinmesindeki duygudur.

7-Bugüne kadar sizi en çok dönüştüren cümle neydi, kim söylemiştir?

- Beni en çok dönüştüren cümle “Herkes yetmek zorunda değilsin” oldu. Bunu yüksek sesle söylenmiş bir öğüt olarak değil, zaman içinde hayatın kendisi her dakika fısıldadı. Herkesi memnun etmeye çalışmanın beni ne kadar yorduğunu fark ettiğim anda bu cümle içime yerleşmiştir.

O günden sonra sınırlarım netleşti; yüklerim hafifledi ve kendi özgür alanımı savunmayı öğrendim diyebilirim.

8- Eğer yaptıklarınız bir iz bırakacaksa, bu iz nerede kalsın isterdiniz: insanlarda mı mekanlarda mı?

• İzimin insanlarda kalmasını isterdim. Mekanlar zamanla değişir, silinir ya da başka anlamlara bürünür; ama bir insanda bırakılan his, beklenmedik bir anda tekrar hatırlanır. Belki bir cümlede, belki bir cesaretle, belki de yalnız olmadığını fark ettiği bir andır. Yaptıklarımın, birinin yolunu az da olsa aydınlatması, umutla renklenmesi benim için en kalıcı iz olurdu. Adeta sonsuzluğın vurgulanmasıdır.

9- Kendinizle barışamadığınız bir yanınız hala var mı?

• Yokmuş gibi. Küs olduğum yanlarım bile artık beni yarım bırakmıyor. Zamanla hepsini aynı masaya oturttum; susarak, acele etmeden ve kendimi eksiltmeden...

10- Bu röportaj yıllar sonra tekrar okunduğunda, okuyanın sizden ne hissetmesini isterdiniz?

• Bu röportaj yıllar sonra tekrar okunduğunda, okuyanın yalnız olmadığını hissetmesini isterdim. Cümlelerimden çok halim kalsın isterim; acele etmeden yaşayan, kırıldığı yerleri artık saklamayan ama onlara tutunmayan biri...

Eğer bir yerde durup nefes aldırıyorsa, tamamdır diyebilmenin özgürlüğüdür. İşaret dediğim şey de tam olarak budur. Son olarak; bu sorularla düşünmeme ve okuyucularıma beni tekrardan buluşturduğunuz için çok teşekkür ederim. Kendime dürüstçe bakabildiğim, kelimelerin gücü sayesinde acele etmediğim bir yolculuktu. Okuyana da sorana da bu röportaj çok iyi gelsin diyerek noktayı koyuyorum.

Sevgilerimle

Ufuk Sezer

Karikatür Sanatı Nedir?

Hasan Ali Çölük

Karikatür, değindiği mevzuları mizahi ve eleştirel bir üslupla ele alarak insanlara anlatan bir çizim şeklidir. Bir nevi resimlerin mana kazanmış halidir. Karikatür sözcüğü dilimize Fransızcadan geçmiştir. Tarihin bilinen ilk karikatürleri Leonardo da Vinci tarafından kaleme alınmıştır. Ayrıca Gian Lorenzo Bernini karikatür sanatının yapı taşlarından biri olmuştur. Bu sanat İtalya ve Fransa'da ortaya çıkarak büyüme kaydetmiştir.

Karikatür Sanatının Özellikleri Nelerdir?

Karikatür sanatı, insanların dünyayı görme ve anlama şeklini değiştiren önemli bir sanat türüdür. Yüzyıllar boyunca gelişen karikatür sanatı, günümüzde hala popülerliğini korumaktadır ve sosyal, kültürel ve politik meseleleri ele almak için yaygın bir araç olarak kullanılmaktadır. İşte karikatürün özellikleri:

- Bir sanat türüdür.
- Çizim ve çizgi sanatı kategorisine girer.
- Siyah beyaz veya renkli yapılabilir.
- Karikatürde ince dokunuşlar olabilir.
- Karikatürlerde küfür, hakaret ve kaba konuşmalara yer verilmemelidir.
- Kısa ve öz fikirler resimlere yansıtılır.
- Mizah yeteneği konuşturulur.
- İğneleyici mesajlar verilir.
- Karikatür çizerken tarafsız ve özgün bir şekilde yapmak gereklidir.
- Hem güldürür hem de abartılıdır.

- Düşündürücü mesajlar verir.
- Karikatürde olayın bütün ayrıntıları resmedilmez sadece öne çıkan olaylar ele alınır.
- Karikatür, günlük hayatta gördüğümüz veya yaşadığımız olayları mizahi bir dille anlatan bir sanat dalıdır. İşte bu sanat dalının çeşitleri;

1. Politik Karikatür

- Politik olaylar, liderler veya siyasi partiler hakkında yapılan karikatürlerdir. Bu tür karikatürler, genellikle eleştirel ve mizahi bir dille yapılmaktadır. Politik karikatürler, toplumsal ve siyasal konular hakkında farkındalık yaratmak ve insanları düşündürmek amacıyla kullanılmaktadır.

2. Mizah Karikatürü

- Günlük hayatta yaşanan olayları, durumları veya ilişkileri mizahi bir şekilde ele alan karikatürlerdir. Bu tür karikatürler, genellikle güldürmek amacıyla yapılmaktadır ve okuyuculara keyifli bir okuma deneyimi sunmaktadır.

3. Karakter Karikatürü

- Karakterlerin fiziksel özelliklerini ve davranışlarını vurgulayan karikatürlerdir. Bu tür karikatürler, genellikle çizgi filmlerde veya animasyon filmlerinde kullanılan karakterleri anlatmak amacıyla yapılır.

4. Sosyal Karikatür

- Sosyal olaylar veya toplumsal sorunlar hakkında yapılan karikatürlerdir. Bu tür karikatürler, genellikle toplumda yer alan yanlış davranışları eleştirmek ve toplumun bilinçlenmesine yardımcı olmak amacıyla yapılır.

5. Spor Karikatürü

- Spor olayları ve sporcular hakkında yapılan karikatürlerdir. Bu tür karikatürler, genellikle spor olayları hakkında espri yapmak, sporcuların özelliklerini vurgulamak veya spora ilgi çekmek amacıyla kullanılır.

6. Karikatür Strips

- Günlük gazetelerde veya dergilerde yayınlanan kısa karikatür serileridir. Bu tür karikatürler, genellikle 3-4 resimden oluşan kısa bir hikâyeyi anlatır ve okuyuculara keyifli bir okuma deneyimi sunar.

Karikatür Sanatının Tanımı ve Tarihi

- Karikatür, güncel olaylar ve insanların özelliklerini çizgi yoluyla ifade etme sanatıdır. Bu sanat türü, güncel meseleleri eleştirel bir şekilde ele almak için kullanılabilir ve zaman zaman politik veya sosyal mesajlar ile harmanlanabilir. Karikatürler, çoğunlukla basılı yayınlar, dergiler, gazeteler, kitaplar ve internet siteleri gibi medya araçları yoluyla yayınlanır.

- Karikatürün kökenleri, Orta Çağ'a kadar uzanmaktadır. Ancak, modern anlamda karikatür 18. yüzyılda İngiltere'de geliştirildi. İlk karikatürler, halk arasında popüler olan güncel konuları ele alıyordu ve genellikle siyasi mesajlar içeriyordu. 19. yüzyılın ortalarına doğru, karikatürler, basılı yayınlar aracılığıyla daha geniş bir kitleye ulaşmaya başladı ve bu, karikatür sanatının popülaritesini artırdı.
- 20. yüzyılın başlarında, karikatür sanatı, resim ve illüstrasyon tekniklerindeki gelişmeler sayesinde yeni bir boyut kazandı. Karikatürler hem siyasi hem de eğlence amaçlı yayınlar için kullanılmaya devam etti. Dünya savaşları döneminde, karikatürler, propaganda aracı olarak da kullanıldı.

Türkiye'de Karikatür

Karikatür sanatı Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında mecmuaların geniş yayılmasıyla büyümeye başlamıştır. Bilhassa basım alanındaki teknolojik gelişmeler karikatür sanatına olumlu yönde etki göstermiştir. O dönemin karikatüristleri arasında; Opçandassis, Santr, Nişan Berberyan ve Ali Fuat Bey'i sayabiliriz. Bu devirde Osmanlı içinde yaşayan Ermeniler karikatür sanatını takip ederek çalışmalar yapmışlardır. Devamında ise Cemil Cem, Sedat Nuri İleri, Mehmet Baha, Münir Osman gibi isimler karikatür sanatında başarılı işler yapmışlardır.

Cumhuriyet Döneminde Karikatür Sanatı

Cumhuriyet döneminde karikatür çiziminde sadeleşme hızla yaygınlaşmıştır. Detaylar göz ardı edilmeye başlanmıştır. Karikatürün içinde yazıyla verilen mesajlar okuyucuların bu alana ilgisini daha da arttırmıştır. 1940'lı yılların sonlarına kadar devam eden bu süreçte karikatür sergileri ve albümleri oluşturulmuştur. Cemal Nadir Güler, Münif Fehim Özarman, Ramiz Gökçe, Salih Erimez gibi isimler dönemin bu alandaki liderleri olmuşlardır. Dönemin diğer bir karikatüristi Selma Emiroğlu ilk kadın karikatüristimiz olarak tanınır.

Günümüzde Karikatür

Şu anda ülkemizde en yaygın sanatlardan biri karikatürdür. Bugün karikatür, kendisini daha da geliştirmiş, her yerde takip edilen, beğenilen bir sanat alanına dönüşmüştür. Hemen hemen her konuda karikatür çizilebilir. Ancak yaygın olarak siyasi, sosyal ve spor gibi alanlardan esinlenerek oluşturulan karikatürler daha çok ilgi görmektedir. Birçok insanın ilgi odağına dönüşen karikatür alanında sergiler açılmakta ve müsabakalar tertip edilmektedir.

Ayrıca, gazete ve dergilerde karikatür sayfaları daha çok yer almaya ve ilgi görmeye başlamıştır. Günümüz karikatürcülüğünün önde gelenleri; Umut Sarıkaya, Yiğit Özgür, Selçuk Erdem, Behiç Ak, Abdülkadir Elçioğlu, Ersin Karabulut gibi usta isimlerdir.

Karikatürler neden önemlidir?

Karikatürler, toplumsal meseleleri ele almanın ve eleştirinin yanı sıra, mizah yoluyla insanları güldürmenin bir yolu olarak da önemlidir. Ayrıca, karikatürler, yaratıcılığı teşvik eden ve insanların düşüncelerini sağlayan bir sanat formu olarak da kabul edilir. Karikatürler ayrıca, siyasi liderlerin, ünlülerin veya diğer toplum liderlerinin eleştirisini yaparak, toplumda açık fikirli tartışmalara katkıda bulunabilir.

Karikatür çizmek için özel bir yetenek gerekli midir?

Karikatür çizmek için özel bir yetenek gerekli olabilir, ancak herkes tarafından öğrenilebilir. Karikatür çizmek için gerekli olan temel şey, gözlem yapma ve detayları seçme yeteneğidir. Ayrıca, birçok karikatür çizeri, karakterlerini veya konularını ele alırken mizahi bir yaklaşım kullanır.

Karikatür çizeri nasıl olunur?

Karikatür çizmeyi öğrenmek isteyenler, çeşitli kaynaklardan yararlanabilirler. Bunlar arasında, karikatür dersleri veya atölyeleri, çeşitli çizim kitapları veya internet üzerindeki kaynaklar sayılabilir. Ayrıca, karikatür çizmek için iyi bir yol, diğer karikatür çizerlerinin işlerini incelemektir.

Sanat ve Karikatür Eleştirisi Önemli Mi?

Sanat disiplinleri arasında üzerine en az yazı yazılan sanat dalı karikatür olsa gerek. Karikatür bu anlamda biraz 'üvey evlat' pozisyonunda kalıyor gibi. Sanatın huysuz ve ele-avuca sığmayan çocuğu olması, hakkında yazılar yazılmaması anlamına gelmez.

Herhangi bir sanat dalı üzerine yazı yazmaktan kasıt, başta o sanatın içinde emek verenler olmak üzere sanatsal aktivitelerin her aşaması takip edilerek hakkında yapıcı eleştiri yazıları yazmak demektir.

Eleştiri geleneği sanatın çok eski yıllarından süregelse de özellikle resim ve sinema sanatında daha uzun soluklu eleştiri kültürüne rastlıyoruz.

Resim sanatında geçmişten gelen ve sadece sanat eleştirmenliği yapan yetkin kişilere de rastlıyoruz.

Türkiye'de karikatür sanatına, geçmiş ve yakın tarihi açısından katkı koyan, belgelerle bellek oluşturan ustalar oldu. Devamının gelmesi gerekiyor.

Yıllarını karikatür sanatına vermiş, günümüzde aktif olarak çizen karikatürcüler, başta kendi deneyimleri olmak üzere karikatürle ilgili çok şey yazabileceklerini tahmin ediyorum.

Bu konuda çekinmeden rahat ve objektif olmaları en önemli kuraldır. Amaç sanata katkı olacağından bu kuralların uygulanmasında bir problem olacağını da düşünmüyorum.

Anlaşılmanın Parçacıkları

Rümeysa Beris Dost

Beni anlamadın...

Dinledin.

Sadece... ama sadece dinledin.

Anlamak mı istemedin?

Anlamadın mı?

Bilmiyorum.

Hissettiklerim kadar bağırabilseydim, belki anlardın.

Gözlerini gözlerime değdirdin, umutlandım.

Ama... duymadın.

Her umudumda biraz daha yok oldum gözlerinde.

Ve sonra... kalbinde.

Duymadın.

Oysa her göz bebeğin, göz bebeğime baktığında

Bir kez olsun anlaşılmanın parçacıklarını görmek istedim.

Yardım istedim.

Anlamadın.

Beni anlayamayışınla,

Her saniye biraz daha beni kendimden eksilttin.

Kahveden Önce

Semra Üstün

Perdenin arasından sızan gün ışığı masaya vuruyordu. Tatlı bir rüzgâr yayılıyordu odanın içine. Bir o yana bir bu yana koşturuyordu Sima, içi kıpır kıpır. Paris'ten aldığı gümüş çatal bıçak takımını parlatmış, kenara kutusuyla ayırmıştı, masada yerini almak üzere. Yeşil keten örtüyü mü sermeliydi yoksa mavi jakarlı olanı mı? Bir türlü karar veremiyordu. "O piti piti" diye mırıldanarak saymaya başladı ve parmağı yeşili gösterse de yine de mavi olanı alıverdi.

Arka fonda *Ticket to the Rome* çalışıyordu; zira Sima başka hiçbir parçaya şans vermemişti. Sofrasını özenle kurdu. Amsterdam seyahatinde, otelin altındaki Blue Blanc dükkânından aldığı mavi kuş desenli beyaz peçeteler masadaki yerini aldı. Mor sümbülden oluşan buketi de masanın tam ortasına yerleştirerek son dokunuşu yapmıştı işte. Bir adım geri çekilip masanın son hâline baktı. İçten bir beğeniyle gülümsedi.

Her şey istediği gibiydi. Misafirlerine unutulmaz bir akşam yaşatmak istediğinden her detayına ayrı özen gösteriyordu. Burası hazır olduğuna göre artık mutfağa geçebilirdi. Davetli arkadaşları birbirinden farklı zevklere sahipti.

Bu yüzden hepsinin damak tadına hitap edebilecek bir menü hazırlamıştı. Mutfaktan enfes kokular yükseliyordu. Akşam olup her yemek özenle servis tabaklarına yerleştirildiğinde, ziyafet sofrası da artık hazır. Uçuş uçuş sarı şifon elbisesiyle göz alıcı görünüyordu. Mumlarını yaktı ve çalan zilin sesiyle kapıya doğru yöneldi.

Aslında üst üste ve ısrarla çalan zilden kimin geldiğini tahmin edebiliyordu. Bu kadar sabırsız ve heyecanlı bir arkadaşı daha yoktu zaten. Rengârenk elbisesi, iki yandan örülmüş saçları ve gökkuşağı desenli minik çantasıyla gelen gerçekten oydu. Kapıda duran kadın otuzlu yaşlarında olmasına rağmen on yaşında bir kız çocuğu kadar enerjik ve kıpır kıpırdı.

“Ben geldim!” diye neredeyse şarkı söyleyerek hopluya zıplaya içeri girdi. Çantasını bir koltuğa fırlatıp, büyümüş gözlerle masaya doğru yürüdü.

“Burası masal gibi olmuş. Çiçekler gerçek mi, kokuyor mu? Aman Allah’ım, tatlıya dayanmam. Herkes gelmeden bir tane yiyebilirim, değil mi?”

Nefes almadan konuşuyordu. Art arda sorduğu soruların cevabını beklemeden hemen çilekli bir tatlı kaptı ve kaşıklamaya başladı. Dudağının bir kenarı, lunaparkta pamuk şeker yemiş bir miniğin elleri gibi pembeye bulanmıştı. Peçete kullanmadan ağzını sildi ve uslu olması gerektiğini hatırlayarak masadaki yerini aldı. Sima, onun tatlıyı mideye indirirken çıkardığı şapırtılara hem güldü hem de masanın düzeni için endişelenmeye başladı içten içe. Diğer misafirler geldiğinde acaba sakin durabilecek miydi?

Zilin çalmasıyla kapıya doğru yönelen Sima, dışarıdan konuşma sesleri duydu.

“Hayır, öyle sandığın gibi kolay yenebileceğim bir korku değil,” dedi sesi ağlamaklı olan arkadaşı. Yanındaki göğsünü germiş, dimdik duruyordu. Arkadaşının ufacık bir kediden bu denli korkmasını çok saçma buluyordu. Sima kapıyı açtığında hâlâ tartışıyorlardı.

“Apartmanın kapısının önünde kendi hâlinde yatan bir kedi yüzünden on dakika oyalandığımıza inanmıyorum. Yanından geçip gidebilecekken, benim onu korkutup kaçırmamı istiyorsun. Sadece bir kedi ama, hadi abartmayı bırak!”

Korkan arkadaşı geri çekilmiş, gözleri sokaktaki kediyi tarıyordu hâlâ. Didişen ikiliyi içeri davet ederek araya girdi Sima. Kendinden emin arkadaşı hızlı adımlarla masaya doğru ilerledi, sandalyesini çekip oturdu ve etrafına bakarak başını salladı.

“Her şey harika görünüyor Simacığım, tam senden beklediğim gibi, ellerine sağlık.”

Masası hakkında övgü aldığı için yüzüne gururla karışık bir tebessüm oturan Sima, korkmuş arkadaşına dönünce hâlâ kapının önünde beklediğini fark edip onun için endişelendi. Oturacağı sandalyeyi gösterip biraz gevşemesini istedi. Titrek elleriyle sandalyesini çeken arkadaşı, diğerleriyle göz göze geldiğinde biraz rahatladı.

İçeri girerken kapıyı kapatmayı unutmuş olmalı ki bu defa zil sesi duyulmamış olmasına rağmen yanlarında bir arkadaşı daha belirdi.

Bu, ağır adımlarla yürüyen, yüzünde yaşanmışlıkların derin izlerini taşıyan, sade ama şık giyimli, sakin arkadaşı Bilge'ydi. Masaya oturmadan önce her zamanki güven veren tebessümüyle herkesi selamladı, etrafı süzdü, masayı inceledi ve nereye oturacağını hiç acele etmeden seçti. Onun varlığıyla ortama bir dinginlik yayıldı adeta. Sandalyesine yerleştiğinde arkasından gelen bir gölge daha kapıdan içeri süzüldü. Gelen misafiri görmekten pek hoşlanmadıkları belli oluyordu. Zaten çok da bir araya gelmezlerdi. Ne diye bu akşam onu da davet etmişti ki Sima? Belli ki hiç kimse eksik kalmasın istemişti.

Tepeden tırnağa siyah giyimli, keskin parfüm kokusu ve dudaklarının kenarındaki küçümseyici kıvrımla kimseyle göz göze gelmeyen bir kadındı. Bu davetin en az bekleneni olduğunun farkındaydı ama oradaydı işte. Böyle ara ara görünür, kaybolurdu zaten. Bilge'nin yanındaki sandalyeye geçtiğinde onun varlığıyla bakışları da yumuşamıştı sanki.

Sima masanın başında kendi için ayırdığı sandalyeye oturdu. "Bir şey eksik masada," dedi biri. Sima hemen cevap vermedi. Tabaklara, bardaklara, ekmek sepetine baktı.

"Hayır," dedi sonra, "eksik olan bir şey yok. Ama bir fazlamız var." "Ne gibi?" diye sordu bir başkası. Sima omuz silkerek, "Ben," dedi. "Ne yazık ki ben." Kısa bir sessizlik oldu.

"Sen olmasan bu masa kurulamaz, biz toplanamazdık ki," dedi diğer arkadaşı. Sima başını salladı. "Bizi taşıdığından mı bahsediyorsun?" diye sordu siyah giyimli olan. "Hayır," dedi.

Sima. "Bu masadaki çarpışmadan uzaklaştıkça kendime yaklaşacağımı hissediyorum." Bilge çatalını masaya bıraktı ve "Geç fark ettin," dedi gülümseyerek.

Bütün gece süren bu mahkemenin sonunda Sima derin bir nefes aldı. Masadaki tüm yankıların tek bir gölgede birleşip kendi içinde buluştuğunu hissetti. Parçalar çatışmaktan vazgeçmişçesine bir bütünü tamamlıyordu.

Sönmeğe üzere olan mumlar titrek ellerle veda eden sevgili gibiydi. Tatlıdaki vanilya kokusu odada usulca dolaşıyordu. Sessizlik, bir huzur şarkısı gibi yankılanıyordu duvarlarda. Masada tek başına oturan Sima, yavaşça elini fincana doğru uzattı, kahve dolu fincanı alıp gözlerini kapattı.

"Şimdi," dedi kendi kendine ve hafifçe gülümseyerek, "bir kahveyi hak ettim."

Belki Tanırsın Beni-Tanırsan Kendini

Erkan Eren

Unutmadım nasıl bakardın
Yaprak yeşili akardın gözlerimin dibine
Köprüden atlar gibi gözü önünde herkesin
Suskun yakarışımdın sen benim.

Soluksuz ve yankısız yanımla
Her sokağın ıssızlığında bir yabancıydım
Andıkça daha bir dayanılmaz olurdu sızım
Yine de hatırlardım, bana nasıl baktığını...

Gün geçti, sonra ay ve yıl...
Eksilirken dünya sığındığımdın, bir hayale.
Kuşları görürdüm öterken yanı başımda,
Üzülsem mi? hatırlardım bana nasıl
baktığını

En acısı kanayan bu derdin
Bir ben şahidiydim! ne çektiğini bilen

kendine.

Sen bilmezdin akşamın bana nasıl geldiğini,
İlk doğumunda güneşin nasıl da canımı yaktığını,
Yine hatırlardım nasıl baktığını...
Şimdi uykularımı gece değil,
Gündüzün sarhoş yorgunluğunda uyuyorum, yalnızım.
Ve... sana açılan gözümde uçsuz rüyaların
Hatırlarım bana nasıl baktığını...
Asla uyanmamalı saadetten rüyalarımda,
Hiç olmazsa burada,
Belki tanırsın beni!

Belki
Tanırsın
Beni...

Tanırsan Kendini
Ağırdan almayı
Her şeyi, sonra kendini
Paslanan kapıları çıkarken aniden meydana
Eskiye bir zamanın
Çıplak gözlerinde kabaran yüreği geçmişin
ki hüzdür hep uğrayan yalnızlığına
Ve aklına hiç gelmeyen
Uzak ufuklardan yolunu daima gözlediğin
Gizden özlemlerin
Haber alınamayan
Ve gözyaşından süren kendi izlerini
Tarihin karanlık göğünden cesetler
dökülmekteyken

Kanayan yaşanmışlıklardan
ki uçurumlarda gizlenen tek sen kalansın geriye
Tanırsan kendini
Bir ömre ne sığdırabilirsen
Acılardan gelen, bir türlü geçmeyen
Ve ufak anlardan ibaret kırılıp dökülen sevinçler
Geçmişten bugüne
Şimdi bak!
Gelen misin, giden misin?
Bitmeyen dünya sürgününe
Tanırsan kendini...

Sahneden İnceki Gerçeklik; Aslı'dan Seren'e...

Derya Uygun Can

Seren Dalga, yıllardır tiyatro dünyasının en parlak isimlerinden biriydi. Adı afişlerde yer aldığı zaman biletlere günler önceden tükenir, oyun bittiğinde sahnenin ışıkları sönene kadar alkışlar kesilmezdi. İzleyiciler onu izlemeye doyamazdı. Sadece karakterlere dönüşmekle kalmaz, onların içini dışarı çıkarırdı.

Çokça oyunda rol almıştı. Ana karakterleri, karşıt karakterleri, yan karakterleri ve temsil karakterleri taşıdığı sahnede bilmem kaç defa. Ama o akşam oynadığı rol, kariyerinde çok sevdiği rollerden biriydi:

“Aslı”.

Kendi içine kapanmış, toplumun sessiz bıraktığı bir kadının hikâyesi... Seren bu rolü seçtiğinde, “Bu karakter çok gerçek. İnsanları rahatsız edecek kadar gerçek,” demişti.

Sahne Arkası: Kuliste Hazırlık

Kuliste, sahneye çıkmadan birkaç dakika önce aynanın karşısına geçti. Makyajı sade, saçları dağınık bir zarafetle toplanmıştı. Aslı'nın kırılmasını yüzüne yerleştiren hafif bir gölge vardı. Kostüm tasarımcısı yaklaşmış, omzundaki ince kumaşı düzelterek sormuştu:

“Hazır mısın?”

Seren aynadaki gözlerine baktı. Rolünü seviyordu, rol onu seviyor muydu bilmiyordu. Sonra “Hazırım,” dedi yumuşak bir gülümsemeyle.

Sahne arkasında beklerken salonun uğultusu kulaklarına geldi. İnsanların fısıltıları, program yapraklarının hışırtısı, uzak bir yerden gelen boğuk bir öksürük... Bu sesler onun için hep aynı şeyi ifade ederdi:

Gerçekten canlı olduğuna dair en net kanıt.

Işık tasarımcısı kulaklıktan “Başlıyoruz,” diye fısıldadı.

Perde yavaşça açılırken Seren derin bir nefes aldı ve ardından Aslı'nın içine doğru süzüldü.

Perde Açılıyor: Sahnedeki Güç

Oyun, küçük bir odada geçiyordu. Bir sandalye, bir masa, soluk bir pencere...

Minimalist bir tasarım. Seyirci gözünü Seren'den ayıramıyordu çünkü oda ne kadar sade olursa olsun, sahnedeki kadın o kadar doluydu ki...

Aslı ilk monoloğuna başladığında salon derin bir sessizliğe büründü. Seren her cümleyi incelikle taşıyordu; kelimeleri seçerek değil, yaşıyormuş gibi söylüyordu. Sanki karakterin içinden geçen her duygu, onun nefesinden dışarı süzülüyordu.

Provalarda bu sahneyi hep kontrollü oynamıştı. Ama bu gece farklı bir ateş vardı içinde. Sahnede duruşu biraz daha dik, sesi biraz daha tok, bakışları biraz daha uzundu.

Hatta yönetmenin bile şaşırdığı bir şey yaptı: Monoloğun ortasında, metne bağlı kalmak yerine seyirciye doğru bir adım ileri çıktı.

Salonun üzerine yumuşak bir ışık dökülmüşken, Seren öyle bir cümle kurdu ki bu metinde yoktu ama kimse oyuna aykırı olduğunu fark etmedi:

“Bazen insanlar bir evin içindeki duvarların ne kadar konuştuğunu bilmez. Sadece dışarıdan bakarlar. İçerideki sesleri duymazlar.”

Bu cümlenin ardından bir uğultu yayıldı salona. Sonra birisi burnunu çekti. Bir diğeri kollarını göğsünde sıkıca kavuşturdu.

Sonra devam etti, derinlerdeki tüm duygusu ile, ama hâlâ Aslı'nın tonuyla:

“Bir kadın susarak da bağırabilir. Kısık bir nefesle de anlatabilir.

Ama susmayı anlamak için önce dinlemeyi bilmek gerekir.”

Seyircinin nefesi kesilmişti.

O ise oyunu öyle bir yoğunlukla sürdürdü ki sahnenin sınırları genişledi, oda daraldı, varlığı büyüdü. Perde kapandığında bir anlık bir sessizlik oldu.

Sonra alkış koptu. Bir alkış değil, bir dalga sanki... Salon ayağa kalktı.

Sahne Sonrası

Kulise geçtiğinde yönetmen koşarak yanına geldi;
“Seren, bu... bu harika bir şeydi. İnsanlar büyüledi.”

Seren sadece gülümsedi. Ama fazla bir şey söylemedi büyü bozulmasın diye. Işıkların altında bir tanrıçaydı belki... Ama ışık söndüğünde yalnızca Seren kalıyordu işte.

Oyundan Sonra

O gece montunu sessizce giydi, sonra kulisteki çiçeklerin kokusu peşinden sürüklenirse de ona hiç değmiyormuş gibi yürüdü ve kulisten çıktı. Binanın dışında onu bekleyen bir grup izleyici vardı. Her oyundan sonra olduğu gibi. Ama bu kez biraz daha kalabalıktı. Çocuklar gibi sabırsız ve heyecanlıydılar. Gözlerindeki merak da o kadar belliydi ki...

“Seren Hanım, inanılmazdınız!”

“Ben böyle bir performans görmedim.”

“Bir repliğiniz var ya... tüylerim diken diken oldu.”

Seren nazikçe gülümsedi, teşekkür etti, imzalar attı ve bolca fotoğraflar verdi.
Başkaları da mı vardı?

Kalabalığın içinden bir kadın yaklaşıp elini tuttu:

“Sahnedeki gücünüz... çok gerçektir. Bir kadının iç sesini bu kadar derin veren başka kimse yok.” Seren gözlerini kadınınkinden ayırmadı ama bir süre sadece nefes aldı. “Rol böyle gerektiriyor,” dedi sakın bir tonda ve kısa bir gülümsemeyle.

Konuşmalar, fotoğraflar, sonrasında tebrikler bir süre daha sürdü. Sonunda kalabalık dağıldı; soğuşun yüzüne değdiği sessizlik kaldı geriye.

Şehrin ışıklarına arkasını dönen Seren montunun yakasını dikleştirdi ve üşüyen boynunu güzelce kapattı. Omuzlarını biraz daha çekti yukarıya. Yürümeye başladı.

Taksi çağırmayı düşünmedi. Oynadığı karakter Aslı'nın sessiz yürüyüşünü kendi bedeninde hissederek adımlarını evine doğru çevirdi.

Sokaklar

Şehrin sokaklarında hafif bir gece rüzgârı esiyordu. Posterlerde onun yüzü vardı: elmacık kemiklerini saran gölgeler, gözlerindeki ışık... Hepsi sanat yönetmeninin elinden çıkmıştı ama bu gece posterler bile ona yabancı görünüyordu.

Bir süre sonra sokaklar tenhalaşmaya başladı. Adımlarının sesi biraz daha belirginleşti. Öte yandan kendi kendine, iç sesiyle konuştu:

“Sahne bir dünya. Dışarısı bir başka dünya. Eve döndüğümde hiçbirinin hükmü yok.”
Sonra sustu. Sanki bu cümleyi bile fazla bulmuştu.

Apartmanın Girişi

Kendi yaşadığı apartmanın loş girişine vardığında, floresan ışık yine titriyordu. Her gece olduğu gibi. Seren tuşa bastı, ışığı kapatıp yine açtı. Işık bir an parladı, sonra tekrar titremeye başladı. Asansörün kapısını açtı. İçinde derin, yıpranmış bir sessizlik vardı. Sahne ışıklarının parlaklığıyla karşılaştırıldığında asansörün soğukluğunun ne kadar keskin olduğunu ilk kez fark ediyormuş gibi hissetti.

12. kata çıktı. Koridorun halısı ince, eski ve sessizdi. Ayak sesleri neredeyse duyulmuyordu. Anahtarını çıkardı. Kapının önünde bir an durdu. Sahnedeki Seren ile şimdi kapının önünde duran Seren arasında ince bir çizgi vardı. Oynadığı rol ile gerçek kişiliği arasındaki bu ince çizgi her kapının önüne geldiğinde biraz daha belirginleşiyor, o kapının ardında bambaşka bir dünyanın onu beklediğini fısıldıyordu. Ve o dünyaya girmek için nefes aldı. Uzunca, derin ve kararlı bir nefes.

Sahne Arkası ile Kapı Önü

Anahtarı çevirdi. Kapıyı hafifçe itti.

Koridor karanlıktı, yalnızca salonun kapısından koridora süzülen televizyonun dans eden ışığı halının üzerine bulanık ve hareketli bir leke gibi düşüyordu. Adımlarını yumuşatarak içeri girdi. Fısıltı kadar sessiz kalmaya çalıştı, sanki gürültü onun için bir suçmuş gibi.

Koridorda duran ayakkabılıktaki ayakkabılardan birkaçı yerdeydi, dağılmışlardı. Üzerlerinden parmak ucuna basarak sessizce geçti. Mutfak kapısı açıktı. İçeriye doğru baktı. Tezgâhta yatık duran bir bardak, halıda ince bir kırmızı iz...

Oyunla gerçek hayat arasındaki çizgi o anda tamamen silindi.

Seyircinin hayran kaldığı “o gerçeklik” ... Evet. O gerçektir. Bir sandalye devrikti. Halı yamuktu.

Eve Dönüş: Sessizlik

Sahnedeyken seyirci onun gözyaşlarına, titreyen nefesine, çatlamış sesine büyük bir sanat gözüyle bakmıştı. Ama bunlar sanat değildi. Hayattı. Ve o akşam, ilk kez sahnedeki Aslı ile evdeki Seren'in aynı kadın olduğunu kabul etti.

Halıdaki lekenin olduğu yere eğildi. Parmaklarını, artık kurumuş olan koyu renkli dairenin üzerinde yavaşça gezdirdi. Kırık bardak parçalarına baktı; uçları hâlâ keskin, hâlâ tehditkârdı. Ayağa kalkıp geriye döndü. Mutfak kapısındaki izleri gördü. Her birine teker teker dokundu. Ahşabın liflerine işlemiş darbe izleri, parmaklarının altında hâlâ birer gölge gibi titreşiyordu.

Buzdolabın köşesindeki ezik... Yerdeki kaymış halılar... Duvarın hemen yanında devrilmiş küçük saksı... Hiçbiri "o gün yaşanan bir talihsizlik" değildi. Hepsi birer cümleydi. Hepsi aynı adamın farklı ses tonlarıydı.

Seren, derin bir nefes aldı. O an ne ağladı ne de korktu. Sanki bütün o şiddet, tüm darbe izleri, tüm susturulmuş geceler, bir zincirin son halkasıydı ve o halka nihayet kopmuştu.

Koridora çıktı yeniden. Koridorun tam ortasında durdu. O kadar sessizdi ki, kendi nefesinin sesi bile çok yüksek geliyordu. Bir anda sahnedeki ışıkların parıltısını hatırladı. O alkışı, özgürlüğü ve akşam insanların nefesini tutuşunu. Onu izleyenlerin, "nasıl bu kadar gerçek oynayabiliyor?" diye kendi aralarında fısıldaşmasını...

Son Karar

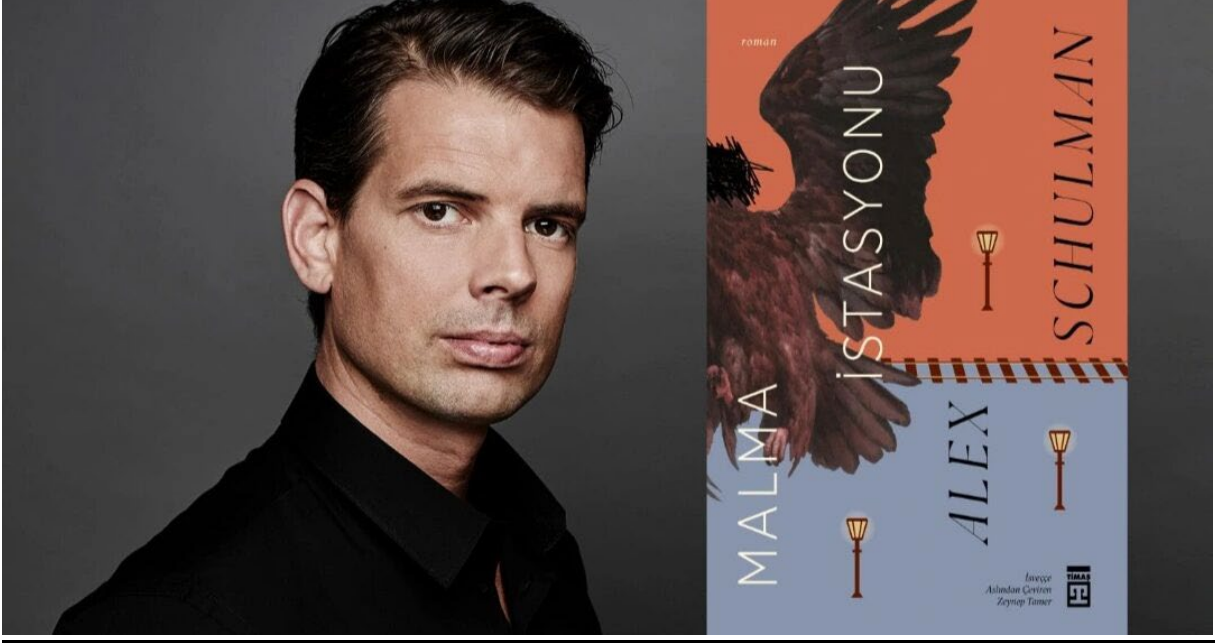
Gerçek, artık oyunun kendisi değildi. Buradaydı. Yeter diye düşündü.

Kapıya yöneldi, ayakkabılarını sessizce yeniden giydi. Kapıdan çıkmadan önce durup geri baktı. O eve, o duvara, o izlere... İlk kez bir son değil, başlangıç gördü. Sonra telefonda birini aradı.

"Merhaba," dedi sakın ama titremeyen bir sesle. "Evden çıkıyorum. Size geliyorum. Bu kez gerçekten yardım istiyorum." Ve o gece, korkunun değil, kararın gecesi oldu. Seren ölmedi.

Bir Travma Yolculuğu: Malma İstasyonu

Neslihan Bağlaç

“O, diğerlerinin kendisinden önce yaptığı seçimlerin tutsağıydı, zehri bir sonraki nesle taşıyacak bir araçtı sadece.” (s.58)

İsveçli yazar Alex Schulman'ın romanı *Malma İstasyonu*, 2024 yılında Timaş Yayınları tarafından basılarak dilimize kazandırıldı. Roman genel hatlarıyla aile içi travmayı konu alıyor. Anne, baba, çocuk arasındaki iletişim kopukluğunu ve ilgi eksikliğini bir tren yolculuğu üzerinden anlatıyor yazar. Alex Schulman, eğer zincir belli bir yerde kırılmazsa, travmanın kuşaktan kuşağa geçebilecek bir unsur olduğunu anlatmak için en uygun metaforu bulmuş: Tren vagonları.

“İçinde bir hüznün vardı, kaybedilmeyecek kadar değerli bir şeye sahip olduğunuzda hissettiğiniz türden bir hüznün.” (s.59)

Harriet, Oskar, Yana... Üç karakterin farklı zamanlarda yaptığı tren yolculuğu. Tren vagonları arasında uyanan ve birbiriyle kesişen travmalar. Her biri aileden yaralı. Hikâye, baş karakter olan Harriet'in çocukluğuyla şekillenip büyüyor. Küçük yaşlarda babasıyla yaptığı tren yolculuğu, çocuk zihninin çektiği fotoğrafları bir bir ortaya koyuyor. Boşanma arifesinde olan anne ve babasının konuşmalarını duyan Harriet, hayattan ilk darbeyi alıyor. Anne ve babasının boşandıktan sonra, Harriet'ı değil de kız kardeşini istemesi tam olarak travmasının başlangıcı. Annesinin, onun yerine kız kardeşi Amelia'yı tercih etmesi, babasının ise mecburen yanında kalmasını kabul etmesi, Harriet'in hayat karşısındaki ilk kırılması. Hayattaki en yakın arkadaşı olması gereken kız kardeşiyle bile arasında derin uçuruma sebep olan bu durum, hayatı boyunca hiç kimseye ve hiçbir yere bağlanamamasına sebep olur. Kurmaya çalıştığı her bağda kaçınan bir rol oynar.

“Frenleri sökülmiş, o zamandan beri fren yapamayan bir kız o.” (s.61)

Oskar, Harriet’in aksine daha takıntılı bağ kuran bir karakter. Harriet ile tanışmalarını ve evliliklerini konu alan Oskar bölümlerinde bu çok net ortada. Harriet’in güvenli bağ kuramayan kaçamak hallerine karşın yine de ondan vazgeçemiyor Oskar. Bunun sebebinin, Oskar’ın anne şefkatinden uzak büyümesi olduğu, satır aralarında net bir şekilde anlaşılıyor. “Bana çocukluğun hakkında bir şey anlat,” der Harriet bir gün Oskar’a. “Sıcak bir yaz günüydü. Altı yedi yaşlarındaydım. Annem işteydi ve ben bütün gün güneşin altında yanıp tüm vücudumun güneş yanığı olmasını istedim.” der ve devam eder Oskar... “Çünkü annemin eve geldiğinde bana krem sürmesini istiyordum. Eğer güneş yanığı olursam, onun dokunuşunu hissedebilecektim.”

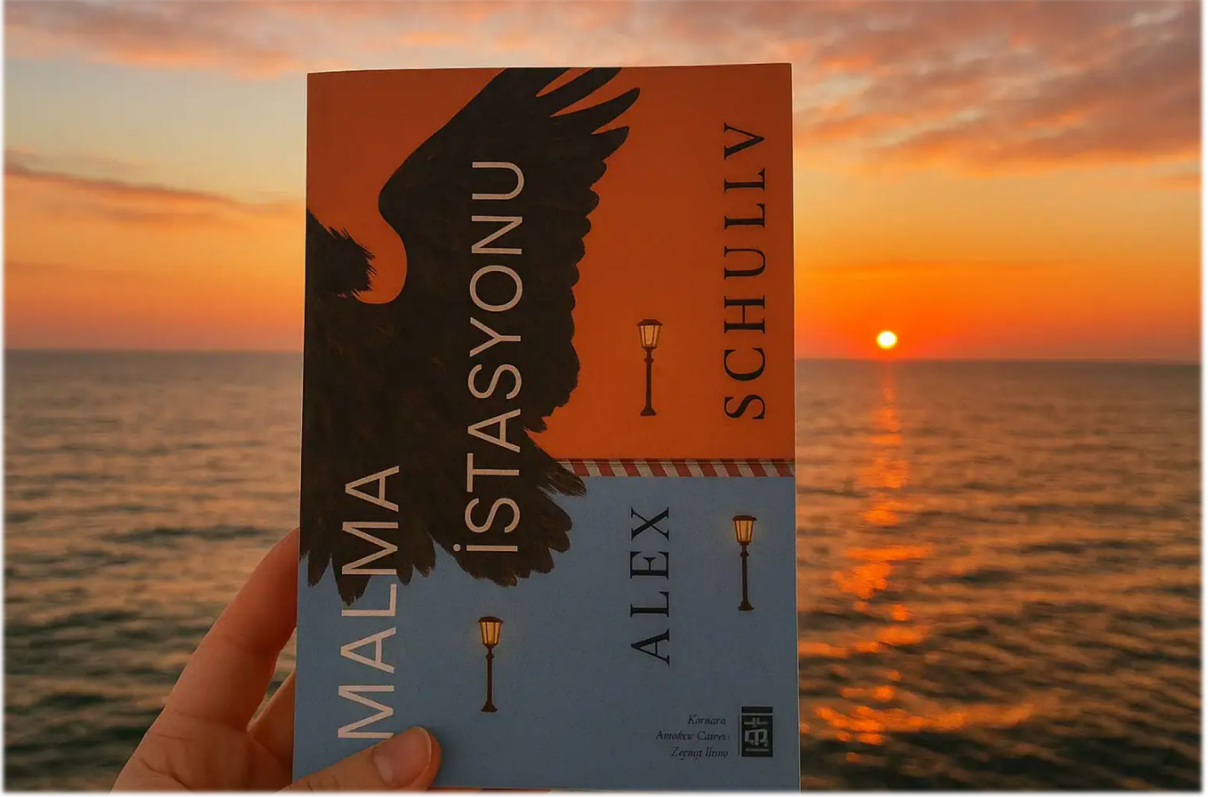
Çocukluğunda annesiyle duygusal teması kuramayan Oskar, yetişkinliğinde o temas ihtiyacının peşinde koşar. Annesinin şefkatine ihtiyaç duyarak büyüyen Oskar’ın, kızı Yana’ya karşı tavrı da gözden kaçmıyor. Çocukken mahrum kaldığı ilgiyi kızına gösterme konusunda oldukça başarısız olan Oskar, benzemekten en çok korkacağı karaktere, annesine dönüşüyor farkında olmadan. Bu da bize, sevmenin öğrenilmesi gereken bir şey olduğunu gösteriyor.

“Bir çocuğu kaybettiğinizi ne zaman anlarsınız? Tek bir anıdan müteşekkil olamaz, bu küçük aşamalarla gerçekleşen bir şey. Tuhaf, küçük değişiklikler. Farkına bile varılmayan detaylar. Fakat mutlaka bir başlangıç noktası olmalı, aniden sıçrayan bir mesafe. Aile ve çocuk arasında bir uçurum. Bu uçurum bir kez oluştu mu kopuş sadece devam eder.” (s.89)

Yana... Travmalarıyla boğuşan anne ve babasının yanında var olmaya çalışan bir kız çocuğu. O da tıpkı ebeveynleri gibi Malma İstasyonu’na giden trenin vagonunda geçmişin peşine düşüyor. Belki de zinciri kıracak son halka Yana. Kendi yaralarını sarmadan geleceğe yeni yaralar açan anne babasının son mirasçısı. Fotoğraflar, notlar, çağrışımlar... Hepsi geçmişin hesabını kapatmak için Yana’ya eşlik ediyor. Sırların ve bilinmezliklerin arasında en çok kendinin ellerinden tutmak istiyor Yana. Zincirleme devam eden bu travma yolculuğunu bitirip, geçmişi bağışlayarak kendine kavuşmak istiyor.

“Çünkü bulmak istediğinden emin olmadığı bir şeyi aramamalı insan.” (s.184)

Alex Schulman kendi hayatından izler taşıyan, kurgu ve gerçekliğin iç içe geçtiği romanında akıcı ve özgün bir dil kullanmış. Yazar, flashback olarak sunduğu bölümlerle okuyucuya sinema sahnesi izlenimi veriyor kitabında. Üç karakter üzerinden anlatılan bir roman gibi görünse de bütün anılar Harriet’in etrafında şekilleniyor tüm bölümlerde. Schulman’ın verdiği söyleşi ve röportajlardan yola çıkarak söyleyebilirim ki yazar kendi hayatını üç karaktere bölerek anlatmış.

Kimi okurun içselleştirdiği, kiminse fazla dramatik bulduğu *Malma İstasyonu*, ebeveynlerin bilincini arttırması adına okunması gereken kitaplardan biri diye düşünüyorum. Her ne kadar bizleri sarssa da empati kurabilmemiz ve duyarlılığımızı arttırmak için bu tür, psikolojiye dair romanları önemsiyorum. Kitaplar da bunun için değil midir zaten? Bize, “Bak, burada seninkinden çok başka bir yaşam var.” diye fısıldar kitaplar. Son olarak, *Malma İstasyonu*’nu okurken zihnimde dönüp duran şu cümleyi söylemek istiyorum: İnsanlık, dünyaya çocuk getirme işini biyolojik bir gereklilik olarak görmeye devam ettiği sürece, travmalar da nesilden nesile aktarılmaya devam edecek.

Alex Schulman
Malma İstasyonu
Çev. Zeynep Tamer
256 s.
Tür: Roman
Timaş Yayınları
Mart 2024